

Bewonersinbreng in Groen I

Bewonersinbreng in Groen I

Participatief onderzoek van buurtgroen in Osdorp en Deelgemeente-Noord en de basis voor samenwerking met bewoners

Door:

Carmen Aalbers

Veroniek Bezemer

Met bijdragen van

B. Elbersen, en S. de Vries

en studentenbijdragen van

T. Bergsma en E. de Ruiter

Alterra-rapport 1187

Alterra, Wageningen, 2005

REFERAAT

Aalbers, C. & V. Bezemer, 2005. *Bewonersinbreng in Groen I; participatief onderzoek van buurtgroen in Osdorp en Deelgemeente Noord en de basis voor samenwerking met bewoners*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1187. 102 blz.; 5 kaarten.; 10 tab.; 17 ref.

Samen met allochtone en autochtone groepjes kinderen, jongeren, ouderen en moeders werden verschillende plekken openbaar buurtgroen bezocht in Osdorp (Amsterdam) en Deelgemeente-Noord (Rotterdam). Het proces om de groepen te benaderen en te interviewen wordt geanalyseerd en vertaald in aanbevelingen voor het betrekken van de groepen bij onderzoek als onderdeel van de gemeentelijke en corporatieve werkpraktijk ten aanzien van de openbare ruimte. Hoe en hoe vaak zij het groen gebruiken, en hoe zij het waarderen wordt weergegeven, evenals voorstellen voor verbetering van het groen en aanzetten tot interviewvragen voor een grootschaliger enquête via de omnibus-enquête in Rotterdam.

Trefwoorden: allochtonen, autochtonen, beheer, beleving, bewoners, deelgemeente, gebruik, jongeren, kinderen, onderhoud, openbaar groen, ouderen, participatie, waardering, woningcorporatie

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door € 30,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 1187. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2005 Alterra

Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland

Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Woord vooraf	7
Samenvatting	9
1 Inleiding	11
2 Nationale context met betrekking tot bewonersinbreng in groen	15
2.1 Herstructurering naoorlogse wijken	15
2.2 Streven naar medeverantwoordelijkheid van maatschappelijke groepen	15
2.2 Lessen van projecten rondom bewonersinbreng in Nederland	16
3 Studiegebieden	19
3.1 Amsterdam Osdorp– Midden-Noord	19
3.2 Rotterdam Deelgemeente-Noord	22
4 Procesaanpak en evaluatie	27
4.1 Aanpak op buurtniveau, gezamenlijke buurtgroenbezoeken	27
4.2 Selectie en betrekken van de bewonersgroepen	28
4.3 Bepaling te bezoeken plekken buurtgroen	29
4.4 Vragenlijst	30
4.5 Organisatie van de buurtgroenbezoeken	31
4.6 Evaluatie procesaanpak en conclusies	32
5 Resultaten buurtgroen-interviews en conclusies	39
5.1 Inleiding	39
5.2 Analysemethode	40
5.3 Resultaten interviews Amsterdam-Osdorp	40
5.3.1 Gebruik, beleving en waardering van buurtgroen	40
5.3.2 Wat men mist, wenst, Amsterdam-Osdorp	46
5.3.3 Conclusies en aanbevelingen Amsterdam-Osdorp	48
5.4 Resultaten interviews Deelgemeente Noord	50
5.4.1 Gebruik, beleving en waardering van buurtgroen Deelgemeente Noord	51
5.4.2 Wat men mist, wenst, Deelgemeente Noord	56
5.4.3 Conclusies en aanbevelingen Deelgemeente Noord	57
5.5 Vergelijking resultaten Osdorp en Deelgemeente Noord	59
5.5.1 Vergelijking gebruik, beleving en waardering groen	59
5.5.2 Vergelijking wat men mist, wenst	61
5.6 Conclusies	62
5.7 Aanbevelingen	63
6 Aanzet tot vragen voor de omnibus-enquête van Rotterdam	67
6.1 Inleiding	67
6.2 Statistisch te onderbouwen of nader te bepalen relaties	67
6.3 Aanvulling door foto-interviews	69

Literatuur	71
------------	----

Bijlagen

1	Projecten rondom bewonersinbreng in Nederland	73
2	Geselecteerde plekken Amsterdam	85
3	Geselecteerde plekken Rotterdam	89
4	Semantische schaal bij buurtgroenbezoek vraag 1	93
5	‘Het gaat niet over rozen...’, het contract als <i>tool for transition</i> op het gebied van stedelijk groenbeheer met bijzondere aandacht voor jongeren	95
6	Resultaten interviews Deelgemeente Noord inclusief Arboretum en Rozenperken	99

Woord vooraf

“Het openbaar groen is er voor iedereen”. Deze uitspraak lijkt nog meer voor de hand te liggen dan “Het platteland is er voor iedereen”, het adagium van mijn directie. Toch schort het nog aan het consequent doordenken van dit uitgangspunt. De beschikbaarheid en bereikbaarheid van het openbaar groen in bijvoorbeeld veel 19^e eeuwse wijken is nog steeds gebrekkig. Bij het ontwerp van het openbaar groen lijkt de kritiek van vakgenoten vaak meer invloed te hebben dan die van de gebruiker en lang niet alle gebruikersgroepen hebben evenveel invloed op inrichting en beheer. Tegelijkertijd moeten we ons er meer bewust van worden dat het openbaar groen een belangrijke ontmoetingsruimte is voor een grote diversiteit aan bevolkingsgroepen. Het openbaar groen heeft wellicht nog meer dan een esthetische functie een sociale functie. Of anders gezegd: de esthetiek en de gebruiksmogelijkheden vormen de opmaat voor het contact tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Inzicht in de wensen van de verschillende bevolkingsgroepen is een eerste stap. Actieve betrokkenheid van die bevolkingsgroepen bij inrichting en beheer is mogelijk in de toekomst een volgende stap. Maar daarvoor lijkt er nog een lange weg te gaan.

De Directeur Platteland

K.J. de Ruiter

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Samenvatting

Te vaak kunnen gemeenten de openbare ruimte, en daarbij ook de groene openbare ruimte, niet (meer) naar tevredenheid van bewoners en woningcorporaties beheren. Vooral in dichter bevolkte woonwijken leiden beheerproblemen en eenzijdige communicatie bij planvorming en inrichting tot een voor veel bewoners minder aantrekkelijke woonomgeving. Daarbij staat de groene ruimte telkenmale onder druk van stedelijke ontwikkelingen: parkeerplaatsen, nieuwbouw, infrastructuur onder en boven de grond.

Hoe kan met bewoners samen gewerkt worden aan een groene omgeving die blijvend tegemoetkomt aan de wensen van verschillende bewoners?

Een team van onderzoekers van Alterra onderzocht in de Rotterdamse Deelgemeente-Noord en in Osdorp in Amsterdam-West op welke wijze vóór en mét verschillende categorieën bewoners, in de genoemde wijken het groen dichtbij huis aantrekkelijker gemaakt kan worden. De nadruk ligt hierbij op de groep die anders nauwelijks is betrokken in de planvorming voor het groen: moeders, jonge kinderen, jongeren, ouderen en allochtonen.

Door middel van buurtgroen-bezoeken met deze groepen apart is de discussie over het groen gestart in Deelgemeente-Noord en in Osdorp (hoofdstuk 4) met bewoners van ondermeer Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Kaapverdiaanse en Nederlandse afkomst. Het ging om moeders met kinderen van 0-6 jaar, om kinderen van 7 – 12 jaar, jongens en meiden van 13-18 jaar, mannen van 30 – 45 jaar en ouderen die soms al wat slechter ter been zijn en daardoor extra afhankelijk van het buurtgroen. Maar ook de meestal wel goed betrokken groep van hoger opgeleide blanke vijftigplussers werd geïnterviewd.

Het project Bewonersinbreng in Groen I levert inzicht in de waardering door verschillende stedelijke bewonersgroepen in Rotterdam en Amsterdam van het aanwezige groen in hun buurt en hun wensen ten aanzien van te ontwikkelen buurtgroen. Uit de interviews kwamen onder andere meningen en wensen naar voren van jongeren die graag ‘chillen’ in het groen, en van Marokkaanse meiden die na een drukke dag met hun vriendin in het park rustig willen napraten. Maar ook hoe eenzelfde plek groen een avontuurlijke belevenis kan zijn voor kinderen, terwijl het voor oude Rotterdammers een plek is die zwervers aan kan trekken en daarom ongewenst is.

Er is behoefte aan verzorgd, schoon en kleurrijk groen, open en veilig, om in te vertoeven en doorheen te bewegen! Op buurtniveau wil men een open stuk groen. Een netwerk van paden vanuit de woonomgeving, tussen en door de bestaande en te ontwikkelen kleine en groene groengebieden in een buurt kan helpen om aan al deze bewonerswensen tegemoet te komen. (hoofdstuk 5).

Ook toont het project aan dat samenwerkingsverbanden nodig zijn tussen gemeentelijke diensten, corporaties en opbouwwerkers om met bewoners samen een visie te ontwikkelen op het groen. (hoofdstuk 2, hoofdstuk 4) Gezamenlijke buurtgroenbezoeken zijn hierbij een bruikbaar instrument. Het is wel belangrijk niet enkel de doorgaans actieve autochtone groepen vijftig plussers te betrekken maar ook de andere bewoners, aangezien er verschillende wensen ten aanzien van het groen bestaan tussen deze groepen. Het betrekken van een betere afspiegeling van de bevolking lijkt nog weinig aandacht te krijgen in de praktijk (hoofdstuk 2, hoofdstuk 4).

In het licht van de Nota Ruimte is het goed te constateren dat er ook onder de betrokken allochtone groepen draagvlak is voor meedenken en - in mindere mate - meedoen aan het groen. Een kosten-baten analyse is wel nodig om meer zicht te krijgen op de economische argumenten voor of tegen een participatieve groenaanpak en beheer op lokaal niveau.

1 Inleiding

Aanleiding tot het onderzoek

Te vaak kunnen gemeenten de openbare ruimte, en daarbij ook de groene openbare ruimte, niet (meer) naar tevredenheid van bewoners en woningcorporaties beheren. Vooral in dichter bevolkte woonwijken leiden beheerproblemen tot een minder aantrekkelijke, minder leefbare woonomgeving. Vaak speelt deze problematiek in sterkere mate in sociale probleemwijken met verouderde woningvoorraad. Mede in reactie op dergelijke problematiek worden renovatie- en herstructureringsprogramma's opgesteld voor deze wijken. Tegelijkertijd ontstaan er over heel Nederland initiatieven bij woningcorporaties en gemeenten om te overleggen met bewoners over hun wensen ten aanzien van de inrichting en het beheer van de openbare ruimte in hun directe woonomgeving. Vaak gaat het daarbij nog slechts om het peilen van ideeën en niet specifiek om de groene ruimte.

Globale onderzoeksvragen, opdrachtgevers, beleidskader en financiering

In bovenstaande kader kwamen zowel woningcorporatie Ymere als de gemeente Rotterdam naar Alterra met een onderzoeksvraag. Ymere wilde graag ondersteuning in het opbouwen van een duurzaam contact met haar bewoners teneinde de bewoners ook meer te kunnen betrekken bij inrichting en het beheer van het buurtgroen. De gemeente Rotterdam wilde weten welke wensen de Rotterdamse bevolking heeft ten aanzien van buurtgroen. Opdrachtgevers en financiering:

Het project Bewonersinbreng in Groen I werd uitgevoerd in het kader van het DWK onderzoeksprogramma 419 Mens en Natuur van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het gaat om de beleidsvragen van het ministerie wat betreft de transitie in verantwoordelijkheden voor de groene ruimte, in dit geval voor groen in de stad; om de ontwikkeling van nieuwe institutionele samenwerkingsvormen voor ontwerp, uitvoering en beheer van groen in de stad; en om de motivatie en het commitment van particulieren voor natuur.

Cofinanciering bestond uit een substantiële inzet van eigen ambtenaren in Rotterdam en financiering van een aanvullend onderzoek met behulp van fotosessies (uit te voeren eerste helft 2005). In Osdorp co-financierde de woningcorporatie Ymere in 2004 de inzet van het Amsterdams Steunpunt Wonen ten behoeve van het benaderen van de bewonersgroepen. Verder stelden Ymere en ambtenaren van de deelgemeente en het projectbureau hun tijd beschikbaar ten behoeve van het proces.

Nico Bosma en Gerard van Wakeren zijn contactpersonen voor het project bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Bestaande inzichten

Al eerder signaleerde het EU-project Greenscom dat niet alle bewonersgroepen bereikt worden door de overheid als het gaat om het betrekken van bewoners bij inrichting en beheer van de groene buitenruimte. Vooral autochtone, hoger

opgeleide, mannelijke vijftigplussers spreken in (Auclair, 2003; Aalbers et al., 2002). Zie onderstaande foto.

Foto: Opkomst algemene inspraak in Osdorp, een wijk met 70% allochtonen.

Verder komt in de Greenscom case studie Utrecht-Houten, (Aalbers et al., 2002) naar voren dat voor minder mobiele groepen (ouderen, kleine kinderen die nog niet ver van huis mogen, gehandicapten, mensen met lage inkomens en zonder vervoer) het buurtgroen extra belangrijk is.

Onderzoek van ondermeer Patrick Grahn (2001) noemt de afgenomen tijd van stedelingen voor de dagelijkse recreatie in groen; het groen op minder dan 300 meter afstand lijkt steeds belangrijker te worden.

‘Wie is er bang voor de stad’ (Woestenburg et al, 2003) geeft aan dat grote groepen stadsmensen andere wensen hebben ten aanzien van de groene omgeving dan de aan de weg timmerende natuurlobby.

Een ander resultaat uit het Greenscom-onderzoek (Aalbers et al., 2002) laat zien dat bewonersparticipatie in het beheer van de woonomgeving een positieve bijdrage levert aan de sociale cohesie in de wijk. Ook bleek dat gezamenlijke groenbezoeken bruggen kunnen slaan tussen groenambtenaren onderling en tussen ambtenaren en bewoners. Dergelijke bezoeken bevorderen de kennisuitwisseling tussen deskundigen en bewoners over het groen.

Met inzicht in deze zes factoren werd gekozen voor een bijzondere aanpak om de vragen van de gemeente en de woningcorporatie te beantwoorden.

Beoogde resultaten

Beide vragen van zowel de woningcorporatie Ymere als de gemeente Rotterdam zijn in één onderzoek samengebracht, waarvoor er twee op elkaar aansluitende doelstellingen zijn geformuleerd.

Het eerste doel is *een verkenning van de (verschillende) wensen die leven ten aanzien van het buurtgroen, met name onder de groepen die doorgaans slecht vertegenwoordigd zijn in participatie- en inspraakprocessen*. Het gaat niet om het representatief in beeld brengen van deze wensen, maar om het verkennen van de volle breedte van deze wensen. Voor de opdrachtgever Rotterdam biedt dit een eerste inzicht in de groenwensen van haar bewoners. Tevens levert het een *aanzet voor enquêtevragen die Rotterdam kan opnemen in haar tweejaarlijkse Omnibus-enquête*. In Hoofdstuk 6 gaan we hierop in.

Een tweede doel van het onderzoek is na te gaan *op welke manier verschillende groepen bij het buurtgroen kunnen worden betrokken*. En daarbij gaat het niet alleen om tijdelijke betrokkenheid *zoals bij de planvorming, maar ook om een duurzaam contact met en tussen bewoners ook in de vorm van samenwerking bij het gebruik, beheer en/of inrichting van het groen*. Wat dit betreft is al bekend uit de vakliteratuur dat onder andere interne barrières binnen gemeentelijke diensten, arbeidsmobiliteit van ambtenaren, niet nagekomen afspraken met bewoners, en te beperkte betrokkenheid van bestuurders funest kunnen zijn voor participatieprocessen. (Aalbers, 2003) *Wat is een werkbare benadering?* Deze doelstelling zal vooral op de vraag van Ymere antwoord geven. In hoofdstuk 4 gaan we hierop in.

Globale aanpak: keuze van de wijk

In beide steden werd een wijk geselecteerd waar de gezochte doelgroepen wonen. De gekozen aanpak en opzet van het onderzoek was voor beide steden gelijk. Aangezien ze echter verschillende vragen gesteld hebben, lag bij Rotterdam de nadruk op de resultaten en bij Amsterdam meer op het verloop van het proces. In hoofdstuk 3 beschrijven we de wijken.

...buurtgroenbezoeken met geselecteerde, doorgaans minder betrokken groepen

In beide steden werd contact gezocht met de verschillende groepen bewoners die over het algemeen maar weinig naar inspraakbijeenkomsten komen. Met deze groepen werd een aantal groenplekken in hun buurt bezocht en gevraagd naar hun mening over deze plekken. Tevens werd gevraagd in hoeverre de bewoners zelf mee willen denken over en meedoen aan beheer of financiering van het groen. Deze aanpak leverde enerzijds contact met de gezochte groepen (vraag Ymere) en anderzijds een globaal inzicht in hun wensen ten aanzien van groen (vraag Rotterdam en Ymere). Door de aanpak met open vragen leverden de buurtgroenbezoeken een groot aantal kwalitatieve gegevens op.

...bepalen buurtgroenplekken

In principe is het buurtgroen al het openbare groen in en direct om de buurt. Dit is iets anders dan groen met (uitsluitend) een buurtfunctie: groen dat alleen voor de buurtbewoners een functie/belevingswaarde heeft. Zo kan een stadspark een (buurt)functie hebben voor de aangrenzende bewoners, maar tegelijkertijd een verzorgingsgebied hebben dat het buurniveau overstijgt. Privé-tuinen zijn niet beschouwd als buurtgroen, maar kunnen aan de straatkant de buurt wel een groen uiterlijk geven, vergelijkbaar met straatbomen. Toch zijn deze tuinen buiten het

onderzoek gehouden omdat ze slechts indirect onder de verantwoordelijkheid vallen van de gemeente of corporatie.

Ter bepaling van de buurtgroenplekken werd gestreefd naar een maximale afstand van 500 m. tot de woonplek van de respondenten, zonder verkeersbarrières. Voor (moeders met) kinderen van 0 tot 6 jaar is dit al erg ver, evenals voor mensen die slecht ter been zijn, zoals bij gehandicapten of ouderen het geval kan zijn. Bij deze groepen is eerder een maximale afstand van 150 meter gewenst (woongroen) (van Herzele en Wiedemann, 2003).

In het onderzoek lag de nadruk op de beleving van het groen. Dit houdt in dat er niet uitsluitend werd gekeken naar groen met een gebruiksfunctie (vlakgroen met een minimale omvang). En als het wel om vlakgroen met een gebruiksfunctie ging, dan werd niet alleen naar deze gebruiksfunctie gekeken. In hoofdstuk 4 gaan we nader in op de aanpak.

Resultaten en toepassingsmogelijkheden voor de opdrachtgevers

De buurtgroenbezoeken leverden een schat aan kwalitatieve gegevens op die vervolgens in categorieën werden ingedeeld. Deze bleken ook op een (zij het beperkte) kwantitatieve wijze bekeken te kunnen worden.

De resultaten van het belevingsonderzoek kunnen uitgangspunt zijn bij het formuleren van gemeentelijk beleid op het gebied van de beleving en de gebruiksvriendelijkheid van groen en de daarvoor gewenste kwaliteit.

Het onderzoeksresultaat helpt daarbij met het beantwoorden van beleidsrelevante vragen zoals:

- Op welke wijze men bewonersideeën ten aanzien van groen kan peilen.
- Hoe men hen een actievere rol kan geven in beleid, inrichting en beheer van buurtgroen.
- Het bepalen welke categorieën gebruikersgroepen relevante belangengroepen zijn met duidelijke voorkeuren.
- Welke categorieën van gebruikersgroepen ontevreden zijn, en actief of passief betrokken willen worden bij het groen.
- Welke plekken zich lenen voor participatieprojecten. Welke instrumenten de gemeente daarbij kan aanwenden.

Vooruitblik Bewonersinbreng in Groen II, 2005

In 2005 is het project BiG II van gestart. In Amsterdam gaat het samenwerkingsverband van deelgemeente en woningcorporaties verder door de bewonersgroepen uit het BiG I project te betrekken bij ondermeer het ontwerpen en herinrichten van het Botteskerkpark. Alterra is daarbij betrokken voor de methodologische aanpak en om het proces te monitoren en evalueren. Dit wordt gedaan met financiering door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het samenwerkingsverband voor de vernieuwing van Osdorp.

Zowel BiG I als II zullen worden verwerkt tot module-achtige brochures voor woningcorporaties en gemeenten ten behoeve van samenwerking met bewoners aan het groen.

2 Nationale context met betrekking tot bewonersinbreng in groen

2.1 Herstructurering naoorlogse wijken

In veel Nederlandse steden wordt gewerkt aan de herstructurering van naoorlogse woonwijken. Deze wijken zijn over het algemeen ruim opgezet en hebben dus heel wat groen. De woningvoorraad bestaat er vaak voor een groot deel uit sociale huurwoningen die qua oppervlakte, indeling en wooncomfort niet meer van deze tijd zijn. Renovatie is daarom geen optie. Woningen worden gesloopt en vervangen. Daarbij wordt ook gestreefd naar een betere verdeling van verschillende soorten woningen in de wijk: zowel sociale huurwoningen, als starterswoningen en duurdere koopwoningen. Op deze manier probeert men dergelijke herstructureringswijken ook een nieuwe sociale impuls te geven. De openbare ruimte, hoewel vaak ruim opgezet en groen, is niet leefbaar meer. Sociale onveiligheid, overlast en ontoereikend onderhoud en beheer leiden tot een slecht gebruik.

Bij de vernieuwing komt de groene ruimte onder druk te staan: meer woningen betekent ook meer inkomsten. Maar ook toegenomen parkeerbehoeften en privé-tuinen voor bij de eengezinswoningen zetten de openbare groene ruimte onder druk. Eenzijdige communicatie (informatie in plaats van dialoog) en gebrekkige deelname van kinderen, jongeren, moeders en allochtonen in de inspraak kan dan tot een voor hen minder aantrekkelijke woonomgeving leiden.

2.2 Streven naar medeverantwoordelijkheid van maatschappelijke groepen

In 2004 werd de Nota Ruimte vastgesteld. Hierin heroriënteert de overheid zich op haar rol. 'Van zorgen voor, naar zorgen dat' houdt in dat zij een meer faciliterende rol wil vervullen voor partijen die meer verantwoordelijkheid willen nemen waaronder maatschappelijke organisaties en burgers. Deze worden "nadrukkelijk uitgenodigd mee te denken en mee te doen om te komen tot gebiedsgerichte en breed gedragen ... en lokale visievorming en uitvoering van beleid in stedelijke gebieden Het schept ruimte voor burgers om mee te kunnen doen en naar vermogen bij te dragen aan een leefbaar land." (Nota Ruimte, p.20) Dit heeft ook gevolgen voor beleidsontwikkeling op lokaal niveau. Hoe kan men burgers bij laten dragen vanuit hun eigen interesse en motivatie ten aanzien van de groene leefomgeving? Ook rept de Nota over "de achteruitgegane leefbaarheid en de tweedeling tussen rijke tegenover arme stadsdelen en buurten" en over "een relatief arme, multiculturele stad", en de 'netwerk samenleving' (p. 8,9). Daarbij streeft de overheid naar steden met 'een hechte sociale samenhang'. Het is vooral deze context waarin het onderzoeksproject 'Bewonersinbreng in Groen' gezien moet worden.

2.2 Lessen van projecten rondom bewonersinbreng in Nederland

(met medewerking van Thijs Bergsma)

Op meerdere plekken in Nederland zijn er initiatieven op het gebied van bewonersparticipatie. Met behulp van een zoekmachine op internet verzamelden we voorbeelden die een idee geven van verschillende manieren van overleg en samenwerking tussen lokale overheden, woningcorporaties en bewonersgroepen.¹

Tabel 2.1 Projecten rondom bewonersinbreng in Nederland

Initiatief	Omschrijving initiatief
Wijkaandelen Minervaplein Delft	Herstructurering van een plangebied met burgerparticipatie in de vorm van wijkaandelen
Springzaad (heel Nederland)	Het stimuleren en ondersteunen van de ontwikkeling van natuurlijke speel- en leerplakken voor kinderen
Beheerconvenant Koningsplein Den Haag	De omwonenden hebben een eigen verantwoordelijkheid voor het mooi, schoon, veilig en leefbaar houden van het plein
Convenant Alternatief Beheer Bosrandpark Almere	Bewoners en beheerder pakken samen de wensen uit de wijk op ten aanzien van groen en straatmeubilair
Wijkgericht werken Westervoort	Samen met bewoners, gemeentelijke afdelingen, politie, jongerenwerk, verenigingsleven, onderwijs, woningbouwvereniging, bedrijfsleven en gezondheidszorg de problemen in de wijk aanpakken
WintersWijkWerk	Wijkwerk is een voortdurende en gezamenlijke aanpak van de gemeente, convenantpartners en wijkbewoners om de leefbaarheid in de wijk te verbeteren
Wijkraden Leidsche Rijn en Vleuten-De Meern	Bewoners adviseren de gemeente over de wijk door middel van een wijkraad
Wijkraad Huiswaard Alkmaar	De werkgroep zet zich samen met de gemeente in voor de leefbaarheid
Groengroep Spijkerkwartier/Spoorhoek Arnhem	Beheer en onderhoud openbaar groen door bewoners
Groengroep Bewoners Vereniging EVA-Lanxmeer Culemborg	Beheer openbaar groen door bewoners
KOMBI-project Enschede	Het verbeteren van de leefbaarheid en de betrokkenheid van bewoners bevorderen
De Karavaan Den Haag	Vergroten bewonersparticipatie omtrent leefomgeving en daarmee de sociale cohesie verbeteren
Zandwetering Deventer	Allochtonen betrekken bij de besluitvorming over een nieuw recreatiegebied te Deventer
Buurtschouw Amsterdam	Met een checklist in de hand wordt genoteerd wat in de ogen van de bewoners niet voldoende schoon, heel en veilig is
Vrolijke Vrolikstraat Amsterdam	Opknappen van de straat door bewoners
Contouren Wijkaanpak Nijmegen	Het peilen van de wensen en ideeën van de wijkbewoners en deze vertalen in een wijkprogramma
Bijlmer bijvoorbeeld Amsterdam	Onderzoek/enquête onder bewoners over stedelijke vernieuwing in de Bijlmer
Rosariumgebied Krommenie	Workshop/inspraakavond met alle betrokkenen

¹ De voornaamste trefwoorden in deze zoekactie waren: bewoners, burgers, gemeente, initiatief, participatie, groen, buurt, wijk, woningcorporatie, beheer, allochtoon.

Initiatief	Omschrijving initiatief
Bewonersnetwerken Amsterdam	Bewoners vormen interculturele netwerken die aan de sociale kwaliteit van de wijk werken
De Vlietzone Den Haag	Workshop met bewoners en plannenmakers
Caberg-Malpertius Maastricht	Buurtplatform helpt met het opzetten van buurtplannen
Wijkcentrum Jordaan Amsterdam	Het ondersteunen van bewonersgroepen die zich inzetten voor de leefbaarheid van de buurt
Wijkpark Lieven de Keylaan Eindhoven	De inbreng van de bewoners
Natuur in schoolomgeving	Kinderen leren meer waardering te krijgen voor de leefomgeving en de relatie mens-natuur in de wijk

Uit de scan blijkt dat over het algemeen de gemeente de initiatiefnemer is. Naast de gemeente zijn ook bewoners en andere organisaties betrokken. Het komt in de gevonden literatuur slechts sporadisch voor dat het initiatief genomen is door de bewoners, deze enkele keren is er vaak een aanwijsbare reden voor het initiatief.

Bij veel initiatieven communiceert de gemeente met de bewoners via de wijkraad of een bewonersgroep. Bij alle gevonden initiatieven met zo'n concept ontbreekt op internet informatie over de samenstelling van de bewonersgroep.

In enkele initiatieven komt duidelijk naar voren dat de taalbarrière één van de belangrijkste factoren is waarom met name de eerste generatie allochtonen niet of nauwelijks meedoet aan interactieve projecten. Vaak wordt vermeld dat het persoonlijk benaderen van mensen/groepen in die situatie het beste werkt. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden via een sleutelfiguur in de wijk of een opbouwwerker. Verder blijkt dat de eerste generatie allochtonen evenals de ouderen ook lastig te bereiken zijn via de computer voor bijvoorbeeld een digitale enquête.

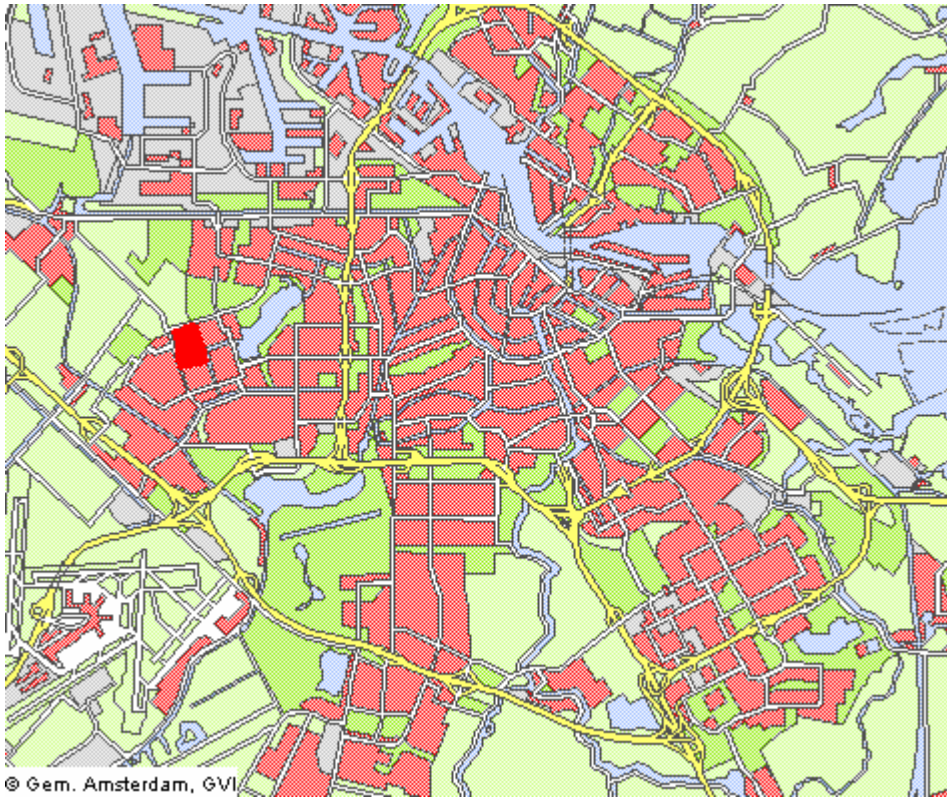
Wat betreft de allochtonen moet bedacht worden dat dit niet één groep is. De verschillende etnische groepen dienen in de participatie als afzonderlijke groepen beschouwd en benaderd te worden.

In enkele initiatieven komt naar voren dat een 'actieve' manier van communiceren ertoe bijdraagt dat veel mensen van zich laten horen. Een fotospel (mening geven aan de hand van foto's) of een actieve workshop kan dus een optie zijn om mensen te laten participeren. Bijkomend voordeel van een fotospel is dat de taal hierbij minder een probleem kan zijn.

In de bijlage is een uitgebreidere versie van de tabel opgenomen waarin alle onderzochte initiatieven inclusief de aanpak en de lessen te vinden zijn.

3 Studiegebieden

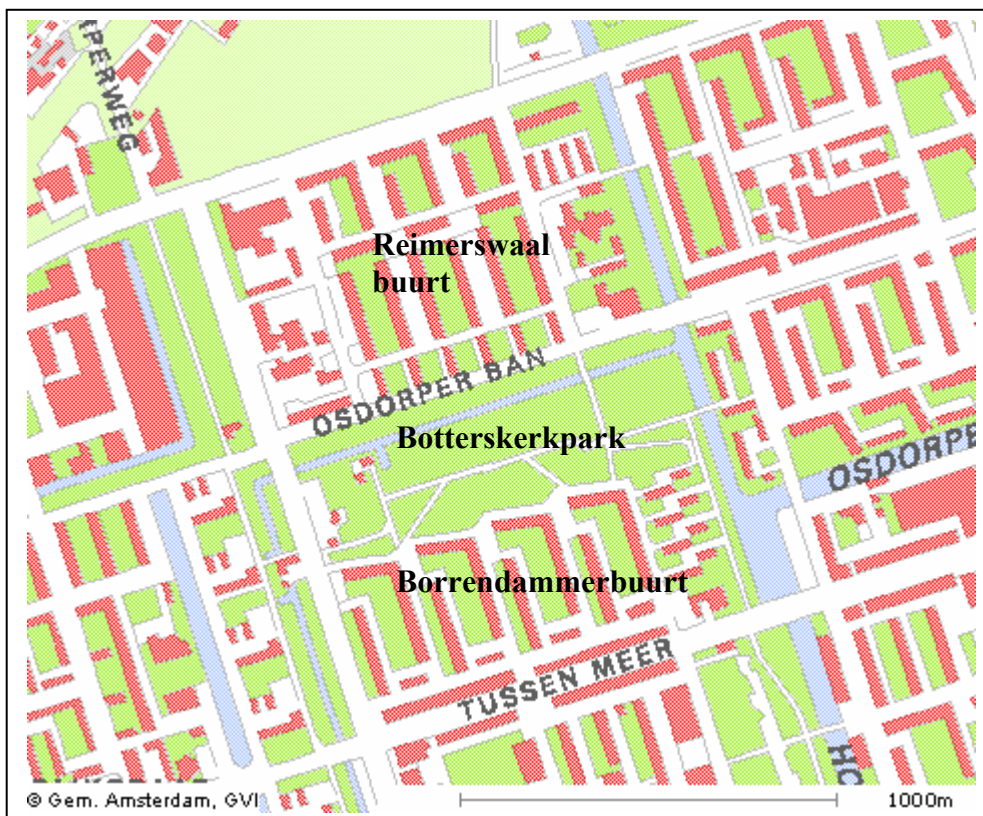
3.1 Amsterdam Osdorp– Midden–Noord

Kaart 1 Amsterdam met in rood de ligging van Osdorp-Midden-Noord

Stedelijke herstructurering

Osdorp Midden Noord is het noordelijke deel van ‘Osdorp-Midden’. Het bestaat uit twee buurten: De Reimerswaalbuurt, ten noorden van het Botteskerkpark en de Borrendammerbuurt, ten zuiden van het park (zie kaart 2). In Osdorp Midden Noord staan veel portiekflats met drie en vier verdiepingen. Deze woningen zijn in de jaren vijftig en zestig gebouwd. Toen waren ze zeer geliefd, maar inmiddels zijn deze woningen verouderd en te klein. De bevolkingssamenstelling in de Reimerswaalbuurt is veranderd. Vooral lagere inkomensgroepen wonen er nu. De andere inkomensgroepen zijn vertrokken. Vanwege de kwaliteit van de woningen en om de wijk een sociale impuls te geven is gekozen voor sloop en nieuwbouw. Dit zal vooral plaatsvinden in de Reimerswaalbuurt. Naast de huisvesting wordt bij de vernieuwing ook aandacht besteedt aan het openbaar groen en de voorzieningen.

Kaart 2 Osdorp-Midden-Noord

Voor het hele stadsvernieuwingsproject heeft het Stadsdeel Osdorp samen met de consortia van woningcorporaties het Vernieuwingsplan voor Osdorp Midden Noord gemaakt. Dat plan houdt in dat er nieuwe en betere woningen komen, dat straten, pleinen en openbaar groen gezelliger en veiliger worden, dat er meer werkgelegenheid komt en - vooral ook - dat er meer voorzieningen komen voor de bewoners. Daarbij valt ondermeer te denken aan nieuwe scholen, meer speelplaatsen voor kinderen en een eigen honk voor de oudere jeugd.

Huidige situatie buitenruimte

In de Reimerswaalbuurt bevindt het openbaar groen zich tussen de hoogbouw. Aan de ene kant (voorzijde bebouwing) loopt er een pad langs de huizen, aan de andere kant (achterzijde bebouwing) grenzen privé-tuintjes aan het groen. In het groen zijn weinig voorzieningen te vinden. Op meerdere plaatsen (9-tal?) aan de rand van het groen is een speelvoorziening aanwezig.

Foto Reimerswaalbuurt

Woningvoorraad

In Osdorp Midden bestaat meer dan 95 % van de woningen uit sociale huurwoningen. Ter vergelijking: Osdorp als geheel bestaat uit ongeveer tweederde sociale huurwoningen, Amsterdam uit iets meer dan 50%. Het grote aantal sociale huurwoningen komt voort uit de tijd toen de wijk gebouwd werd in de jaren '60 en de toenmalige behoefte aan goedkopere woningen. De meeste woningen (54%) bestaan uit drie kamers. Ook zijn er veel woningen met vier kamers (26%).

Bevolking

De bevolking van Osdorp Midden bestaat voor ongeveer 30% uit Nederlanders voor 30% uit Marokkanen. 15% heeft een Turkse achtergrond. In vergelijking met Osdorp is dit (zowel het aantal Marokkanen als Turken) ongeveer het dubbele percentage; in vergelijking met Amsterdam ongeveer het drievoudige. Het percentage bewoners dat uit Suriname afkomstig is zo'n 8%. In Osdorp is dit percentage ca. 8%, in Amsterdam 10%.

De percentages mannen en vrouwen zijn redelijk gelijk: 48% om 52%.

De meeste mensen in de wijk, een kwart, vallen in de leeftijdscategorie 20 tot 34 jaar. Ruim 20% is tussen de 5 en 19 en een kleine 20% is tussen de 35 en 49 jaar oud. De leeftijdsverdeling komt redelijk overeen met de rest van Amsterdam.

Werk en werkgelegenheid

Circa 18% van de beroepsbevolking (20-64 jaar) in Osdorp Midden heeft een baan. In Osdorp is dit 29%, in Amsterdam 84%.

De meeste werkenden in Osdorp Midden zijn actief in het onderwijs (20%), onroerend goed (17%) de handel in consumenten artikelen (17%) en in de gezondheids- en welzijnszorg (16%). Opvallend is dat geen enkel persoon uit de wijk bij de overheid werkt, gemiddeld in Osdorp en Amsterdam is dit 7%.

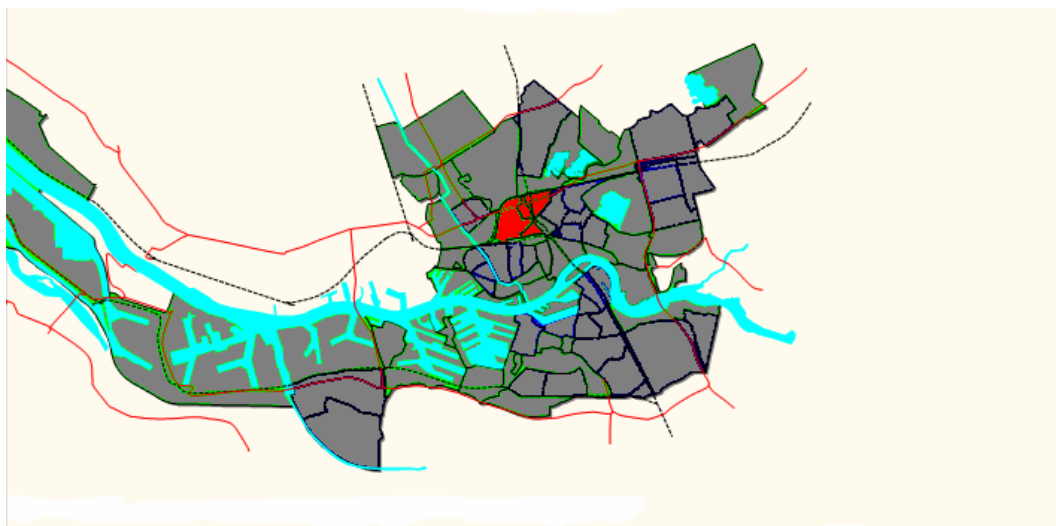
Van de 82% van de beroepsbevolking die niet werkt is 17% geregistreerd als werkzoekende en minder dan 1% (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt. Bij het ontbrekende percentage dient er rekening gehouden te worden met studenten (ouder dan 19) en huisvrouwen en -mannen. Deze groepen staan vaak niet geregistreerd bij het CWI en worden ook niet als werkende of werkzoekende vermeld.

Deze statistische gegevens zijn verkregen via de site www.os.amsterdam.nl

3.2 Rotterdam Deelgemeente-Noord

Huidige situatie buitenruimte

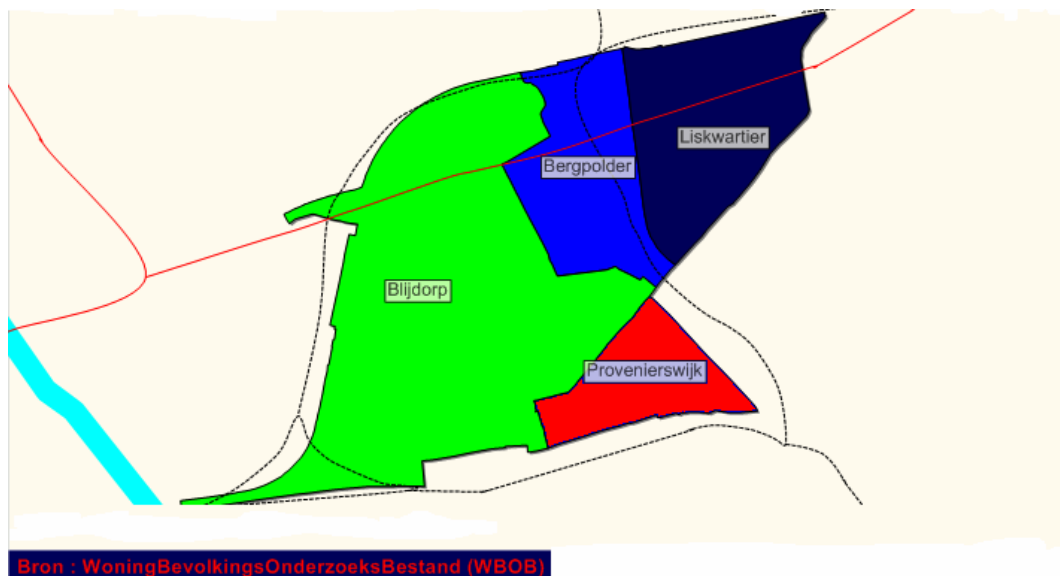
Deelgemeente-Noord bestaat uit wijken, die gebouwd zijn tussen 1880 en 1940 en tegen het stadscentrum van Rotterdam aanliggen.

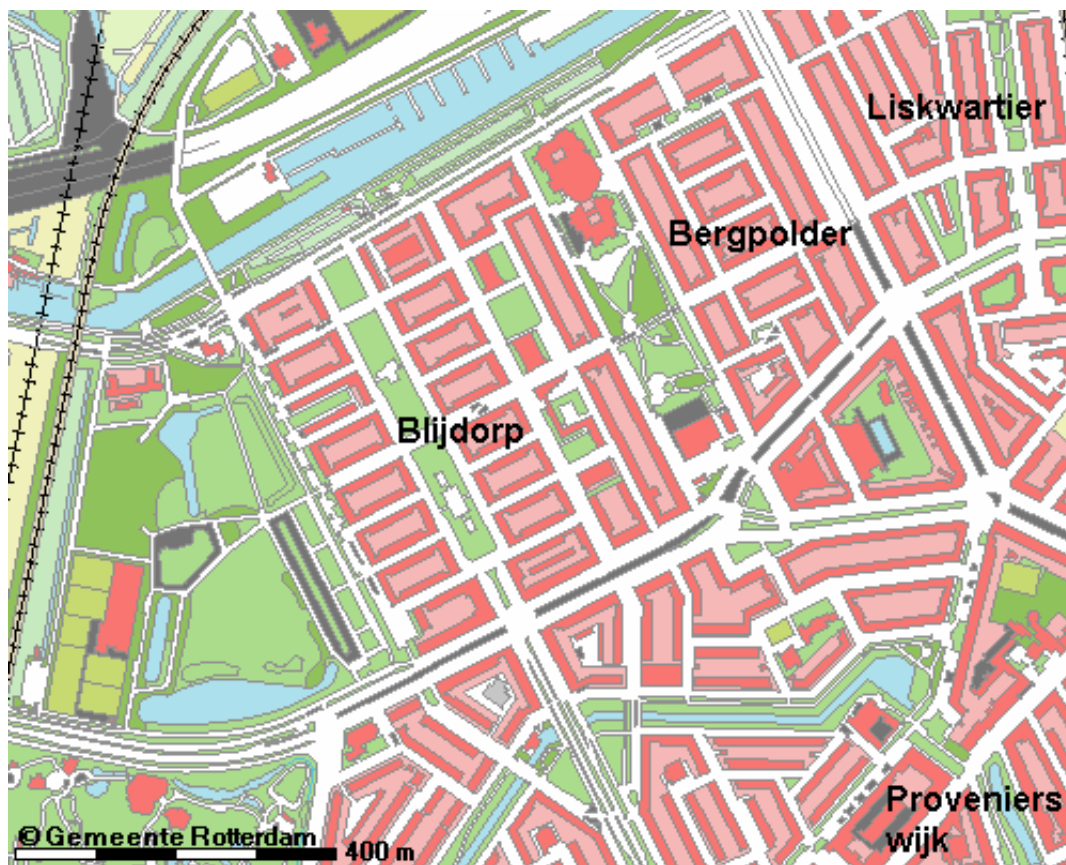
Bron : WoningBevolkingsOnderzoeksBestand (WBOB)

Kaart 3 Rotterdam met in rood de ligging van de vier wijken

Het onderzoek in Deelgemeente-Noord betreft de volgende buurten: Blijdorp, Bergpolder, Provenierswijk en Liskwartier. Blijdorp bevindt zich aan de oostelijke zijde van het Vroesepark. Aan Blijdorp grenst Bergpolder dat weer grenst aan het Liskwartier (beide aan de oostelijke zijde).

Kaart 4 De wijken waar de respondenten vandaan komen

Kaart 5

In Blijdorp is er veel groen in het Vroezenpark en langs de Statensingel. Bij de statensingel gaat om stedenbouwkundig monumentaal groen, met rozen. Ook de Dierentuin zorgt voor groen, hoewel niet openbaar.

In Bergpolder bevindt het meeste groen zich in de “middenbermen” van de Statenweg en de Noorderhavenkade. Ook de andere straten hebben, in mindere mate dan in eerder genoemde straten, groene elementen zoals bloembakken en bomen. In de toekomst zal aan de Statenweg groen verdwijnen ten behoeve van een nieuwe trambaan. De voorzieningen in de wijk zijn te vinden aan de Nobelweg en de Noorderhavenkade, centraal in de wijk.

In de Provenierswijk is het groen vooral aan de singels verbonden.

Foto Sourystraat, Blijdorp

In het Liskwartier zien de straten er minder groen uit dan in Blijdorp. Dit zou kunnen komen doordat de bomen verder van elkaar af staan. Ook de hoeveelheid openbaar groen is in deze buurt minder dan in Blijdorp. Het meeste groen is te vinden in de “middenbermen” van de Bergselaan en de Schiebroekselaan. Deze “middenbermen” zijn wel lang, en voorzien van bankjes, maar helaas niet al te breed. De plekken lijken hierdoor ongeschikt om in te spelen.

In vergelijking tot elkaar is er in Blijdorp het meeste groen, in Bergpolder minder, en in de Provenierswijk en Liskwartier het minst.

Foto Ackerdijkstraat, Liskwartier

Woningvoorraad

In de buurten Bergpolder, Blijdorp en Liskwartier is het percentage huurwoningen 67%. In Rotterdam en Deelgemeente-Noord 77%.

De meeste woningen in Deelgemeente-Noord (36%) bestaan uit drie kamers. Tevens zijn er veel woningen met twee kamers (25%) en vier kamers (19%).

Foto Van Nideckstraat, Blijdorp

Bevolking

De bevolking die in Deelgemeente-Noord woont bestaat voor ongeveer 50% uit Nederlanders. Turken, Marokkanen en Surinamers worden elk met gemiddeld 9% vertegenwoordigd. In Blijddorp is ongeveer 75% Nederlander.

Het percentage mannen en vrouwen in Deelgemeente-Noord is gelijk, beide groepen 50%. Ook op buurtniveau ontlopen deze percentages elkaar nauwelijks.

Ruim 21% van de mensen in de wijk is tussen de 35 en 49, een kwart valt in de leeftijdscategorie 25 tot 34 jaar, een kleine 25% is tussen de 14 en 24 jaar oud, 15% is jonger dan 14. Deze bevolkingsopbouw komt redelijk overeen met de rest van Rotterdam.

Werk en werkgelegenheid

Van alle bewoners van Deelgemeente-Noord behoort 60% tot de beroepsbevolking, iedereen tussen de 25 en 64 jaar. Hiervan werkt ruim 38%. De meeste werkenden in Deelgemeente-Noord zijn actief in de groothandel/detailhandel en reparatie (18%), zakelijke dienstverlening (23%) en in de overige dienstverlening (34%). Het hoge percentage werkenden in de overige dienstverlening is opvallend, gemiddeld is dit in Rotterdam 17%.

Van de 62% van de beroepsbevolking die niet werkt is 21% geregistreerd als werkzoekende en is ongeveer 1% (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt. Bij het ontbrekende percentage dient er rekening gehouden te worden met studenten (ouder dan 25) en huisvrouwen en -mannen. Deze groepen staan vaak niet geregistreerd bij het CWI en worden ook niet als werkende of werkzoekende vermeld.

De statistische gegevens zijn verkregen via de site www.cos.nl

4 Procesaanpak en evaluatie

4.1 Aanpak op buurtniveau, gezamenlijke buurtgroenbezoeken

In februari 2004 werd tijdens de projectstartbijeenkomst met de gemeente Rotterdam en de woningcorporatie Ymere samen gekozen voor een focus op buurtgroen. De onderzoeksvragen van Ymere en Rotterdam zijn verschillend. Rotterdam wil aanzetten voor vragen voor haar omnibus-enquête, dat is een tweejaarlijkse gemeentelijke enquête. Ymere wil op termijn komen tot contractuele afspraken met bewonersgroepen en deelgemeenten omtrent het buurtgroen bij haar woningaanbod. Het projectplan bestond daarom uit een gezamenlijk deel, met voor zowel Deelgemeente Noord als Osdorp Midden Noord buurtgroenbezoeken, en vervolgens een verschillende uitwerking. Op die manier zijn de resultaten van het gezamenlijke deel onderling vergelijkbaar en kon in twee wijken ervaring worden opgedaan met de procesaanpak van buurtgroenbezoeken. Om zowel contact te krijgen met de gewenste groepen (vraag van Ymere) als om te weten te komen wat mensen vinden van het buurtgroen (vraag van Ymere en Rotterdam) kozen we dus voor buurtgroenbezoeken als centrale onderzoeksmethode.

Tijdens een buurtgroenbezoek brengen de doelgroepen afzonderlijk een bezoek aan verschillende groene locaties in hun buurt tezamen met een of meer onderzoekers en zo mogelijk een medewerker van de gemeente of corporatie. Op elke locatie worden vragen over het groen op die locatie gesteld (zie beneden).

Het feit dat het interview op locatie plaatsvindt, wordt geacht meer reacties los te maken en ook tot specifiekere (minder abstracte, meer concrete) reacties te leiden. Het onderwerp (het betreffende groengebied) is immers eenduidig: de deelnemers praten niet vanuit hun eigen beelden van de huidige situatie maar geven hun mening over precies hetzelfde beeld. Met deze werkwijze zijn in eerdere projecten goede ervaringen opgedaan (Auclair en Vanoni, 2003); Tjallingii ('joint site visits') in Aalbers et al., 2002)

Het idee is dat het buurtgroenbezoek daarmee snel een redelijk beeld oplevert van:

1. hoe de betreffende groep de huidige groengebieden beleeft, waardeert en gebruikt;
2. welke aspecten van de gebieden hier vooral aan bijdragen;
3. wat men er mist (wat de groengebieden niet bieden dat men wel voor wenselijk en mogelijk houdt);
4. wat voor soort ontwerp/ingrepen nodig zijn om het buurtgroen meer bij deze wensen aan te laten sluiten.

4.2 Selectie en betrekken van de bewonersgroepen

De volgende punten wogen mee bij het bepalen van de groepen.

Minder vertegenwoordigde groepen

Zoals al uit het Greenscom onderzoek bleek, is over het algemeen de blanke, hoger opgeleide man ouder dan 50 jaar het beste vertegenwoordigd tijdens informatie- en inspraakbijeenkomsten of in contact met de overheid (Auclair en Vanoni, 2003). Om verschillen tussen wensen te onderzoeken (naar aanleiding van de vraag van Rotterdam) wordt in dit onderzoek juist geprobeerd om de andere - minder vertegenwoordigde groepen - te betrekken. Hierbij dient gedacht te worden aan andere leeftijdscategorieën (jongeren en ouderen), andere etnische groepen en moeders. Dit zijn tevens de groepen waar Ymere het contact mee wil opbouwen.

Taal

Randvoorwaarde voor deelname aan het onderzoek was aanvankelijk een redelijke beheersing van de Nederlandse taal. Uiteindelijk is in Osdorp toch soms een tolk ingezet.

Betrokkenheid, organisatiegraad en groepsverband

Eén van de doelen van het onderzoek is om in Amsterdam toe te werken naar een regelmatig overleg tussen Ymere en deelgemeente enerzijds en bewonersgroepen anderzijds. Op termijn zal dit moeten leiden tot afspraken tussen deze groepen en gemeente/woningcorporatie over inrichting en beheer van het groen in de woonomgeving. Daarom is het van belang om groepen te benaderen die zich al enigermate betrokken voelen bij hun buurt en die het samen aanpakken van buurtproblemen ondersteunen. Ook werd verondersteld dat gezinsverantwoordelijkheid bijdraagt aan betrokkenheid bij de buitenruimte als ruimte waar de kinderen goed en veilig moeten kunnen spelen. Ten behoeve van overleg en samenwerking is het tevens belangrijk groepen te kiezen die al wel enige mate van organisatie kennen, elkaar binnen de groep kennen of via een vertegenwoordiging bereikbaar zijn (via buurthuis, ouderencentrum of dergelijke instellingen, buurtbelang).

Uiteindelijk leidden voorgaande overwegingen en de bespreking met de opdrachtgevers (m.n. met de gemeente Rotterdam - Dienst Sport en Recreatie) tot het vaststellen van de volgende, verschillende categorieën bewoners:

- a) moeders met kinderen van 0 tot 6 jaar oud, cultureel gemengd (ook autochtonen) en zowel alleenstaand als samenwonend/gehuwd;
- b) immigranten² jongeren 13-18 jaar, cultureel gemengd;
- c) 70+ laagopgeleid, alleenstaand en echtparen, cultureel gemengd, ook autochtoon;

² Bij 'immigrant' is het criterium van andere cultuur bepalend voor opname in de categorie, niet zozeer de nationaliteit. Vaak hebben van oorsprong allochtone jongeren al wel de Nederlandse nationaliteit, maar nog (deels) de cultuur van het land van oorsprong van de ouders. Die cultuur kan inhouden dat zij andere wensen ten aanzien van het groen hebben. (zie Jókövi, 2000: de tweede generatie allochtonen lijkt qua recreatie op hun ouders in de zin dat ze parken bezoeken (o.a. om te barbecuen) en verder minder interesse hebben in 'genieten van een groene omgeving' en 'rust', alsmede minder interesse in vooral het platteland. NB: deze laatste zaken kunnen ook meer met leeftijd (dan met culturele achtergrond) te maken hebben.

- d) hoogopgeleide, gesettelde autochtonen, die er al langer wonen en binding met de buurt hebben;
- e) jongens en meisjes van 7 – 12 jaar cultureel gemengd, ook autochtoon.

Groep d) kan een rol spelen voor de latere fase omdat ze gewoonlijk sterker zijn in het benaderen van de gemeente en het organiseren van een lobby om hun belangen te behartigen. Ze horen juist niet tot de wat dit betreft minder ‘inspraakmakende’ groepen. In een latere fase in Osdorp kunnen zij een rol vervullen door ruimte te creëren voor inspraak waarvan ook de andere groepen dan gebruik kunnen maken, als beide soorten groepen daarvoor open staan.

Contact leggen met de groepen

Aangezien één van de doelen van het onderzoek was dat het contact tussen overheid/woningcorporatie en bewoners versterkt wordt, streefden we ernaar de corporatie/gemeente de contacten met de bewonersgroepen te laten leggen. De gebruikte ingangen voor contact waren:

- opbouwwerk;
- buurtconciërge van de woningcorporatie;
- bestaande overlegstructuren van de groepen;
- moskeeën, scholen, buurtcentra;
- actieve bewoners;
- Amsterdams Steunpunt Wonen.

4.3 Bepaling te bezoeken plekken buurtgroen

Groen heeft vele verschijningsvormen. Dus om de wensen van bewoners te inventariseren dienden duidelijk verschillende plekken in het onderzoek betrokken te worden. We probeerden een zo compleet mogelijk spectrum aan typen groen te tonen zodat de hele breedte aan wensen en meningen naar voren kon komen. Daartoe zijn de uitersten van een drietal aspecten centraal gesteld:

1. cultureel (duidelijk door mensen aangelegd) - natuurlijk (het groen kan/is eigen gang gegaan);
2. besloten (dicht begroeid zodat de ruimte eindig is) - open (ver kunnen kijken, onder bomen door, over haagjes of perken heen);
3. statisch (een plek om naar te kijken) - beweging (een plek om in te bewegen).

Deze aspecten zijn gekozen omdat het bij het beoordelen van het groen zowel over de verschijningsvorm van het groen (de eerste twee aspecten) als om de het gebruik van het groen gaat (het derde aspect).

De 4 te bezoeken groenplekken per buurt dienden elk aspect twee maal aan bod te laten komen.

Tabel 4.1 Voorbeeld verdeling aspecten over de groenplekken

	cultureel	natuurlijk	besloten	open	statisch	beweging
plek 1	X		X		X	
plek 2		X		X		X
plek 3	X			X		X
plek 4		X	X		X	

In bijlagen 2 en 3 zijn de foto's en beschrijvingen opgenomen van de uiteindelijk gekozen plekken in Amsterdam en Rotterdam.

4.4 Vragenlijst

(met medewerking van dr. S. de Vries)

Gewenste en mogelijke ervaringen & gebruiksmogelijkheden van groen

Voor relevante onderwerpen gedurende het groenbezoek is gekeken naar de volgende studies over het belang van groen voor de kwaliteit van de leefomgeving: Reneman et al. (1999), Van Herzele & Wiedemann (2003), Van Konijnenburg & Uitzinger (1999), Van den Berg et al. (2003).

Het buurtgroenbezoek is niet bedoeld om in algemeenheid de behoeften en wensen van de buurtbewoners ten aanzien van de openbare ruimte in brede zin te inventariseren. Anderzijds kan inzicht in veel voorkomende gewenste ervaringen en gebruiksmogelijkheden met betrekking tot het groen in de woonomgeving behulpzaam zijn bij het structureren van/vorm geven aan het groepsinterview. Hieronder volgt een lijstje, vrij naar Reneman et al. (1999):

- even eruit zijn/afleiding vinden
- ontspannen/tot rust komen/je vrij voelen
- genieten van de omgeving: geuren, planten en dieren, de elementen (wind, zon etc.)
- gezellig samen zijn met familie en/of vrienden
- frisse lucht opsnuiven, actief bezig zijn, je gezond voelen
- uitgedaagd worden, spanning en avontuur ervaren
- spirituele ervaringen opdoen.

Overigens wijzen Reneman et al. (1999) er op dat de voorkeuren voor ervaringen weinig voorsorteren op de voorkeuren voor soorten natuur, omdat Nederlanders (lees: autochtone Nederlanders) grosso modo allen dezelfde ervaringen in de natuur en het groen zoeken (p. 156). Verder moet bedacht worden dat het 'gebied' niet altijd als bestemming geldt; zo kan men er langs of door komen op weg naar een andere bestemming, of terwijl men een ommetje maakt en/of de hond uitlaat.

Zonder de antwoorden te sturen in de richting van bovengenoemde ervaringen of gebruiken, zijn de interviewvragen gesteld.

Elke groep kreeg in principe alle vier de plekken te zien en per plek werden individueel dezelfde vragen voorgelegd. Met één groep werd een pilot gehouden, om te kijken of de methode goed werkte qua opzet en inhoud.

Interviewvragen

1. Wat vind je van dit gebied, hoe komt het op je over? Eventueel semantische differentiaal als startpunt. (semantische schaal is opgenomen in de bijlage)
2. Wat betekent dit gebied, deze plek voor jou, wat biedt het je? (ken je het?, kom je hier wel eens (langs)? zo ja, wat doe je er dan?)
3. Wat vind je niet goed of niet fijn aan dit gebied? Wat mis je (wat er wel had kunnen zijn)? (eventueel een voorbeeld van waar het beter is)
4. Hoe zou je het gebied zo kunnen veranderen dat het beter aansluit bij jouw wensen? (liefst zo concreet mogelijk)

Per groep werden de volgende vragen na afloop van de buurtgroenbezoeken gesteld.

5. Vergelijking van de vier gebieden: welk type gebied spreekt je meer aan, betekent meer voor je? Waarom? Zijn er van elk type voldoende in de buurt? Zo nee, van welk type zou je meer willen? Is er ook nog een geheel ander soort groengebied dat je graag in de buurt zou zien? Hoe ziet dat eruit? Waarin verschilt het van de bezochte gebieden? Ken je een goed voorbeeld van een dergelijke plek?
6. Zou je zelf wel bij een veranderingsproces betrokken willen zijn? En bij het beheer en onderhoud van het gebied? Wat voor soort bijdrage kan en wil je wel leveren? Hoe ver zou je daarin willen gaan? (zelf met ideeën komen, meepraten over plannen, plannen beoordelen, actief zijn in beheer & onderhoud, financiële bijdrage)

4.5 Organisatie van de buurtgroenbezoeken

De duur van een buurtgroenbezoek was maximaal 2½ uur. Twee onderzoekers én een medewerker van de opdrachtgever deden de interviews met steeds één of twee respondenten per interviewer. Om voldoende respondenten over te hebben bij uitvallen of wegblijven van enkele respondenten werden 8 bewoners per groep uitgenodigd. Meestal kwamen er zes opdagen.

Het onderzoek startte op de eerste buurtgroenplek in de buurt. Het behelsde de volgende stappen:

1. Introducties: Wie is wie, wat behelst het onderzoek³, hoe wordt het aangepakt (10 minuten)
2. Eerste twee plekken interviews (elk max. 30 minuten) met tussentijds lopen naar volgende plek.
3. Pauze van ca. 10 min. op de tweede of derde groene plek, koffie/thee met koekje o.i.d.
4. Laatste plek(ken) (elk max. 30 minuten) met tussentijds lopen,

³ Er werd verteld dat het buurtgroenbezoek voor onderzoek was en dat er (nog) geen concrete acties op stapel stonden ter verbetering van het buurtgroen. Dit om valse verwachtingen te voorkomen.

5. De laatste vragen voor de groep als geheel worden gesteld op afstand van de laatst bezochte locatie (max. 30 minuten).

Naam en adres van de deelnemers werden genoteerd en het vervolg van het proces werd uitgelegd. Deelnemers konden dan aangeven in hoeverre ze aan het vervolg willen deelnemen.

De plekken werden niet altijd alle vier door de zelfde respondenten bezocht. Soms moesten ze tussentijds weg. Dit bleek niet te voorkomen. Ook werd soms een busje of auto gebruikt voor vervoer van de oudere respondenten. (foto)

4.6 Evaluatie procesaanpak en conclusies

Verloop proces: selectie van de wijken, buurten, plekken en groepen

In dit onderzoek stonden de groepen centraal die normaliter niet of nauwelijks van zich laten horen bij gemeentelijke plannen in hun stad of wijk. Het gaat dan om groepen als ouderen, jongeren, kinderen, moeders en verschillende allochtone groepen. Het ging tevens om meningen en wensen ten aanzien van het buurtgroen. Bij de selectie van de wijken golden criteria:

- wonen de gewenste doelgroepen er? (zie §4.1)
- zijn er verschillende soorten buurt- of wijkgroen aanwezig? (zie §4.2)
- ligt het groen in de wijk op minder dan 500 m. van de woningen van de doelgroepen?

Ymere kwam zelf met het idee om Osdorp-Midden-Noord als wijk te nemen aangezien daar volop gewerkt werd aan een herstructurering. Aan bewonersinbreng ten aanzien van het groen was daar behoefte. Tevens bleken de doelgroepen er te wonen en was er een variatie aan groen.

In Osdorp werd door de coördinator leefbaarheid van de deelgemeente aangegeven dat juist de groep tussen 7 en 12 jaar bij het onderzoek betrokken moest worden omdat deze groep het meest gebruik maakt van het buurtgroen. Hun manier van spelen in het groen zou door andere bewoners slecht begrepen worden en aanleiding geven tot ergernis. De leeftijdsgroep daarboven (13-18 jaar) maakt minder gebruik van het groen en op een andere manier. Besloten is om inderdaad deze groep 7- 12 jarigen ook mee te nemen in het onderzoek. Er was slechts op 4 groepen van 6 personen per stad in het onderzoeksbudget begroot. De groep d) hoogopgeleid etc. werd daarom niet meegenomen in het onderzoek.

In Rotterdam is langer gezocht naar een geschikte wijk. Eerst is gekeken in de wijk Alexander maar daar woonden niet de gewenste doelgroepen. Vervolgens werd Deelgemeente Noord geopperd. Hier liggen verschillende wijken met de gewenste doelgroepen en is een variatie aan groene plekken aanwezig. In de loop van het project bleek echter dat de doelgroepen dusdanig verspreid vanuit Deelgemeente Noord kwamen, dat de gekozen groenplekken niet meer voor iedereen op een afstand van maximaal 500 meter lagen. Ook was er niet voldoende variatie aan groen binnen een beperkte straal aanwezig.

In zowel Deelgemeente Noord als in Osdorp-Midden-Noord bleek één doelgroep niet aanwezig te zijn: de oudere allochtonen (70+). Het schijnt dat deze mensen vaak weer terug zijn gegaan naar het land van herkomst. In Osdorp en Rotterdam werd gekozen voor 55+ ouderen.

In Osdorp stelde de stedenbouwkundige op basis van de criteria voor de selectie van de groenplekken (zie 4.3) een achttal plekken voor. Daaruit kozen de onderzoekers vervolgens de vier definitieve plekken voor. Binnen twee weken waren zo de plekken gekozen.

In Rotterdam verliep de selectie wat moeizamer, hetgeen ook te maken had met de geringere variatie aan groen per buurt.

Uit de voorbeelden van Osdorp en Deelgemeente Noord bleek dat met name een open, natuurlijke plek erg moeilijk te vinden is in stadswijken. Verder is het begrip "natuurlijk" moeilijk te definiëren en wordt het in een grote stad al gauw het groen dat minder goed onderhouden is. Dit ziet er immers ruig uit en kan dan al snel als natuurlijk overkomen. Wetenschappelijk is hier veel op af te dingen maar de vraag is of dit een probleem is of dat er vooral gekeken moet worden naar hoe bewoners de situatie zouden beoordelen. Weinig onderhouden groen zien zij wellicht als natuurlijk groen.

Verloop leggen van contact met de bewonersgroepen in Osdorp

Vooraf was afgesproken dat de betrokken (deel)gemeenten zelf de bewonersgroepen zouden uitnodigen om deel te nemen aan het onderzoek. Voor deze opzet was

gekozen omdat het opbouwen van blijvend contact tussen gemeente/woningbouwcorporatie en bewoners één van de aandachtspunten van het project was.

De aanpak in Osdorp is gestart met de projectontwikkelaar van de woningcorporatie en een stedenbouwkundige van de deelgemeente. Na enkele maanden (april 2004) werd door hen het Projectbureau Vernieuwing Osdorp betrokken om de bewoners te benaderen. Deze organisatie heeft veel met bewoners te maken via inspraak-bijeenkomsten. Aangezien bij deze bijeenkomsten vaak niet de groepen komen die voor dit onderzoek nodig zijn, heeft de corporatie uiteindelijk (begin oktober 2004) het Amsterdams Steunpunt Wonen (ASW) ingehuurd. Het ASW is een stichting met als doel mensen te ondersteunen in bewonersparticipatie met betrekking tot hun woning, flat en in zekere mate ook de buitenruimte. ASW werkt voor belangenbehartigers en huurders, geeft advies, zet participatie op, begeleid processen en helpt bij inspraak. Daarnaast heeft het ASW ook een inloopsprekkuur voor huurders over allerlei onderwerpen in relatie tot wonen en woonomgeving. Het ASW werkt ook veel samen met opbouwwerkers die over het algemeen het beste contact hebben met bewoners.

In het geval van Osdorp was de betreffende opbouwwerker ziek gedurende de looptijd van het onderzoek zodat ASW zelf veelal de contacten met de bewoners heeft gezocht. De aanpak van ASW bestond vooral uit direct contact zoeken met de bewoners. Een bewonerslijst van Ymere heeft hierbij als start gediend. Alle binnen de doelgroepen passende personen zijn gebeld met het verzoek om mee te doen met het onderzoek. Dit leverde een aantal personen op maar ook werd duidelijk dat via de telefoon taal een probleem is. Vervolgens is het ASW met twee tolken (Turks en Marokkaans) de deuren langs gegaan. Ook dit leverde een aantal deelnemers op. Zo heeft het ASW binnen één maand (oktober) de 4 groepen kunnen betrekken!

Wat het best werkte was het contact leggen met een actieve buurtbewoner en met deze persoon langs de deuren gaan of op straat in de wijk mensen aanspreken. Zo'n actieve persoon kent vaak veel mensen en straalt vertrouwen uit. Ook het eigen netwerk van deze persoon kan ingezet worden.

Door wijzigingen in de planning viel het onderzoek in Osdorp uiteindelijk in de periode van de Ramadan (oktober/november). Dit bleek een probleem op te leveren qua tijd die mensen beschikbaar hebben.

...in Deelgemeente Noord

In Deelgemeente Noord heeft de Dienst Sport en Recreatie via verschillende organisaties de bewoners proberen te bereiken. Via het Buurthuis Lispunt zijn vooral jongeren betrokken (in juli 2004) via advertenties/pamfletten werden in verzorgingshuizen de ouderen benaderd maar dit was zonder succes. Uiteindelijk zijn ze persoonlijk aangesproken bij het zwembad (oktober/november). Met de allochtonen is via moskeeën en moskeeverenigingen contact gezocht. Op het schoolplein zijn moeders met jonge kinderen (0-6 jaar) benaderd (oktober/november). De bewonersorganisatie Bergpolder heeft het contact verzorgd met een actieve bewoner die heeft meegeholpen om andere bewoners te betrekken. Deze bewonersorganisatie

bestaat uit vrijwilligers en wordt ondersteund door opbouwwerkers. Ook het opbouwwerk heeft actief meegeholpen met het benaderen van bewoners.

De aanpak via het buurthuis (opbouwwerk), de moskeeën en de bewonersorganisatie hebben het beste gewerkt. Deze organisaties hebben het meest direct contact met de doelgroepen in de wijk.

Het was al met al voor de gemeenteambtenaren toch een moeizaam karwei om de groepen te vinden en warm te krijgen om mee te doen met het buurtgroenbezoek.

Verloop buurtgroenbezoeken

Tijdens de bezoeken bleek dat vier locaties meer dan genoeg is. Zeker bij de jongeren was bij de derde locatie de aandacht duidelijk minder. De benodigde tijd voor het buurtgroenbezoek is sterk afhankelijk van de locatie van de plekken ten opzichte van elkaar. De plekken bij elkaar in de buurt kiezen kost minder looptijd tussendoor en voor het onderzoek als geheel blijft zo ook de benodigde tijd beperkt. Het voorkomt ook dat respondenten halverwege of voor het einde weg moeten en er dus gegevens verloren gaan.

Om de interviews te structureren was in eerste instantie een tabel opgesteld waarin de antwoorden op de interviewvragen ingevuld konden worden. Deze tabel was opgebouwd uit belevingsdimensies in de rijen en groene objecten in de kolommen. Het idee hierachter was om erachter te komen welke groene objecten (bomen, gras, etcetera) bijdragen aan een bepaalde beleving ('rust zoeken', 'weg van alles', etcetera). In de praktijk van de interviews bleek dit niet haalbaar. Het was praktisch onmogelijk het gesprek direct te vertalen in de begrippen in de tabel. De open interviewvragen zelf bleken wel goed te werken hoewel de vragenlijst iets is vereenvoudigd na de pilot. Sommige formuleringen voelden soms moeilijk aan, zoals 'wat betekent deze plek voor U'. Aan de kinderen werd deze vraag niet gesteld. Ook was er wat herhaling in de oorspronkelijke vragen. Na de pilot is besloten om wel de vereenvoudigde vragen te handhaven maar de antwoorden volledig op te schrijven. De antwoordtabel is niet meer gebruikt. Uiteindelijk werd de invloed van de objecten (bomen, struiken, paden, e.d.) op de beleving toch duidelijk door de antwoorden (zie H5).

Door open vragen te stellen werden de respondenten uitgenodigd om hun eigen woorden te gebruiken en vrij te antwoorden. Dit leverde over het algemeen uitgebreide verhalen op over het buurtgroen. In een enkel geval was er een tolk nodig om vragen en antwoorden te vertalen voor de interviewers en de respondenten.

Omdat in de interviews gebruik gemaakt is van open vragen en er buiten de vragen om vaak ook nog van alles verteld werd door de respondenten, leverden de interviews veel kwalitatieve gegevens op. Deze bleken echter goed in categorieën ingedeeld te kunnen worden zodat er toch ook op een (zij het beperkte) kwantitatieve wijze naar gekeken kon worden.

Voordat de herfst begon zijn foto's van de groenplekken gemaakt vanuit verschillende hoeken. Toen tijdens de laatste buurtgroenbezoeken de herfst al enig zins was begonnen zijn de kleurenfoto's op A3-formaat ter plekke getoond aan de respondenten.

Conclusies ten aanzien van procesgang

We concluderen dat twee factoren in Osdorp de procesgang bevorderden:

- het al in gang zijn van een herstructureringsproces waarvoor al een samenwerkingsverband aanwezig was en waarin het onderzoek en contacteren van de bewoners opgenomen kon worden.
- de aanwezigheid van voldoende en gevarieerd groen in een wijk waar de doelgroepen wonen.

Wat betreft de eerste factor: Ook het studentenonderzoek over JOPs geeft aan dat wanneer een samenwerking ontbreekt tussen alle betrokken partijen (dus ook met jongeren en andere bewoners) 'het oplossen van problemen bijna ondoenbaar is'. Dit geeft evenzeer aan hoe belangrijk het bestaan van samenwerkingsverbanden zijn voor een participatieve procesgang.

Conclusies ten aanzien van het betrekken van bewoners

Voor het leggen van contact met de bewoners is het belangrijk gebruik te maken van bestaande organisaties die dagelijks contact hebben met bewoners. In beide steden blijkt dat het opbouwwerk, bewonersorganisatie (Bergpolder) en de Stichting ASW belangrijke partners zijn in het ontwikkelen van contact tussen burgers en gemeente. Maar ook een conciërge, school of moskee, woningbouwvereniging. Men moet ook op zoek gaan naar bestaande regelmatige bijeenkomsten van de doelgroepen (bijvoorbeeld een koffie-ochtend van allochtone moeders). Uiteindelijk zal het ook nodig zijn om bewoners een voor een te benaderen (de huizen langs of mensen aanspreken op het schoolplein of bij de supermarkt). Ook het inschakelen van een actieve bewoner om zo via-via meer mensen te bereiken werkt goed en biedt vertrouwen aan de andere bewoners.

Ook uit de studie van de Ruiter (2004) naar contact tussen gemeente en jongeren kwam naar voren dat de inzet van een jongerenwerker (doorgaans onder opbouwwerk vallend) en van sleutelfiguren ('een persoon uit de wijk, straat of buurt waarvoor jongeren in de sociale omgang veel ontslag hebben') een factor voor succes is. Dit laatste is vergelijkbaar met de inzet van een actieve bewoner.

De conclusies van de Ruiter sluiten aan bij de conclusies ten aanzien van de bewonersinbreng ervaring in Osdorp en Rotterdam.

Het proces van benaderen en betrekken van bewoners vergt tijd. Communicatie kost tijd. ASW besteedde ca. 80 uren aan het benaderen van de bewoners. In die tijd deden ook mee als interviewers. Rotterdam besteedde een vergelijkbaar aantal uren aan werving en interviews (100 uren). Het resultaat is waardevol en duurzaam op de langere termijn. Als de contacten er eenmaal zijn, kan daar ook in de toekomst gebruik van gemaakt worden. Dit vereist wel dat er bij de gemeente niet teveel personeelsverloop in de contacten met de bewoners is.

Conclusies ten aanzien van buurtgroenbezoeken als onderzoeksaanpak

De buurtgroenbezoeken hebben goed gewerkt voor het beantwoorden van de combinatie van onderzoeksvragen. Door samen met de groep door het groen te wandelen, tussentijds wat te drinken en enkele uren de tijd ervoor te nemen ontstaat een goede sfeer en openheid. We hebben het idee dat de respondenten alles wat ze wilden vertellen ook gezegd hebben. Door samen over dezelfde groen plek te praten

terwijl men daarbij staat, kan er veel minder verwarring ontstaan over waar men het over heeft (het object, de aspecten ervan).

Door het groen in hun buurt als object van onderzoek te nemen hebben de mensen er ook ervaring mee en kunnen ze dat verwoorden. Dit raakt aan de wetenschappelijke discussie over space en place. (zie par. 5.5.1, onder 'beleving en waardering'). Uiteraard is men dan wel beperkt tot het beschikbare groen in de buurt. Dit laatste werkte in Rotterdam lastig. Ook wilde de gemeente ook beleving peilen van groen dat niet voorhanden was en dieper graven naar groenbeelden en gevoelens van verschillende groepen bewoners.

Voor Osdorp daarentegen paste de keuze voor de buurt juist wel prima in haar herstructureringsopgave en sociale doelstelling van ontwikkeling van overleg binnen buurten.

De taal vormde voor enkele respondenten toch nog een belemmering. Maar dat zou met andere werkwijzen waarschijnlijk ook het geval zijn.

De uitwisseling van meningen tussen respondenten van een groep aan de hand van de laatste 2 gezamenlijke interviewvragen werkte wel. Maar de respondenten waren dan soms inmiddels moe, waardoor er dan weinig interactie plaats had. Verder hielden de meiden (13-18) soms de mond dicht voor de jongens. Met een groepje ouderen werden de laatste 2 vragen in een zaaltje, met een kopje koffie/thee besproken. Dat gaf meer interactie.

De methode vraagt flexibiliteit, improvisatievermogen en contactuele vaardigheden, ook in intercultureel opzicht, van de onderzoekers en interviewers.

5 Resultaten buurtgroen-interviews en conclusies

(met medewerking van dr. B. Elbersen)

5.1 Inleiding

Zoals in hoofdstuk 4 al beschreven is, zijn er interviews in de buurt gehouden om de wensen van de gekozen groepen te inventariseren. In Osdorp zijn er 23 interviews uitgevoerd en in Rotterdam 29. De resultaten die in dit hoofdstuk beschreven worden, geven een beeld van de verschillende meningen en wensen ten aanzien van buurtgroen en van de interesse van de bewoners om bij een veranderingsproces van het groen betrokken te zijn.

In Osdorp zijn mensen van de volgende bewonersgroepen⁴ geïnterviewd:

groep	aantal	herkomst
ouderen 55+	4	Marokkaans, Turks, Indonesisch en Nederlands
mannen 30-45 jaar	5	Marokkaans en Turks
moeders met kinderen 0-6 jaar	6	Marokkaans en Turks
jongeren 13 en 14 jaar	6	Turks
kinderen 7-12 jaar	5	Turks

In Osdorp bleek het moeilijk oudere (70+) allochtonen te vinden en moeilijk om 50+ hoger opgeleid te vinden. Uiteindelijk zijn 4 50+ waarvan drie allochtoon gevonden.

In Rotterdam zijn mensen van de volgende bewonersgroepen geïnterviewd:

groep	aantal	herkomst
ouderen 55+	11	Nederlands
moeders met kinderen 0-6 jaar	5	Marokkaans, Portugees, Surinaams-Hindoestaans, Nederlands
jongeren 13-18 jaar	13	Marokkaans, Turks, Kaapverdians, Nederlands

In Deelgemeente Noord bleek het eveneens zeer moeilijk om oudere (70+) allochtonen te vinden; deze wonen er nauwelijks. Van de ouderen (55+) waren geen opleidingsgegevens bekend.

De vragen die de respondenten voorgelegd kregen in Osdorp hadden betrekking op vier verschillende groenplekken bij hen in de buurt. In Rotterdam zijn 6 groenplekken bezocht, niet allen in de buurt, ten gevolge van praktische complicaties bij het betrekken van de respondenten. (Zie bijlagen 2 en 3 voor de ligging en foto's van de plekken.) De vragen en de selectie van de groenplekken zijn in hoofdstuk 4 besproken (zie paragraaf 4.2 en 4.3).

⁴ gevraagd is naar afkomst, niet naar huidige nationaliteit

5.2 Analysemethode

De bewoners kregen zeer open vragen voorgelegd teneinde sturing zo veel mogelijk te vermijden. Dit resulteerde in een grote variatie aan antwoorden. Daarom is op basis van de gegeven antwoorden een beperkte categorisering gemaakt waarin alle antwoorden pasten. Vervolgens zijn de scores op antwoordcategorieën geturfd en opgeteld voor alle groepen bij elkaar en daarna vergeleken tussen bewonersgroepen.

Circa 250 maal is de mening van respondenten gevraagd ten aanzien van buurtgroenplekken. Ten aanzien van een aantal factoren. Sommige respondenten hebben slechts een aantal van de plekken bezocht tijdens de interviews omdat ze beperkt de tijd hadden voor het onderzoek. Daarom zijn de totalen van de kolommen meestal niet vermeld.

De resultaten van dit onderzoek lenen zich om een beeld te geven van de uiteenlopende meningen die leven onder gebruikers van buurtgroen over gebruik, beleving en wensen. Ten aanzien van een aantal aspecten kunnen, soms met ondersteuning van aanverwant onderzoek, meer algemene conclusies worden getrokken.

Bij de analyse wordt een antwoord gezocht op de volgende onderzoeksvragen:

1. hoe de huidige groengebieden in hun totaliteit beleefd, gewaardeerd en gebruikt worden (par. 5.3.1, 5.4.1, 5.5.1);
2. welke aspecten van de gebieden vooral aan beleving, waardering en gebruik bijdragen (par. 5.3.1, 5.4.1, 5.5.1);
3. wat de groengebieden niet bieden dat men wel voor wenselijk en mogelijk houdt (par. 5.3.2, 5.4.2, 5.5.2);
4. wat voor soort ontwerp/ingrepen nodig zijn om het buurtgroen meer bij deze wensen aan te laten sluiten. Een extra doel hierbij (met name voor Osdorp) is ook te inventariseren of, en zo ja, op welke wijze en in welke mate men bij ontwerp/ingrepen in groen voor zichzelf een rol ziet weggelegd. (5.3.2, 5.3.3, 5.4.2, 5.4.2, 5.4.3)

De interview resultaten worden aan de hand van deze vier onderzoeksvragen gestructureerd en besproken in de volgende paragrafen.

5.3 Resultaten interviews Amsterdam-Osdorp

5.3.1 Gebruik, beleving en waardering van buurtgroen

Frequentie gebruik groengebieden

De meeste geïnterviewde bewoners maken veel gebruik van het buurtgroen, vooral omdat zij vaak zelf geen tuin hebben en dus veel op nabij gelegen parken zijn aangewezen om te recreëren. De intensiteit van gebruik van de 4 plekken loopt echter wel uiteen (zie Tabel 1). Zie bijlage 2 voor foto's van de plekken.

Tabel 5.1 Frequentie⁵ gebruik groengebieden

	Reimerswaal 'binnentuin'	Botteskerkpark	Stadspark	Plantenbak	Totaal
1x per week of vaker	10	5	4	17	35
1-3 x per maand	2	5	6	1	14
paar keer per jaar	1	2	5	2	10
in zomer zeker 1 maal per maand	3	5	2	0	10
(vrijwel) nooit	5	2	3	3	13

Bron: Interviews, 2004

Foto Stadspark

Hoewel het stadspark het positiefst wordt gewaardeerd (zie volgende paragraaf), wordt het zeker niet het meest frequent gebruikt. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de ligging. Het park bevindt zich het verst van de woongebieden van alle geïnterviewden. Hoewel het lijkt dat de Reimerswaal binnentuin en het Osdorperban plantenvak het frequentste gebruikt worden, betreffen de frequente bezoeken aan beide gebieden vaak alleen maar het erlangs lopen op weg naar een andere plek (zie ook Tabel 2). Vooral de plantenbak wordt nauwelijks als aparte plek beschouwd en wordt door de meeste slechts alleen als doorloopgebied gebruikt.

⁵ Niet alle respondenten hebben alle plekken bezocht omdat sommigen tussentijds weg moesten. Daarom komen de totalen per kolom niet altijd overeen met het totaal aantal respondenten.

Foto Reimerswaal binnentuin

Foto Osdorperban

Soort gebruik groengebieden

Wat betreft de activiteit die men uitoefent bij het bezoek aan de parken (zie Tabel 2): Het Botteskerkpark wordt het meest gebruikt voor recreatieve activiteiten. Het gaat dan vooral om zitten op een bankje, wandelen, spelen en sporten. Een bezoek aan de Dierenweide is een belangrijke reden om naar het Botteskerkpark te gaan.

Foto Botteskerkpark

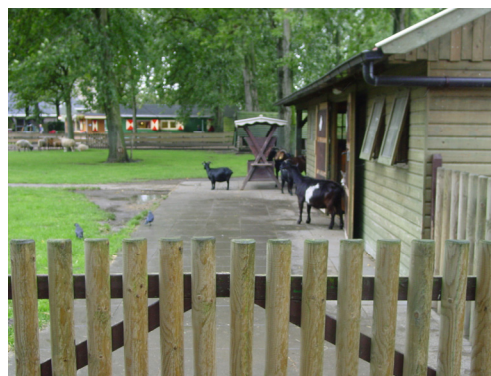

Foto Dierenweide

De belangrijkste reden dat men zeker één maal per jaar in het stadspark komt is om er de kermis te bezoeken. Zitten op een bankje, wandelen en spelen gebeurt in dit park ook, maar minder frequent dan in het Botteskerkpark omdat het ongunstig ligt ten opzichte van de woning van de meeste geïnterviewden.

De Reimerswaal 'binnentuin' is de enige plek die door een deel van de geïnterviewden, meestal afkomstig uit de groepen kinderen, moeders en ouderen, wel wordt gebruikt, meestal omdat het de enige groene plek dicht bij huis is. Maar door anderen wordt deze plek bewust gemeden.

Tabel 5.2 Soort gebruik groengebieden*

	Reimerswaal 'binnentuin'	Botteskerk park	Stadspark	Plantenbak	Totaal
kom er doorheen, op weg naar...	4	3	7	18	32
wandelen/ommetje maken , fietsen	3	7	4	1	15
zitten op bankje kinderen laten pelen/ spelen, sporten	1	6	5	2	14
Picknicken/barbecuen	6	6	3	0	15
Bezoek kermis	3	0	0	0	3
Bezoek kinderboerderij	0	0	14	0	14
kom er niet, maar kijk er op uit	0	6	0	0	6
kom er nooit	6	0	0	0	6
	1	2	0	0	3

*per respondent konden meerdere typen gebruik gegeven worden.

Bron: Interviews, 2004

Er is duidelijk verschil in gebruik van de groengebieden tussen de verschillende bewonersgroepen. Voor de moeders met kinderen zijn de parken vooral een plek om bij elkaar te komen met andere moeders en hun kinderen te laten spelen. De jonge moeders gaan hiervoor het meest naar de parken in de buurt, zoals het Botteskerkpark en de binnentuin en minder vaak naar het stadspark. Voor henzelf is het bij deze bezoeken belangrijk dat ze prettig kunnen zitten en picknicken in het groen. Tegelijkertijd hechten ze aan de aanwezigheid van speelvoorzieningen voor hun kinderen en dat ze goed zicht op de kinderen kunnen houden, het liefst vanaf bankjes of gras waar ze zitten.

De mannen tussen 30-45 jaar gebruiken de groengebieden aanzienlijk minder dan de andere groepen. Vaker is er bij de mannen sprake van een bezoek aan de groengebieden op weg naar iets anders, b.v. naar winkels, werk of voor gericht bezoek aan kermis of Dierenweide. De mannen gebruiken de Reimerswaal binnentuin nauwelijks.

De groep ouderen komt regelmatig zowel in de Reimerswaal binnentuin als in het Botteskerkpark en dan vooral voor het maken van een wandeling en het zitten op een bankje.

Zowel de jonge als oudere kinderen komen het meest in de binnentuin om er te spelen en te sporten. De andere groenplekken worden door hen minder vaak gebruikt. Het bezoek aan het Botteskerkpark gaat bij de jongere kinderen meestal samen met een bezoek aan de Dierenweide onder begeleiding van familie / ouders. Bij de oudere kinderen wordt het Botteskerkpark met name bezocht door jongens om er te voetballen en meisjes om er te lopen, zitten en picknicken. De oudere kinderen bezoeken het Stadspark het meest in vergelijking met alle andere gebruikersgroepen. Dat doen zij niet alleen voor een bezoek aan de kermis, maar ook voor sporten, picknicken en wandelen.

Beleving en waardering

Uit het voorgaande is gebleken dat alle vijf groepen regelmatig gebruik maken van het buurtgroen. De meeste geïnterviewde groepen hebben een duidelijke mening over de kwaliteit van het buurtgroen en kunnen aangeven wat men waardeert en wat men verbeterd zou willen zien.

*Tabel 5.3 Waardering groengebieden uitgedrukt in aantal scores per antwoordcategorie**

	Reimerswaal 'binnentuin'	Botteskerk- park	Stadspark	Plantenbak	Totaal
Mooi	9	12	12	11	44
Fijn, prettig, gezellig	2	3	2	0	7
Rustig/stil	0	1	0	0	1
Schoon, netjes, verzorgd	1	1	3	1	6
Overzichtelijk/veilig	0	5	4	3	12
<i>totaal positief per plek</i>	<i>12</i>	<i>22</i>	<i>21</i>	<i>15</i>	<i>70</i>
Lelijk, saai	5	5	2	8	20
Verlaten/te stil	1	2	0	0	3
Druk lawaaiig	2	0	2	1	5
Gevaarlijk, onveilig	5	2	0	0	7
Vies	5	1	0	3	9
Rommelig, onverzorgd en onoverzichtelijk	10	3	1	0	14
Gebrek voorzieningen	4	4	2	1	11
<i>totaal negatief per plek</i>	<i>32</i>	<i>17</i>	<i>7</i>	<i>13</i>	<i>69</i>

* per respondent konden meerdere antwoorden gegeven worden.

Bron: Interviews, 2004

Uit de antwoorden op de vraag hoe men de groengebieden waardeert (zie Tabel 3) blijkt dat het stadspark het positiefst beoordeeld wordt en dat de Reimerswaal 'binnentuin' en de plantenbak minder goed scoren. Dit komt doordat het Stadspark veel vaker scoort op positieve waarderingen als mooi, schoon, netjes, verzorgd en overzichtelijk en veilig en een lage score heeft op negatieve waarderingen. Dit laatste in tegenstelling tot de Reimerswaal-binnentuin waar men het groen op zich wel vaker mooi dan lelijk vindt, maar waar men de dichte begroeiing en de rommelige inrichting niet kan waarderen. Door de huidige inrichting met hoge struiken ontbreekt het aan overzicht, ook van boven vanuit de omliggende woningen, waardoor men de (eigen) spelende kinderen niet goed in de gaten kan houden. Daarnaast heeft een aantal mensen aangegeven zich niet veilig te voelen door de huidige inrichting. Het onderhoud in de Reimerswaal-binnentuin, maar ook in de plantenbak wordt als slecht ervaren wat ook vaak gekoppeld is met een beoordeling als 'vies'. Voor de plantenbak is het meest opvallend dat dit groengebied zowel hoog scoort op de beoordeling 'mooi' als op 'lelijk' of 'saai'.

Over het Botteskerkpark zijn de meningen het sterkst verdeeld (zie Tabel 3). De meeste mensen (twee derde, gespreid over de verschillende groepen) vinden het gebied mooi, maar een kleinere groep (een derde) vindt het lelijk en saai. Sommigen ervaren het als onoverzichtelijk, rommelig en onveilig en anderen juist als overzichtelijk. Vooral in de Reimerswaal binnentuin en het Botteskerkpark worden voorzieningen gemist (zie ook onder 'gebruik').

Vergelijkt men de waardering van de vier parken tussen de vijf geïnterviewde groepen dan blijkt dat de meningen niet zo sterk van elkaar verschillen hoewel wel duidelijk blijkt dat van de vijf groepen de mannen zich het duidelijkst en meest kritisch uitlaten over de groengebieden. Zij laten zich vaker dan de andere groepen uit over of de groengebieden verzorgd, overzichtelijk en veilig zijn en vinden de gebieden duidelijk minder vaak mooi en vaker lelijk of saai dan de andere groepen. De oudere kinderen laten zich vaker kritisch uit over vuil en over lawaai en drukte; zaken die bepalen of ze wel of niet naar een groengebied gaan.

Bij de jonge kinderen (7-12 jaar) zijn de meningen over de groengebieden sterker verdeeld dan bij de oudere kinderen. De jongere kinderen mogen van hun ouders vaak niet alleen naar de groenplekken omdat het er onveilig zou zijn, met junks, zwervers, dronken mannen. Dichtbij de flat, waar ouders ze in de gaten kunnen houden mogen ze wel spelen.

De jonge (7-12 jaar) en oudere kinderen (jongeren) beoordelen het stadspark het positiefst: ze vinden het er mooi en gezellig. Overigens bezoekt een aantal van hen het park alleen met familie als de kermis er is. Over de andere 3 groengebieden zijn beide groepen veel kritischer, dit geldt vooral voor de jongeren tussen 13 en 18. Vaak maken zij opmerkingen over de viezigheid, onveiligheid en rommel in de groenplekken.

De geïnterviewde ouders zijn over het algemeen het minst kritisch over de groenplekken.

5.3.2 Wat men mist, wenst, Amsterdam-Osdorp

Tot slot werd gevraagd wat men op de inrichting van de groengebieden aan te merken heeft en welke maatregelen ter verbetering genomen zouden kunnen worden (zie Tabel 4).

Tabel 5.4 Suggesties voor verbetering van de groengebieden door de 23 respondenten*

	Reimerswaal 'binnentuin'	Botteskerk- park	Stadspark	Plantenbak	Totaal
(meer) zitplekken, en/of picknickplekken	1	8	6	7	22
Opener, meer ruimtelijk maken	11	5	1	1	18
Ruimtelijke scheiding voorzieningen en/of overzichtelijker maken	1	5	2	0	8
Betere speelvoorzieningen creëren	4	9	3	6	22
Sportvoorzieningen creëren	4	4	5	0	13
Meer bloemen, planten en/of kleur	5	4	2	12	23
Beplanting anders (meer gras of meer bomen)	7	4	2	8	21
Beter verzorgen/onderhouden, schoonhouden	13	6	3	5	27
Veiligheid verbeteren	2	2	4	5	13
Meer voorzieningen als (drink)water, WCs	0	0	3	1	4
Anders	0	0	2	2	4
Geen verbetering nodig, goed zo	0	1	3	0	4

*per respondent konden meerdere antwoorden gegeven worden.

Bron: Interviews, 2004

Hoewel het stadspark door de meeste mensen positief werd beoordeeld, zijn er nog veel verbeterpunten aangedragen. Deze hebben vooral betrekking op het creëren van meer zitplekken, sport-, speel- en andere voorzieningen. De wens voor extra voorzieningen kwam vooral van de ouders van kinderen. De moeders wilden daarbij ook graag voorzieningen als (drink)water en toiletten om te gebruiken in de zomer als ze langere tijd in het stadspark verblijven, aangezien het stadspark verder weg ligt van huis. Voor rigoureuze veranderingen in de beplanting en de ruimtelijke indeling van het stadspark zijn weinig suggesties gekomen. Dit in tegenstelling tot de suggesties voor verbetering van de andere parken.

Gegeven de negatieve waardering is het duidelijk dat de inrichting en beplanting in de Reimerswaal-binnentuin het sterkst moet veranderen als het aan de geïnterviewden ligt. De plek moet vooral een veel opener karakter krijgen. Daarmee wordt vooral bedoeld op het weghalen van struiken en hoge bomen en het creëren van meer gras en lage perken met meer kleur. Daarnaast moet de indeling meer gestructureerd, zou de ruimte veel beter verzorgd moeten worden en zouden er ook wat meer voorzieningen mogen komen. Omwonenden van dit park willen door het creëren van openheid meer zicht krijgen op wat er in het park gebeurt. De genoemde

maatregelen zouden in de ogen van eigenlijk alle bewonersgroepen het park aantrekkelijker en veiliger maken, ook in de ogen van de kinderen. Sommigen van hen ervaren de aanwezigheid van zwervers als bedreigend. Als de 7-jarige Zait vanuit de flat naar de binnentuin kijkt wordt hij bang van ze: "de dieven 's nachts in de bosjes, zitten te schreeuwen. Dan kijken ze naar mij en ga ik weg" .

Voor het Botteskerkpark worden ook veel maatregelen genoemd ter vergroting van de openheid en het gebruik. Met name speelvoorzieningen en zit- en picknickplekken worden vaak genoemd. Tevens wordt aangegeven dat men bij de inrichting een ruimtelijke scheiding tussen voorzieningen zou willen zien waarbij jongeren, volwassenen en ouderen hun eigen activiteiten kunnen uitoefenen zonder dat ze elkaar daarbij overlast bezorgen. De bewonersgroepen hebben duidelijk voor ogen dat in dit gebied meer dan nu en in de drie andere groengebieden voorzieningen voor actief gebruik gecreëerd zouden moeten worden. Na de Reimerswaal binnentuin is dit ook het gebied waar de grootste behoefte aan beter onderhoud is.

Bij de plantenbak vindt men het vooral een probleem dat men er niets 'actiefs' kan doen. Sommige geïnterviewden vinden dit prima, maar pleiten er wel voor om de functie van kijkgroen te versterken door er meer kleur met bloemen in te brengen. Overigens was tijdens het bezoek de Spiraea al uitgebloeid. Anderen geven een voorkeur aan een volledige verandering in de inrichting en uitbreiding van zit- en speelvoorzieningen. Ook kunnen onderhoud en veiligheid van dit groen duidelijk verbeterd worden. Wat betreft veiligheid noemen enkele bewoners de aanwezigheid van hangjongeren, junks en zwervers (hoewel deze zich niet ophouden in het groen zelf). Anderen noemen het drukke verkeer langs de plantenbak als aspect van veiligheid. Tot slot zijn er ook verschillende geïnterviewden die de betonnen rand rond het perk gerepareerd zouden willen zien of vervangen door een bloemenperk.

Verschillen in wensen voor verbetering tussen de 5 bewonersgroepen zijn er duidelijk. De ouderen willen vooral verbeteringen in het onderhoud van de groengebieden, meer kleur in de beplanting (met name bloemen) en meer banken. De ouderen voeren echter niet zoveel verbeterpunten op als de mannen en de oudere kinderen. De mannen vinden het vooral belangrijk dat de groengebieden ruimtelijk en open zijn opgezet. Voor de meeste groengebieden, maar met name voor de binnentuin, suggereren ze het terugdringen van struiken en het creëren van meer gras. Ook vinden de mannen het belangrijk dat er meer speelvoorzieningen komen en dat binnen de groengebieden een duidelijker ruimtelijke scheiding komt tussen voorzieningen waarvan verschillende groepen gebruikmaken.

De oudere kinderen leggen vooral de nadruk op meer gras, meer bloemen, meer sportvoorzieningen en meer zitplekken. Ruimtelijke scheiding tussen voorzieningen is voor hen ook belangrijk. De meeste verbeteringen worden door hen aangedragen voor de binnentuin en het Botteskerkpark. De plantenbak zou volgens deze oudere kinderen ook sterk moeten worden aangepast door meer bloemen en gras aan te leggen en meer banken te maken. Overigens liggen de wensen van de oudere kinderen bij de jongens, die meestal sportvoorzieningen wensen, anders dan bij de meisjes, die vaak meer bloemen, zit- en picknickplekken wensen. Voor deze oudere

kinderen is het ook duidelijk dat ze vooral behoefte hebben aan een 'eigen' plek waar ze ongestoord kunnen zitten zonder overlast te bezorgen dan wel 'in de gaten gehouden kunnen worden' door ouderen of jongeren uit andere etnische groepen. De jongere kinderen willen ook meer speel- en sportvoorzieningen.

De moeders vinden het verbeteren van de veiligheid belangrijk, zowel ten aanzien van criminaliteit als ten aanzien van een veilige (speel)omgeving voor kinderen. Verbetering van onderhoud van de groenplekken wordt ook veel genoemd in combinatie met het creëren van extra zit- en picknickvoorzieningen en speelvoorzieningen voor kinderen.

Participatie in inrichting en beheer groengebieden

De meeste geïnterviewden in alle gebruikersgroepen geven aan dat ze wel een bijdrage willen leveren aan het nadenken en meepraten over verbetering van de groengebieden in hun woonomgeving. Dit geldt zeker voor de geïnterviewde mannen, de meeste ouderen, maar ook voor een deel van de allochtone moeders - mits overleg overdag plaatsvindt - en de kinderen. Wel twijfelen enkelen aan de waarde van hun inbreng omdat zij in het verleden ervaren hebben dat er niets wordt gedaan met de inbreng van bewoners.

Een actieve bijdrage leveren aan het verbeteren van de groengebieden door ook mee te werken aan verandering en beheer wordt door minder geïnterviewden enthousiast ontvangen. Dit geldt vooral voor het uitvoeren van fysiek werk. Wel is er enig draagvlak voor een bijdrage aan het schoon en netjes houden van de gebieden. Een financiële bijdrage van bewoners aan de verbetering van de groengebieden hoeft men niet te verwachten. Hier was totaal geen draagvlak voor.

5.3.3 Conclusies en aanbevelingen Amsterdam-Osdorp

Conclusies

Hoewel er dus wel enig verschil zit in de waardering en wensen van de geïnterviewde bewonersgroepen zijn er duidelijk overeenkomsten in de wensen naar voren gekomen tussen de groepen. Zo hechten de meeste geïnterviewden aan verzorgde, schone en kleurrijke (meer bloemen, met wintergroen) groengebieden. Ze vinden het belangrijk dat de gebieden open en overzichtelijk zijn. Daarnaast is het van belang dat de gebieden veilig zijn (zowel alleen als met kinderen) en dat verschillende gebruikers elkaar geen overlast bezorgen met hun verschillende activiteiten.

Het blijkt dat alle groepen hun mening laten beïnvloeden door de wijze van gebruik van de groengebieden en vanuit dat perspectief ook hun oordeel vormen.

- Een overkoepelende conclusie is dat het groen dichtbij de woning (dit geldt dus met name voor de binnentuin en het Botteskerkpark) vooral geschikt moet zijn voor jonge kinderen (tot 12 jaar). Op basis van de interviews kunnen we stellen dat kinderen tot ca. 10 jaar afhankelijk zijn van het groen heel dichtbij. Als zij de leeftijd hebben bereikt waarop zij van hun ouders alleen buiten mogen spelen mag dit namelijk maar op beperkte afstand van het huis: vlak bij de flat, en in de binnentuin alleen maar indien er vanuit de flat voldoende zicht op ze is. Op deze

plekken moet dus vooral een nadruk komen op veiligheid, overzicht en voldoende speelmogelijkheden en voorzieningen voor jonge kinderen. Precieze afstanden en omstandigheden zouden in een diepgaander onderzoek scherper bepaald moeten worden.

- Ook voor minder mobiele ouderen geldt dat het groen dichtbij vooral voor hen geschikt moet zijn: rustig en veilig kunnen lopen en zitten, mooi en schoon groen, met bloemen.
- Voor het groen op grotere afstand van de woning, het stadspark dus, moet de inrichting vooral gericht worden op de wensen van alle verschillende gebruikersgroepen.

Uit de vergelijking van de meningen en wensen over de vier verschillende groengebieden komt duidelijk naar voren dat de binnentuin door alle gebruikersgroepen het negatiefst wordt beoordeeld en het Stadspark het positiefst.

Voor de binnentuin, maar ook voor het Botteskerkpark en de plantenbak, die ook dichtbij de woningen van de meeste geïnterviewden liggen, worden dan ook de meest vergaande suggesties voor verbetering gegeven. Duidelijk is dat men het Stadspark als meest aantrekkelijke gebied ziet, maar dat men eigenlijk vindt dat een vergelijkbaar gebied dichterbij huis zou moeten worden gecreëerd.

Participatie in het groen

De meeste respondenten willen een bijdrage leveren in de vorm van nadenken en meepraten over verbeteringen in de groengebieden. Ook is er enig draagvlak voor een bijdrage (niet financieel) aan beheer en onderhoud van het groen.

Suggesties ten aanzien van voorzieningen,

In alle groengebieden zijn (meer) zitgelegenheden gewenst en zou men graag (meer) speel- en sportvoorzieningen zien. Bij speelvoorzieningen werd ook verschillende malen een pierebadje genoemd. Bij sportvoorzieningen is vaak de wens voor (meer) gras voor het spelen van balsporten, maar ook kwam verschillende malen naar voren dat men graag wil kunnen skeeleren. Bij groengebieden die verder van veel woongebieden afliggen, zoals het Stadspark, ziet men ook graag voorzieningen als kranen en toiletten en eventueel parkeerplaatsen als men met de auto er naartoe komt.

...beplanting

De wensen ten aanzien van beplanting lopen uiteen. Vaak werd aangegeven dat men behoefte heeft aan bomen om onder te kunnen zitten en bloemen die meer kleur geven, ook in de winter. Verschillende malen werd ook aangegeven dat men fruitbomen zou willen zien. De meerderheid geeft ook duidelijk aan dat men dichte struikbeplanting en te hoge bomen niet waardeert omdat deze de openheid en dus veiligheid van het gebied verminderen. Dit geldt zeker voor de binnentuin als meest gehoorde klacht. De binnentuin wordt ondanks zijn centrale ligging navenant weinig gebruikt. Deze kan in gebruikswaarde voor zowel moeders als kinderen aanzienlijk verbeteren als de openheid verbetert en zij beter verzorgd wordt. Vooral in hoogbouwwijken (zonder eigen tuin) met veel jonge kinderen kunnen dergelijke

verbeteringen een substantiële bijdrage leveren aan de leefkwaliteit voor deze groepen.

Onderhoud, toezicht, overzichtelijkheid en veiligheid

Het verbeteren van onderhoud en toezicht van de parken is ook een steeds terugkerende wens. Van belang is dat er voor wordt gezorgd dat vervuiling en verrommeling van de parken wordt tegengegaan.

Ook moet veiligheid worden verbeterd door het tegengaan van gebruik van gebieden door junks, zwervers en hangjongeren, vooral door de openheid en overzichtelijkheid en daarmee mogelijkheid van toezicht te verbeteren.

Van belang is tevens dat ouders hun spelende kinderen in de gaten kunnen houden. Zij hebben behoefte aan bankjes bij de speelvoorzieningen. Tot slot wordt door de moeders ook vaak aangedragen dat de omgeving van een park ook veiliger moet worden in de zin van een kindvriendelijke omgeving waarbij open water en verkeer geen risico opleveren. Met het oog op de gracht die ontwikkeld wordt tussen de stadstuinen en het Botteskerkpark een duidelijk punt van aandacht.

Combineren van aanpassingen en wensen

De wensen van de bewonersgroepen verschillen, maar overlappen ook gedeeltelijk. Voor aanpassing in inrichting en ontwerp zouden de uiteenlopende wensen van de verschillende gebruikersgroepen echter niet een groot probleem hoeven te zijn aangezien de verschillende behoeftes voor aanpassing naast elkaar kunnen worden gerealiseerd. Zo kan het creëren van zitvoorzieningen goed samengaan met het creëren van speel- en sportvoorzieningen en kan openheid via aanleggen van meer gras tegelijkertijd de behoefte aan speel- en sportruimte vergroten. De behoefte aan meer kleur via bloemen is ook te realiseren, hoewel moeders vaak wel aangeven dat kinderen geneigd zijn bloemen te plukken. Bloemenperken zouden dan ook wat verder weg van speelvoorzieningen moeten worden gerealiseerd. Om verschillende gebruikersgroepen zoveel mogelijk te bedienen is het bijvoorbeeld ook gewenst om zitplekken voor ouderen meer in de buurt van kijkgroen te maken en zitplekken voor ouders in de buurt van de speelvoorzieningen. Ook moet er een onderscheid worden aangebracht in gras dat kan worden gebruikt om te sporten en gras om op te zitten en te picknicken.

5.4 Resultaten interviews Deelgemeente Noord

In Rotterdam konden vanwege het tijdsbeslag voor het benaderen van de beoogde groepen niet alle aanvankelijk gewenste groepen benaderd worden. Ook zijn om praktische redenen niet consequent alle gekozen groene plekken bezocht. Soms vonden de respondenten het na 3 plekken bezocht te hebben wel genoeg of hadden ze opeens andere verplichtingen. Ook om praktische redenen werd voor de meiden-groep het buurtgroenbezoek gecombineerd met hun uitstapje naar het Arboretum. Met de jongens groep werden ad hoc de rozenperken in het Vroesepark aangedaan. De resultaten van deze twee groenplekken zijn in de bijlage terug te vinden. Voor vergelijking tussen groepen en tussen steden zijn deze twee bezoeken weinig bruikbaar.

5.4.1 Gebruik, beleving en waardering van buurtgroen Deelgemeente Noord

Frequentie gebruik groengebieden

Tabel 5.5 Frequentie gebruik groengebieden

	Talma- straat 1)	Besloten Vroesenpark 2)	Open Vroesenpark 2)	Kerk 3)
1x per week of vaker	2	2	8	0
1-3 x per maand	6	7	12	2
paar keer per jaar	1	5	0	2
in zomer zeker 1 x per maand	0	1	2	0
(vrijwel) nooit	8	10	4	8
vroeger regelmatig/ nu nooit	3	2	0	1

1) Antwoorden van Ouderen, Moeders en de Jongens van 13-18 jaar

2) Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongeren van 13-18 jaar

3) Antwoorden van Ouderen en Moeders

Bron: Interviews, 2004

Foto Open deel Vroesenpark

Duidelijk is dat het open deel van het Vroesenpark het meest en het frequentst wordt gebruikt. Vrijwel alle respondenten komen er één maal per maand of vaker. De geïnterviewde moeders komen er echter vrijwel nooit tot enkele malen per jaar.

Foto Talmastraat

De Talmastraat wordt slechts door een relatief gering aantal geïnterviewden per bewonersgroep gebruikt (zie tabel 5). Dit komt omdat het groengebied relatief ver van de woningen van de geïnterviewden liggen. Het is een plek waar slechts een deel van de respondenten wel eens langskomt op weg naar iets anders, maar door zeer weinigen ook gericht gebruikt wordt. Hier komen de geïnterviewde moeders nooit of vrijwel nooit.

Foto Vroesenpark

Voor het besloten deel van het Vroesenpark geldt dat mensen het gebruiken om er te wandelen of te fietsen. De moeders komen hier, op één moeder na, vrijwel nooit. Vaak wordt het gebruik van het open deel van het Vroesenpark gecombineerd met een bezoek, lopend of fietsend, aan het besloten deel van het park.

Foto bij Kerk

Het groen bij de kerk wordt enkel door twee van de geïnterviewde ouders aangedaan tijdens een ommetje.

Soort gebruik

Het open gedeelte van het Vroesepark wordt door alle gebruikersgroepen, m.u.v. de moeders, intensief gebruikt op uiteenlopende wijze. Spelen, sporten, picknicken en barbecuen zijn de meest voorkomende activiteiten (zie Tabel 6). Als de moeders er komen is dit om de kinderen er te laten spelen.

Tussen de bewonersgroepen is wel een duidelijk verschil in soort gebruik. De ouders gebruiken de groengebieden vaker om er te lopen en ook te fietsen. De jongeren gebruiken de gebieden op een meer uiteenlopende manier variërend van er zitten op een bankje, bijvoorbeeld om 's avonds na een drukke dag na te praten met een vriendin, te 'chillen', te picknicken en/of te barbecuen, en/of meer actief om er te sporten of te spelen.

*Tabel 5.6 Soort gebruik groengebieden **

	Talma- straat 1)	Besloten Vroesepark 2)	Open Vroesepark 2)	Kerk 3)
kom er doorheen/langs, op weg naar...	10	0	0	3
wandelen/ommetje maken, fietsen	0	14	8	1
zitten op bankje kinderen laten	2	0	8	0
spelen/spelen, sporten	0	4	14	0
picknicken/ barbecuen	0	0	11	0
kom er nooit	8	8	2	9

* per respondent kunnen meerdere antwoorden gegeven worden.

- 1) Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongens van 13-18 jaar
- 2) Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongeren van 13-18 jaar
- 3) Antwoorden van Ouderen en Moeders

Bron: Interviews, 2004

Duidelijk is dat gebruik van groen zich sterk concentreert op het open gedeelte van het Vroesepark en dat dit zowel voor jongeren als voor ouders geldt. De moeders komen vrijwel nooit in het besloten deel. De jongens die wel eens in de Talmastraat komen doen dit vooral om er even te zitten.

Beleving en waardering

Uit de waardering (Tabel 7) blijkt dat de hoge intensiteit van het gebruik van het open deel van het Vroesepark samengaat met een positieve waardering van het gebied. De grote meerderheid van de geïnterviewden geeft het open Vroesepark een positieve waardering in de trant van 'mooi', 'prettig' en 'goed verzorgd'. Dit in tegenstelling tot het gesloten gedeelte van het Vroesepark wat door een grote meerderheid als gevaarlijk, onveilig, rommelig/onverzorgd en lelijk en/of saai wordt gekarakteriseerd. Een aantal mensen gaf aan zich er niet lang op te houden in verband met de veiligheid. Zowel veel ouders als jongeren gaven aan dat ze de plek als onveilig ervaren. In de gesprekken werd gerefereerd aan de plek als zijnde een locatie waar 'kinderlokkers' en 'verkrachters' zich ophouden en als zijnde een 'homo-

ontmoetingsplaats'. Opvallend is dat de ouderen vertellen dat dit besloten deel tijdens hun jeugd ook al als een gevaarlijke plek werd beschouwd en dat dit nog steeds het geval lijkt te zijn. De plek is dichtbegroeid en de beplanting natuurlijk gelaten, waardoor overzicht en openheid ontbreekt en ongewenste activiteiten aan het zicht onttrokken worden. Overigens zijn er ook geen bankjes om op te zitten.

Ondanks het feit dat deze besloten plek veel negatieve waarderingen oproept, vinden veel ouderen de plek wel mooi. Dit heeft met name te maken met het natuurlijke karakter van deze plek. Door anderen wordt dit natuurlijke juist weer lelijk en/of saai en/of onverzorgd genoemd. Het lijkt erop dat de band met het gebied het oordeel van de ouderen over de plek positief beïnvloedt. Ward-Thompson et al. (2002) geven aan dat op basis van hun onderzoek in bosgebieden blijkt dat vervuiling van bosgebieden de frequente gebruikers niet weerhoudt van gebruik terwijl het minder frequente gebruikers wel afremt het groen te bezoeken. Ook concluderen zij dat groepen die de bosgebieden al sinds hun jeugd bezoeken ook op oudere leeftijd meer bosgebieden bezoeken. Verder dat de beleving van groen door kinderen veel intenser gebeurt dan door ouderen.

Tabel 5.7 Waardering groengebieden uitgedrukt in aantal scores per antwoordcategorie *

	Talma- straat 1)	Besloten Vroesen park 2)	Open Vroesen park 2)	Kerk 3)	Rozen- perken 4)	Arbore- tum 5)	Totaal
mooi	5	13	18	4	6	6	52
fijn, prettig, gezellig	0	0	7	1	0	2	10
rustig/stil	2	0	3	1	1	4	11
schoon, netjes, verzorgd	1	0	6	0	0	0	7
overzichtelijk/vei- lig	0	0	2	0	0	0	2
<i>totaal positief per plek</i>	8	13	36	6	7	12	82
lelijk, saai	10	9	5	4	2	0	30
verlaten/te stil	0	0	0	0	0	0	0
druk lawaaiig	1	0	0	1	0	0	2
gevaarlijk, onveilig	0	14	0	1	0	0	15
vies	0	5	2	0	0	0	7
rommelig, onverzorgd en onoverzichtelijk	8	11	0	12	0	0	31
gebrek voorzieningen	1	0	0	0	0	0	1
<i>totaal negatief per plek</i>	20	39	7	18	2	0	86

* per respondent kunnen meerdere antwoorden gegeven worden.

- 1) Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongens van 13-18 jaar
- 2) Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongeren van 13-18 jaar
- 3) Antwoorden van Ouderen en Moeders
- 4) Antwoorden van Jongens van 13-18 jaar
- 5) Antwoorden van Meisjes van 13-18 jaar

Bron: Interviews, 2004

De groenplekken Talmastraat en de Kerk worden vaker negatief dan positief beoordeeld. Zij worden vaak lelijk en/of saai gevonden en er schijnt vaak wat aan de verzorging en/of onderhoud te ontbreken. “Ik houd wel van een beetje natuurlijk, maar dit is wel erg warrig”, eentonig, saai. “Wij kijken graag voortuintjes. In Engeland....daar kijk je pas echt je ogen uit”, aldus enkele ouderen. De jongeren spreken van “het groeit omhoog... slordig, alles in de stad is hetzelfde groen, hagen”. Ze willen meer afwisseling, meer bloemen, nu ontnemen de bomen het zicht. De moeders vinden “het zonde, het is net of er niets aan gedaan is...het is groen, groen, groen...ik mis bloemen en variatie, ik zie nu maar drie plantensoorten....ik kan me niet voorstellen dat je hier met plezier naar kijkt. Ik hou wel van wildgroei, maar wel wat gezelliger”.

Als men kijkt naar verschillen in waardering tussen ouderen en kinderen, dan blijkt dat de kinderen groengebieden eerder lelijk en/of saai vinden dan ouderen en dat beide groepen even kritisch zijn over de staat van verzorging, onderhoud en veiligheid van de gebieden.

Enkele ouderen die betrokken zijn bij de drie-wekelijkse groenschouw van de gemeente kijken kritisch naar overhangende struiken tegen hagen aan. Dit zijn situaties die zij niet willen omdat zwervers er beschutting vinden tussen de haag en de struiken in, onder de overhangende takken. (“Er zit hier een zwerver”).

Rest op te merken dat de (autochtone) ouderen herhaaldelijk klagen over afval, drukte, schade aan gras door gebruik van het open gedeelte van het Vroesepark door allochtonen voor picknick, barbecues en festivals.

5.4.2 Wat men mist, wenst, Deelgemeente Noord

De suggesties voor verbetering van de groengebieden lopen uiteen per groengebied, maar een betere verzorging en/of onderhoud wordt voor alle vier de gebieden frequent genoemd (zie Tabel 5.8).

Tabel 5.8 Suggesties voor verbetering van de groengebieden *

	Talmastraat 1)	Besloten Vroesen- park 2)	Open Vroesen- park 2)	Kerk 3)	Totaal
(meer, verbeterde) zitplekken, en/of picknickplekken	5	3	3	3	14
Opener, meer ruimtelijk maken	1	7	0	3	11
Ruimtelijke scheiding tussen voorzieningen en/of overzichtelijker maken	0	0	2	0	2
Betere speelvoorzieningen creëren	0	1	4	2	7
Sportvoorzieningen creëren	0	0	4	0	4
Meer bloemen, planten en/of kleur	9	4	6	2	21
Beplanting anders (meer gras of meer bomen)	7	5	1	2	15
Beter verzorgen/onderhouden, schoonhouden	8	12	11	9	40
Veiligheid verbeteren	0	5	1	1	7
Meer voorzieningen als (drink)water, WCs	0	6	6	1	13
Anders	5	9	6	0	20
Geen verbetering nodig, goed zo	2	2	3	0	7

* per respondent kunnen meerdere antwoorden gegeven worden.

1) Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongens van 13-18 jaar

2) Antwoorden van Ouderen, Moeders en Kinderen van 13-18 jaar

3) Antwoorden van Ouderen en Moeders

Bron: Interviews, 2004

Voor de groenplek Talmastraat wenst men vooral een verbeterd onderhoud, maar ook een flinke verandering in de beplanting waardoor het groen een wat minder dichtbegroeid karakter krijgt. Daarnaast wensen enkele ouderen en kinderen dat er wat banken geplaatst dan wel gerepareerd of geverfd worden. Enkele ouderen suggereren tevens omwonenden meer te betrekken en vrijheid te geven bij verbetering van de aantrekkelijkheid van dit groengebied. De moeders wensen dat het kleurrijker met meer planten en bloemen wordt. Enkelen vinden ook dat de fietsen in de omgeving het aanzicht van het gebied verpesten.

Voor het besloten gedeelte van het Vroesepark suggereren respondenten om onderhoud en verzorging te verbeteren. Deze behoefte wordt regelmatig gekoppeld aan de aanwezige viezigheid van hondenpoep en teveel ondergroei zoals brandnetels.

Veel leden van alle 3 de bewonersgroepen ergeren zich hieraan. Ook vinden velen dat het gebied opener zou moeten zijn, dit neemt het gevoel van onveiligheid weg en zal, met name in de ogen van de kinderen, leiden tot een vergroting van de gebruiksopties. Zo wordt door de jongeren een aantal malen gesuggereerd in het gebied bomen, en soms zelfs alle bomen, weg te halen en dan meer paden, speel- en sport voorzieningen en picknickplekken te creëren. Ook is er een suggestie voor het aanleggen van een trimbaan.

Volgens verschillende ouderen zou er in het Vroesepark - dus niet persé in het besloten gedeelte - een theehuis moeten komen. Jongeren pleitten verschillende malen voor het neerzetten van een 'duimdrop', een container met beheerder waar sport- en spelmaterialen kunnen worden geleend, vaak in ruil voor een verricht karweitje.

Voor het open gedeelte van het Vroesepark bestaat er ook een algemene wens de verzorging en het onderhoud te verbeteren. Ook hier heeft men last van hondenpoep. Met name mensen die in het gebied willen picknicken of barbecuen wensen een schoon stuk gras, zonder poep en vaak ook waar het gemaaid gras wordt verwijderd. De ouderen zijn over het algemeen meer tevreden met de open plek en hebben minder behoefte aan verbetering, hoewel er wel enkele zijn die wat meer kleur in het gebied wensen, een toiletgebouw en wat meer bankjes. De kinderen komen vaker met suggesties voor het creëren van extra speel- en sportvoorzieningen en picknickvoorzieningen. Enkelsten noemen zelfs hele voetbalvelden, een voetbalvereniging, een voetbalstadion en een camping. Veel kinderen willen ook meer kleur in het gebied en een aantal malen wordt geklaagd over de aanwezigheid van het open water, waar de voetbal in terecht kan komen en wat vies en gevaarlijk kan zijn.

Bewonersparticipatie in aanpassing en beheer groengebieden

In Rotterdam blijkt dat de meeste geïnterviewden in alle gebruikersgroepen wel een bijdrage willen leveren aan het nadenken en meepraten over verbetering van de groengebieden in hun woonomgeving. Veel van de geïnterviewde ouderen doen dit al. Wel geven ze aan dat ze wel hopen dat met hun inbreng ook werkelijk wat wordt gedaan.

De moeders staan positief tegenover het leveren van een actieve bijdrage aan verandering en beheer van de groengebieden. Zij, en ook enkele ouderen en jongeren, doen dit overigens al voor het groenbeheer in hun directe omgeving. Een financiële bijdrage van bewoners aan de verbetering van de groengebieden hoeft men van de meeste geïnterviewden niet te verwachten.

5.4.3 Conclusies en aanbevelingen Deelgemeente Noord

Conclusies

In Deelgemeente Noord komt naar voren dat de meerderheid van de geïnterviewden hechten aan verzorgde, schone en kleurrijke (meer bloemen, met wintergroen)

groengebieden. De gebieden moeten bij voorkeur een open karakter hebben, zodat er goed overzicht is en dus minder kans op onveiligheid. Uit eerder genoemd onderzoek van Ward-Thompson et al. (2002) blijkt dat oudere bosgebieden waar meer onder de boomkronen door gekeken kan worden en meer open plekken zijn meer bezocht worden en waarschijnlijk als minder onveilig worden ervaren door bezoekers. (p.142)

Verder komt in Deelgemeente-Noord naar voren dat de groengebieden zo moeten zijn ingericht dat men er alleen of met anderen veilig kan rondlopen, zitten, sporten en spelen en dat verschillende gebruikers elkaar geen overlast bezorgen. Het is van belang dat de combinatie van groengebieden in een buurt het totaal aan specifieke wensen van de verschillende bewonersgroepen dekt.

Decennialang bestaat er in het besloten Vroesenpark een plek die met kinderlokken etc. is geassocieerd. Dit vraagt om aandacht. Met name in het licht van de uitspraken van een Brussels onderzoeksrechter op het gebied van pedocriminaliteit wat betreft deze criminaliteit in Europese stadsparken. Zij refereert aan het afnemen van veilige buitenspeelmogelijkheden van kinderen in Europese steden. Een afname, eerst door verkeerstoe name en afname van groene ruimte, en nu door sociale onveiligheid. Dit is per definitie ook een duurzame ontwikkelingsonderwerp: het ook voor toekomstige generaties beschikbaar zijn van natuur / groen. (uitzending 'Met het oog op morgen', 10 december 2004, Radio 1)

Aanbevelingen

Van belang is dat de omgeving veilig is. Volgens de meeste respondenten kan dit alleen gegarandeerd zijn als er sprake is van openheid, dus geen dichte begroeiing die het zicht en dus ook het toezicht belemmert.

De meeste geïnterviewden hechten aan het schoonhouden van de groengebieden. Met name het hondenpoep- en maaisel-vrij houden van het gras waarop men wil zitten, picknicken, sporten en spelen wordt zeer op prijs gesteld.

Duidelijk is dat het open veld in het Vroesenpark al grotendeels voldoet aan de wensen van de meeste bewonersgroepen. Verdere verbetering kan bestaan uit aanpassing van het groen: meer kleur, meer speel- en sportvoorzieningen en het schoonhouden van het gras. Het besloten gedeelte van het Vroesenpark zou op zijn minst aan weerszijden van het pad meer open gemaakt moeten worden zodat men beter overzicht krijgt en de bosjes op afstand houdt. De groenvakken in de Talmastraat moeten binnen de vakken meer gevarieerd en bloemrijker gemaakt worden en door onderhoud en soortkeuze minder dichtgroeien. Schoonhouden en onkruid/brandnetel- vrij houden is voor beide groenplekken gewenst.

Bewonersparticipatie in inrichting en beheer groen

Onder alle geïnterviewde groepen is draagvlak voor het meedenken en meepraten over verbetering van de groengebieden. Ook zijn enkele geïnterviewden (ouderen en kinderen) al actief in het groenbeheer in hun omgeving. De moeders staan hier ook open voor. Voor financiële bijdragen is nauwelijks draagvlak.

5.5 Vergelijking resultaten Osdorp en Deelgemeente Noord

Deze paragraaf gaat in op de overeenkomsten en verschillen in gebruik, waardering en wensen voor verandering van buurtgroen voor de verschillende groepen in beide grote steden. We vergelijken alleen voor wat betreft de groepen ouderen, jongeren van 13-18 jaar en moeders, omdat deze zowel in Osdorp als in Deelgemeente Noord in de geïnterviewde populatie goed vertegenwoordigd waren. Voor de ouderen moet wel rekening worden gehouden met het feit dat in Osdorp deze groep vrijwel geheel uit allochtonen bestond, terwijl dit in Deelgemeente Noord uitsluitend autochtone ouderen waren. De geïnterviewde jongeren in Osdorp waren Turks, in Rotterdam Turks, Nederlands, Marokkaans en Kaapverdiaans. De moeders-groep in Osdorp bestond uit moeders van Turkse en Marokkaanse afkomst, in Rotterdam van Nederlandse, Marokkaanse, Portugese en Surinaams-Hindoestaanse komaf. Wellicht worden verschillen tussen de groepen ouderen veroorzaakt door culturele verschillen.

5.5.1 Vergelijking gebruik, beleving en waardering groen

Frequentie gebruik

Het gebruik van het onderzochte buurtgroen door de geïnterviewde jongeren, moeders en ouderen loopt enigszins uit elkaar voor beide steden. De respondenten in Deelgemeente Noord gebruiken de bezochte groene plekken minder dan de respondenten in Osdorp het buurtgroen daar bezochten. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de grotere afstand tussen het groen en de woningen van de respondenten, soms wel een kilometer. Een uitzondering hierop vormt het open deel van het Vroesenpark dat door de totale groep respondenten uit Rotterdam ongeveer net zo vaak gebruik wordt als het favoriete buurtgroen (Stadspark en Botteskerkpark) in Osdorp.

Of er werkelijk verschil zit in gebruik van buurtgroen door de diverse groepen jongeren, ouderen en moeders in beide steden zou verder onderzocht kunnen worden via een veel uitgebreider onderzoek onder een grotere groep respondenten met in achtneming van alle groengebieden in de buurt, culturele verschillen, beschikbare tijd voor groenbezoek. Het COS (Centrum Onderzoek en Statistiek, 2004) geeft voor geheel Rotterdam aan dat in 2003 46 % van de inwoners een park in de buurt bezocht, 27 % een kinderboerderij, 22 % een speelveld. Niet westerse allochtonen scoren hoger (75% en 73%) in het bezoeken van de openbare buitenruimte in de buurt en van stadsparken dan autochtone inwoners (59% resp 66%). Het gaat dan om het in 2003 weleens bezocht hebben tot zeer frequent bezoeken.

Soort gebruik

De jongeren in Deelgemeente Noord en Osdorp gebruiken de groengebieden voor sport, spelen en picknicken. Alleen 'zitten op een bankje' wordt door de Rotterdamse jongeren vaker genoemd. In Osdorp ging het enkel om 6 Turkse jongens en meiden,

in Rotterdam waren het 13 jongeren: Turks, Marokkaans, Kaapverdiaans en Nederlands.

In het soort gebruik door ouderen zit nauwelijks verschil tussen beide steden. Het gebruik bestaat vooral uit lopen, fietsen en zitten op een bankje.

De meeste geïnterviewde moeders in Deelgemeente-Noord gebruiken het tijdens de interviews bezochte buurtgroen vrijwel nooit. Voor het open deel van het Vroesepark dat het hoogste scoort in hun waardering geldt dit ook.

In Osdorp gebruiken de moeders het groen vaker dan in Rotterdam. Ze doen dit dan samen en/of met kinderen.

Beleving en waardering

Tussen de Rotterdamse en Osdorpse jongeren zit duidelijk een verschil in hoe zij de onderzochte groengebieden waarderen. De Rotterdamse jongeren zijn relatief vaker negatief in hun oordeel: er zijn even veel negatieve als positieve beoordelingen, terwijl in Osdorp de grote meerderheid positief is. Relatief vaker vinden de Rotterdamse jongeren het groen lelijk en/of saai en associëren zij de groengebieden met onveiligheid. In Osdorp zijn de jongeren aanzienlijk minder negatief, maar als ze kritisch oordelen dan noemen ze vooral het gebrek aan voorzieningen en de drukte en de viezigheid in de groengebieden.

Vergelijken we de oudere groepen dan is er minder verschil dan tussen de jongeren groepen. De ouderen in Osdorp en Deelgemeente Noord zijn beiden duidelijk meer positief dan negatief in hun oordeel over buurtgroen. Wel zijn de Rotterdamse ouderen veel uitgesprokener in de waardering. Zo vinden zij de groengebieden mooi en geven zij ook preciezer aan waarom zij een gebied positief waarderen in relatie tot inrichting, veiligheid en onderhoud. Tegelijkertijd hebben zij ook een meer uitgesproken oordeel over de negatieve kanten van de groengebieden zoals onveiligheid, beheer en onderhoud en onoverzichtelijkheid. Dat de Rotterdamse ouderen, die allemaal autochtoon zijn, veel uitgesprokener in hun oordeel zijn dan de Osdorpse, die bijna allemaal allochtoon zijn, heeft mogelijk te maken met hun uitdrukkingsmogelijkheden in het Nederlands ('ik zie het allemaal voor me, maar ik kan het niet vertellen'). Maar ook kan meespelen dat de autochtone Rotterdammers zich vrijer voelen om commentaar te leveren op het openbaar groen waarmee een aantal van hen is opgegroeid. We raken met dit laatste aan de concepten space-place die in het Europese Greenscom onderzoek nader beschreven zijn. Betrokkenheid bij de plek in al zijn dimensies, de plek als onderdeel van het dagelijkse leven van bewoners (place), in tegenstelling tot de kennis van de plek (space) vanuit beroepsmatige betrokkenheid. Zowel taalbarrière als betrokkenheid bij de plek kunnen de bewonersinbreng beïnvloeden, zowel de rijkheid als de effectiviteit van de inbreng.

Overigens concludeert het COS (Centrum Onderzoek en Statistiek, 2004, p.60) dat de oudste groep allochtonen tijdens de vrijetijdsomnibus het minste animo toonde voor een aantrekkelijker stad: ze lijken sneller tevreden. Ook blijkt uit haar tabellen dat allochtone groepen wat meer tevreden lijken met de stad dan autochtone groepen. Voor de eerste generatie allochtonen geldt dit nog weer sterker dan voor de tweede generatie.

De moeders beoordelen in Deelgemeente Noord het groen negatiever dan in Osdorp: vaker beoordelen zij het in termen van lelijk, rommelig, gebrekkige voorzieningen. In Rotterdam vormt het Open Vroesenpark hierop een uitzondering, dit vinden vier van de vijf respondent-moeders ook mooi. In Osdorp vormt de Reimerswaalbinnentuin hierop een uitzondering, die vinden 3 van de vijf respondenten lelijk en verwaarloosd.

Wanneer we de beleving van bosjes door kinderen uit Osdorp naast die van ouderen in Deelgemeente Noord leggen, blijkt dat een volgens sommige ouderen ongewenste ruimtelijke situatie waar zwervers beschutting vinden, voor sommige kinderen juist een fantastische speelplek inhoudt om zich te verstoppen of te gebruiken als 'huisje'.

Deze vergelijkingsresultaten mogen niet gebruikt worden voor een veralgemenisering van de conclusies t.a.v. het groen in Noord of in Osdorp, zoals in de inleiding van dit hoofdstuk al werd aangegeven. Het gaat om te kleine groepen respondenten.

5.5.2 Vergelijking wat men mist, wenst

De wensen ter verbetering van de groengebieden liggen bij de jongeren in Osdorp en Deelgemeente Noord niet ver uit elkaar. Beide groepen willen meer speel- en vooral sportvoorzieningen en meer openheid. Er moet gras zijn, bloemen en bomen. Struiken moeten niet hoog worden, eerder onder ooghoogte zodat je er overheen kunt kijken. In vergelijking komt bij jongeren in Deelgemeente Noord veel vaker de behoefte naar voren aan meer onderhoud en verzorging. In het COS-onderzoek scoort dit onderwerp ('beter onderhoud en schoon houden van de openbare ruimte') hoog als prioriteit (tweede plaats na 'veiligheid') voor alle leeftijden in het Rotterdamse. (COS, 2004, p.61).

De Osdorpse jongeren daarentegen komen het meest met ideeën voor verandering in beplanting, met name in relatie tot verbetering van de openheid: meer gras. Tot slot valt ook op dat jongeren in Deelgemeente Noord vaker vragen om het creëren van nieuwe voorzieningen zoals een 'duimdrop', een voetbalvereniging, en zelfs een camping. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat het begrip 'duimdrop' typisch Rotterdams.

Wat betreft de ouderen kan geconstateerd worden dat hun wensen redelijk overeenkomen. Beide groepen willen ongeveer even vaak verbeteringen in de vorm van meer zitplekken, meer kleur en openheid in de beplanting, betere verzorging en onderhoud. Een belangrijk verschil is echter dat de ouderen in Deelgemeente Noord duidelijk aangeven meer specifieke voorzieningen te willen als prullenbakken, maar ook een horeca gelegenheid. Zij opperen ook het idee om een trimbaan aan te leggen. Voor de horeca gelegenheid (een theehuis) is een groep autochtone Rotterdammers, waaronder respondenten uit het onderzoek, sinds enkele jaren aan het lobbyen. Tijdens de interviews noemen meerdere ouderen het theehuis als wens. Overigens is uit onderzoek bekend dat sociale activiteiten, zoals bijvoorbeeld een theehuis, de waarde van een park voor bewoners substantieel vergroot. Via draagvlak en bewonersparticipatie kan dit bijdragen aan steun vanuit de bevolking voor het

behoud van het groen. (www.greenscom.com). Uit het COS onderzoek (COS, 2004) komt naar voren dat als Rotterdammers mogen kiezen uit attracties waaraan Rotterdam een miljoen euro zou mogen besteden om de stad aantrekkelijker te maken, op de eerste plaats genoemd worden ‘diverse kleine leuke dingen in de stad, zoals een ijsbaantje in de winter; kleine optredens in de parken en op de pleinen’. In Osdorp blijkt de kermis een trekker voor de groepen, m.u.v. de jongeren, om ook eens in het Stadspark te gaan recreëren.

De moeders in zowel Deelgemeente Noord als Osdorp vragen om meer zitplekjes, meer openheid in relatie tot veiligheid en kunnen houden van toezicht en speelvoorzieningen voor kinderen. Voor groen dicht in de buurt (<150 m.) zoals de Reimerswaalbinnentuin, kan door het ingaan op deze wensen de gebruikswaarde aanzienlijk toenemen.

Nagenoeg geen groen in delen Deelgemeente Noord

In delen van de Deelgemeente-Noord is nagenoeg geen groen aanwezig. Dit is natuurlijk vooral voor de minder mobiele groepen (kleine kinderen, minder mobiele mensen zoals ouderen, moeders met veel kleine kinderen zonder auto) bijzonder negatief. Zij ontberen op die manier de dagelijkse toegang tot groen.

5.6 Conclusies

Verzorgd, schoon en kleurrijk groen, open en veilig

In zowel Osdorp als Deelgemeente-Noord blijkt de meerderheid van de geïnterviewden te hechten aan verzorgde, schone en kleurrijke (meer bloemen, met wintergroen) groengebieden. De meeste geïnterviewden hechten aan het schoonhouden van de groengebieden, met name het hondenpoep vrij houden. Ten aanzien van ontwerp en inrichting van de groengebieden hebben de meeste gebruikers de wens voor openheid en overzichtelijkheid vanuit oogpunt van toezicht en veiligheid.

...om erin (!) te vertoeven en te bewegen

De groengebieden moeten zo zijn ingericht dat men er alleen of met anderen veilig kan rondlopen, zitten, sporten en spelen en dat verschillende gebruikers elkaar geen overlast bezorgen. Het bewegen en zijn in het groen scoort hoog: men wil er in kunnen zitten, sporten, spelen. De kinderen willen er ondermeer doorheen kunnen rennen en zich er in verstoppen. In zowel Osdorp als Deelgemeente-Noord blijkt dat (groot)ouders met kinderen ommetjes maken door en langs het groen.⁶

⁶ N.B. De betekenis van het groen voor aanwonenden die er op uitkijken vanuit hun woning komt niet naar voren uit het onderzoek, hier was het onderzoek niet op gericht. We kunnen niet concluderen dat kijkgroen geen waarde zou hebben. Op gebruiksgroen kan natuurlijk ook worden uitgekeken door aanwonenden.

Bewoners willen meedenken en soms meewerken aan groen

Uit de afsluitende vragen-ronde blijkt dat er in beide buurten enig draagvlak is voor meewerken aan beheer of herinrichting van het groen en ruim draagvlak voor meedenken over verbetering van de groengebieden in hun woonomgeving. Velen geven aan dat ze dan wel hopen dat er wat met hun inbreng wordt gedaan. Voor een financiële bijdrage is nagenoeg geen draagvlak.

5.7 Aanbevelingen

Elke buurt moet beschikken over een open stuk groen en goede ontsluiting naar groen verderop voor meer specifieke wensen

Vergelijken we de beoordeling van alle verschillende groengebieden zowel in Osdorp als Deelgemeente Noord, dan hebben vrijwel alle mensen uit alle bewonersgroepen een voorkeur voor open groengebieden als het Vroesepark in Deelgemeente Noord en het Stadspark in Osdorp. Die gebieden ervaart men als mooi, open en overzichtelijk. Ze voorzien in de wensen van verschillende gebruikers omdat men er naast elkaar zeer uiteenlopende activiteiten kan uitoefenen.

Als het aan de respondenten ligt moet elke buurt (op korte afstand van woningen) dus de beschikking hebben over een groene plek zoals het open deel van het Vroesepark of het Stadspark in Osdorp.

Hiermee kan men niet volstaan. Voor ander groen dat aan specifieke wensen van afzonderlijke groepen voldoet (bijvoorbeeld voor jongeren om te sporten) blijft ook behoefte. Door dergelijke gebieden onderling te verbinden met een goed netwerk van paden om te lopen en te fietsen wordt het voor bewoners vergemakkelijkt om de beperkte vrije tijd in het groen door te brengen.

De wens van bewoners om te beschikken over een open stuk groen staat in schril contrast met de huidige ontwikkelingen waarin openbaar groen wordt opgeofferd ten behoeve van andere belangen: nieuwbouw, parkeerplaatsen en andere infrastructuur, zowel onder- als bovengronds, of om beheerkosten te drukken.

Zorg dat minder mobiele groepen groen dichtbij kunnen vinden

Gezien de verschillende wensen tussen groepen, is het van belang dat de combinatie van groengebieden in een buurt aan de specifieke wensen van iedere gebruikersgroep voldoet. Minder mobiele groepen (ouderen uit lagere inkomensgroepen of moeders met veel kleine kinderen, zonder auto) of groepen die meer toezicht behoeven (kleine kinderen) zijn echter op het groen in hun directe woonomgeving aangewezen. De Noorse onderzoeker Patrick Grahn stelt op basis van uitgebreid wetenschappelijk onderzoek voor om de maximale afstand tussen groen voor dagelijks gebruik terug te brengen van 500 m. naar 300 m., o.a. wegens afgenomen beschikbare tijd voor dagelijkse recreatie. Loopafstand gaat daar vanaf. (COST E11 bijeenkomst Breda, 2003) Voor minder oudere groepen die vaak slechter ter been zijn, en vooral voor kinderrijke buurten in lage inkomensgebieden is het echter wenselijk deze afstand verder te verkorten. (150m?) Dit zou nog beter onderzocht moeten worden en vergeleken moeten worden met de huidige situatie in lage inkomenswijken in de Nederlandse steden.

Meer wintergroen in de buurt

Meer groenblijvende begroeiing zou tegemoet kunnen komen aan de vraag van bewoners naar meer variatie in beplanting en meer kleur en groen in de winter. Vaak wordt wintergroen geassocieerd met onnatuurlijke vegetatie voor Nederlandse biotopen. Maar voor bewoners kan het in de winter bijdragen aan de beleving.

Groen met voorzieningen voor verschillende gebruikersgroepen tegelijk

De gewenste verbeteringen in de inrichting van de groengebieden zijn niet wezenlijk anders tussen de gebruikersgroepen. De meeste gebruikers vragen natuurlijk om specifieke voorzieningen waar zij graag gebruik van willen maken, zoals speel- en sportvoorzieningen voor de jongeren, banken en paden voor iedereen, maar vooral voor de ouderen. Toch vindt de meerderheid van de geïnterviewden dat de groengebieden door verschillende gebruikersgroepen voor verschillende activiteiten gebruikt moeten kunnen worden. Er moet dus ruimte en er moeten voorzieningen zijn om te lopen, zitten, picknicken, sporten, spelen etc. Bijvoorkeur naast elkaar, dus zonder dat overlast wordt bezorgd aan andere gebruikers.

Aanbevelingen voor plantsoen en wijkpark

Het groen in de buurt, waar de plantsoenen meestal onderdeel van zijn, moet vooral geschikt zijn voor jonge kinderen, moeders met kleine kinderen (0-6 jaar) en minder mobiele ouderen. Er moet verzorgd, schoon, kleurrijk groen zijn, dat open en veilig is, waar gerend kan worden, met enkele bomen, wat kleine bosjes van struiken en bankjes.

Voor de wijkparken geldt dat ze daarbij ook de andere groepen moeten bedienen: de mobiele ouderen, oudere kinderen, plekken voor jongens en meiden, met sport- en spelmogelijkheden, en een sociale activiteit die het park extra betekenis geeft zoals een kiosk, theehuis of duimdrop. In het wijkpark moet ook veel open groen zijn, maar wanneer een gemeente om ecologische redenen besloten groen wil, is het wijkpark hiervoor om sociale redenen meer geschikt dan het plantsoen.

Het blijkt echter uit de interviews dat de respondenten een voorkeur hebben voor cultuurlijker groen: kleurrijker, meer bloemen, wintergroen. Open natuurlijk groen was in de bezochte buurten niet voorhanden en zou wellicht op meer draagvlak mogen rekenen.

Ook voor het wijkpark geldt dat men het verzorgd, schoon en kleurrijk wil en veilig!

Wat betreft het groen in de buurt is het belangrijk in gedachte te houden dat ondermeer Europees onderzoek aangeeft dat vooral buurtparken belangrijk zijn voor ontwikkeling van sociale contacten tussen stedelingen. (www.urge-project.ufz.de)

Experimenteer met participatie, monitor en evalueer: Reimerswaal binnentuin

Het experimenteren, monitoren en evalueren van het betrekken van bewoners bij bijvoorbeeld herinrichting en beheer van een binnentuin zoals de Reimerswaalbinnentuin, lijkt de moeite waard. Samen herinrichten én verzorgen: in eerste instantie meer openheid scheppen in de binnentuin, en dan afspraken maken ten aanzien van gedeelde verantwoordelijkheid voor het onderhoud. Wellicht willen bewoners om beurten samen 's morgens een schoonmaakrondje doen zodat kleine

kinderen uiteindelijk in een groene en schone omgeving kunnen spelen met toezicht vanuit de aanliggende flats.

Ook bloeiende struiken en hagen zouden meer aangeplant kunnen worden en door aanwonenden onderhouden worden. Hiermee kan aan de vraag naar meer kleur tegemoet gekomen worden. Een kleine cursus snoeien zou dan door de (stadsdeel) groenbeheerder gegeven moeten worden.

Dergelijke zelfbeheeractiviteiten door de bewoners met steun van de gemeente, passen prima in het nieuwe overheidsbeleid om burgers 'mee te laten doen' en kan bijdragen aan sociale samenhang in een buurt. (Aalbers et al., 2002,)

Onderzoek economische aspecten zelfbeheer

Wat betreft zelfbeheer door bewoners bestaat er inertie binnen gemeenten. In Utrecht is sinds de tachtiger jaren het zelfbeheer succesvol ontwikkeld met een faciliterende gemeentestructuur op wijkniveau. Een goed financieel verhaal, dat zowel kosten en baten in kaart brengt is echter niet voorhanden. Hiermee ontbeert de gemeentelijke besluitvorming goede economische argumenten ten gunste of ten nadele van het zelfbeheer. Herstel van het groen in arbeidsextensieve vorm, nadat bewoners het zelfbeheer eraan geven, worden als belangrijk financieel risico gezien. Sociale argumenten en de bijdrage van zelfbeheer aan de kwaliteit van het groen in termen van bewoners wensen en ecologie zijn wel voorhanden (o.a. Filmer, 1999, Aalbers et al 2002) maar niet in economische termen. De economische gegevens zijn belangrijk, zeker in het licht van het nieuwe beleid dat zich heroriënteert op de rol van de overheid (Nota Ruimte, van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat'.)

6 Aanzet tot vragen voor de omnibus-enquête van Rotterdam

6.1 Inleiding

De Dienst Sport en Recreatie van de gemeente Rotterdam heeft behoefte aan een aanzet voor interviewvragen om op te nemen in zijn omnibus-enquête. Deze enquête vraagt vooral naar feitelijk gedrag. In sommige jaren is er een mogelijkheid om zogenaamde aanvullende vragen op te nemen. Vragen omtrent het gebruik en waardering van groen zijn daarin nog nooit gesteld.

'In de afgelopen decennia is om meerdere redenen een vervlakking van het Rotterdamse groen opgetreden. Zowel in programmatische als in ruimtelijke zin zijn de verschillen tussen de stedelijke groengebieden klein geworden. Daarnaast zijn de groengebieden kwalitatief gemiddeld op een lager niveau komen te liggen.' aldus het concept Groenplan Rotterdam, 2004. Rotterdamse burgers gaven in het verleden aan dat zij het Rotterdamse groen een 'groene soep' vonden. De enquête moet duidelijk krijgen wat de burgers willen.

Het project Bewonersinbreng in Groen geeft met de interviewresultaten van de buurtgroenbezoeken houvast bij het bepalen van de enquêtevragen. Het inzicht in de factoren die spelen bij de waardering, de beleving en het gebruik van het groen door de verschillende groepen, kan gebruikt worden bij het formuleren van de vragen.

In het onderzoek kwamen de volgende relaties naar voren die door de enquête statistisch onderbouwd of nauwkeuriger bepaald zouden kunnen worden.

6.2 Statistisch te onderbouwen of nader te bepalen relaties

Mobiliteit en gebruik

Het blijkt uit de interviews dat mobiliteit en gebruik van het groen nauw verbonden zijn. Boven welke afstand tot het groen wordt het voor minder mobiele Rotterdammers ondoenlijk om dagelijks in het groen te vertoeven? We denken dan aan Rotterdammers die slecht ter been zijn, kinderen van 7-12 jaar, moeders (ouders/mensen) met de zorg voor veel kleine kinderen en zonder auto. De antwoorden op deze vraag zijn belangrijk voor het iken van ontwikkelingsplannen of stadsvernieuwingplannen op kwantitatief groenaanbod en spreiding.

Om meer zicht te krijgen op mobiliteit en groengebruik kan men de respondenten ook naar de beschikbaar van vervoer vragen: eigen auto, bus of tramhalte voor de deur. De zorg voor kleine kinderen of een hond moet ook worden gepeild omdat het meer groengebruik door de verzorger in de hand werkt en daarmee de enquête-resultaten anders ongemerkt zou beïnvloeden.

Aanwezigheid van groen voor dagelijks gebruik

In het onderzoek in Rotterdam was het moeilijk bewoners groen uit hun buurt te laten beoordelen dat ze kennen. De groenlocaties lagen op grotere afstand dan wenselijk was voor het onderzoek. Het bleek dat in delen van de Deelgemeente

Noord helemaal geen groen aanwezig is. Dit is zorgelijk. De aanwezigheid van groen per buurt zou gepeild moeten worden. Een reden om dit via de enquête te doen is dat men tegelijk een koppeling kan maken tussen aanwezigheid en het gebruik en eventuele beperkingen aan het gebruik van het groen. Waarschijnlijk is er al kaartmateriaal van aanwezige groengebieden binnen de gemeente beschikbaar. Uitkomsten van dit onderzoek kunnen dienen voor een discussie binnen Rotterdam over of men wel voldoende groenaanbod heeft per buurt, en zo nee, of en wat men er aan wil doen, met name met het oog op minder mobiele groepen en jonge kinderen.

Waardering voor ruimtelijke opbouw en soort beplanting van groengebieden

De buurtgroeninterviews tonen aan dat alle benaderde groepen (moeders, ouderen, jongeren, kinderen, minder mobiele ouderen) een voorkeur hebben voor open groen. Meer natuurlijk groen scoort laag. Dit kan statistisch gestaafd worden. Maar ook dient uitgezocht te worden of er groepen zijn, en welke dan, die andere voorkeuren hebben. Resultaten hiervan zijn nodig voor het ontwerpen van buurtgroen en wijkparken, afgestemd op de wensen van de bewoners, met de nadruk op de kwaliteiten van het groen.

Gebruik en waardering

De relatie tussen gebruiksvorm en waardering van het groen komt duidelijk naar voren in het onderzoek. Afhankelijk van groep en leeftijd gebruikt men het groen op een bepaalde manier. Dit vergt specifieke kwaliteiten en voorzieningen. Bijvoorbeeld voor rennende kinderen is open groen met niet veel bosjes en bomen, en laag gemaaid gras gewenst. Voor wandelende ouderen, bankjes om op uit te rusten. Per groep zijn 6 tot 12 mensen geïnterviewd. Men zou door de enquête meer mensen per groep en ontbrekende groepen kunnen vragen welke activiteiten men doet en wat specifieke gebruikswensen zijn.

Net als voor het voorgaande punt (ruimtelijke opbouw en beplanting) kan dit kan later gebruikt worden om op basis van samenstelling van een buurt of wijk groen te ontwikkelen dat beter past bij de wensen en gebruiken door de bewoners, zowel kwalitatief als qua voorzieningen erin.

Ontsluiting en toegankelijkheid

Het blijkt dat op buurtniveau vanuit sociaal oogpunt vooral de minder mobiele groepen en groepen die toezicht behoeven bediend moeten worden. Om met een beperkte hoeveelheid aan groen meer mensen en ook andere mensen te kunnen bedienen is goede ontsluiting, vooral voor wandelaars en fietsers tussen groengebiedjes onderling en met de woonplek essentieel.

In hoeverre zijn bewoners over deze ontsluiting en toegankelijkheid tevreden? Of beperkt de ontsluiting en geringe toegankelijkheid juist hun groengebruik? Dit zou door de enquête gepeild moeten worden. Hier zit wederom een geografische component in (o.a. postcode). De resultaten van deze vragen zouden dus gebruikt kunnen worden om te bepalen of door verbeterde ontsluiting/toegankelijkheid tussen groengebieden en woonplek het groengebruik bevorderd kan worden.

Uit het onderzoek komt naar voren dat bewoners groen willen om in te bewegen en in te vertoeven. Naar het belang van groen als kijkgroen hebben we geen onderzoek gedaan. Men kan met de enquête wel enige vragen naar dit belang stellen.

Te maken links met andere vragen uit de omnibus

Voor het statistisch onderzoeken van bovengenoemde relaties moeten in de enquête links gemaakt worden met beschikbaarheid van vervoersmiddelen, persoonlijke mobiliteit, leeftijd, viercijferige postcode/woonwijk, meningen en informatie van de gemeente over het groen in en rondom die wijk. Mogelijk kunnen of zijn een aantal vragen al onder niet groene delen van de omnibus-enquête ingebracht geworden.

Ook is het belangrijk te weten op basis van *kennis van welke parken* de respondenten hun antwoord baseren.

6.3 Aanvulling door foto-interviews

Op basis van bovenstaande overwegingen zijn inmiddels conceptvragen aan de Dienst Sport en Recreatie van de gemeente Rotterdam overhandigd. In 2005 wordt door middel van foto-interviews verder gezocht naar de meer emotionele aspecten van groenbeleving door bewoners uit de Deelgemeente Noord. De resultaten daarvan worden met de conceptvragen gekoppeld. Dit wordt het onderwerp van een aparte rapportage.

Literatuur

Aalbers, Ekamper, Tjallingii, van den Top, 2002. Greenscom Workpackage 4. Case studies Houten and Utrecht. Alterra, Wageningen

Aalbers, C., 2003. Veel te winnen door samenwerking aan openbaar groen in de stad. In: vakblad Groen, juni 2003

Auclair, E. & D. Vanoni, 2003. Greenscom Workpackage 9. Evaluation of the cases. FORS-Recherche sociale, Paris

Van den Berg, A.[E.], A. Beer, R. Hame, A. Manneke, & P. Schildwacht, 2003. Leefkwaliteit Stationsgebied.Utrecht: Gemeente Utrecht, Dienst Stadsontwikkeling, afdeling Milieu en Duurzaamheid.

Centrum voor Onderzoek en Statistiek, Gemeente Rotterdam, 2004. Rotterdammers in hun vrije tijd. Resultaten uit de Vrijtijdsomnibus 2003. Rotterdam

Grahn, P., 2002. presentation to the COST C11 conference, Breda, 17-20 November 2001. www.map21ltd.com/COSTC11 (nog niet beschikbaar op de web-site)

Herzele, A. van & T. Wiedemann, 2003. Monitor voor bereikbaar en aantrekkelijk groen, de betekenis van de groene ruimte voor de kwaliteit van de leefomgeving hanteerbaar gemaakt voor discussie, afweging en besluitvorming. In: Ruimte & Planning, n°2 2003.

Jokövi, E.M., 2000. Recreatie van Turken, Marokkanen en Surinamers in Rotterdam en Amsterdam: een verkenning van het vrijetijdsgedrag en van de effecten van de etnische cultuur op de vrijetijdsbesteding. Alterra, Wageningen rapport 003

Filmer, Anneke, 1999. De Groene vingers van Utrecht-Noordoost, hoe een stadswijk door particulier initiatief fraaier en leefbaarder wordt. Uitgeverij Jan Mets, Amsterdam

Gemeente Rotterdam, dS+V, GW, SenR, GGD, DCMR, juli 2004. Concept Groenplan Rotterdam, Uitgave dS+V, gemeente Rotterdam, Rotterdam

Konijnenburg, P. van & J. Uitzinger, 1999. Met het oog op groen: onderzoek naar de relatie tussen groen in de woonomgeving en leefbaarheid. IVAM, Amsterdam

Nota Ruimte, 2004. Ruimte voor ontwikkeling

Reneman, D.D., M. Visser & E. Edelman, 1999. Mensenwensen: de wensen van Nederlanders ten aanzien van natuur en groen in de leefomgeving. Intomart, Hilversum

Ruiter, Eva de, 2004. 'Het gaat niet over rozen...', Het contract als 'tool for transition' op het gebied van stedelijk groenbeheer, met bijzondere aandacht voor jongeren. Afstudeervak Landgebruiksplanning. Alterra / WUR, Wageningen

Uitzending Radio 1 Met het oog op morgen, 10 december 2004

Ward - Thompson, Catharine, Peter Aspinall, Simon Bell, Catherine Findlay and Penny Travlou, 2002. Local open space and social inclusion: case studies of use and abuse of woodlands in Central Scotland

Woestenburg, M., A. Buijs & W. Timmermans (red.), 2003. Wie is bang voor de stad? Essays over ruimtelijke ordening, natuur en verstedelijking. Blauwdruk, Wageningen

www.urge-project.ufz.de, Coles & Caserio, 2004, Project Deliverable 7.

Bijlage 1 Projecten rondom bewonersinbreng in Nederland

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
Wijkaandelen Minervaplein Gemeente Delft en woningcorporatie Delftwonen.	Komen tot een herinrichtingsplan voor het Minervaplein Herstel van vertrouwen, communicatie en relatie met bewoners en gebruikers Creëren van betrokkenheid van bewoners en gebruikers bij de woonomgeving Creëren van individuele zeggenschap en daarmee individuele verantwoordelijkheid Doelgroep: Onder de buurtbewoners, geen doelgroepen als zodanig. Het plangebied kent veel ouderen, daarnaast allochtonen, kinderen, huurders en eigenaren, gebruikers van bedrijfsruimte.	Experiment t.b.v. de herstructurering van een plangebied waarbij burgerparticipatie wordt gerealiseerd met behulp van wijkaandelen: aan alle bewoners en gebruikers van bedrijfsruimte van 12 jaar en ouder zijn 'wijkaandelen' beschikbaar gesteld. Beslissingen over de herinrichting van het gebied, maar ook over de (ontwikkeling van de spelregels) voor het wijkaandelensysteem, worden vervolgens door de wijkaandeelhouders, dan wel in nauw overleg met de wijkaandeelhouders genomen.	Bewoners en gebruikers ervaren dat hun stem telt. De meeste stemmen gelden, en dat geeft een gevoel van rechtvaardigheid. Er is een herinrichtingmodel gekozen, maar er is ook gebleken dat mensen geneigd zijn vrij 'conservatief' te stemmen; men wil niet een al te grote verandering. Ouderen tonen weinig belangstelling, veel informatie via pc. De eerste generatie allochtonen is moeilijk te bereiken. Er is een betere communicatie tussen bewoners/gebruikers en professionele partijen. De partijen zijn makkelijker bereikbaar en aanspreekbaar voor elkaar. Er is een betere communicatie tussen bewoners/gebruikers en professionele partijen. De partijen zijn makkelijker bereikbaar en aanspreekbaar voor elkaar.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
Springzaad Nederland breed	Het scheppen van meer ruimte voor natuur en kinderen. Het stimuleren en ondersteunen van de ontwikkeling van natuurlijke speel- en leerplekken voor kinderen. Springzaad werkt aan richtinggevende publicaties over ontwikkeling, beheer en pedagogisch en didactisch gebruik van kleinschalige natuur bij scholen. Springzaad wordt financieel ondersteund door het ministerie van LNV. Het is lid van het netwerk Ruimte voor de jeugd en werkt samen met verwante organisaties in binnen- en buitenland.	Het document is een notitie ten behoeve van het netwerk 'Ruimte voor de jeugd'. Springzaad een netwerk.	Als kinderen van 5-12 jaar het voor het zeggen zouden hebben zouden in hun woonomgeving 'wilde' landjes te vinden zijn: braakliggende 'ongeplande' terreinen waar zij zoveel mogelijk zonderdoor volwassenen gecontroleerd te worden kunnen spelen.
Beheerconvenant voor het Koningsplein Gemeente Den Haag	Een mooi, schoon, veilig en leefbaar plein door samenwerking bewoners, de politie en diverse gemeentelijke organisaties. De convenantpartners zijn: de dienst stadsbeheer, de bewonersgroep Koningsplein e.o., de politie Segbroek en stichting welzijnsorganisatie Segbroek/Loosduinen	Convenant. De omwonenden, als dagelijkse gebruikers van het plein, hebben een eigen verantwoordelijkheid voor het in goede orde houden van het plein. Door eigen acties en een actieve signalerende houding kunnen zij een goede bijdragen leveren aan het effectief en efficiënt handelen van politie en gemeentelijke organisaties. De omwonenden vormen een bewonersgroep, die als contactorgaan met de overige convenantpartijen optreedt.	De bewonersgroep schrijft tenminste één keer per jaar een vergadering uit. De vergadering wordt één maand van tevoren via een huis aan huis bericht aangekondigd. Vast agendapunt is de (her)benoeming van de leden van de bewonersgroep. De dienst Stadsbeheer vergadert één keer per jaar apart met de bewonersgroep (na oproep door de dienst), om de algemene gang van zaken te bespreken. Vast agendapunt is de besteding van het jaarlijks door de dienst aan de bewonersgroep ter beschikking te stellen budget voor kleine groenaanleg à 680 euro per jaar.
Convenant Alternatief Beheer Bosrandpark Gemeente Almere	Wens: Het groen in de omgeving wordt goed bijgehouden en het straatmeubilair ziet er verzorgd uit. En heeft u een opmerking over uw woonomgeving, dan kunt u de beheerder eenvoudig bereiken. Uw verzoek wordt bovendien snel opgepakt in goed overleg.	De partijen zullen deelnemen in een overlegstructuur waarbinnen de stand van zaken, plannen en wensen over het alternatief beheer worden besproken. Het bewonersplatform	Uitgangspunt is dat bewoners en beheerder samen de wensen uit de wijk oppakken. In het uitzonderlijke geval dat bewoners en beheerder er niet uitkomen, bemiddelt het stadsdeelkantoor.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
	Convenantpartners: De bewoners (georganiseerd in het bewonersplatform Bosrandpark), de gemeente en de Flevolands Ontwikkelingsgroep (FOG). De Flevolandse Ontwikkeling Groep BV (FOG, de beheerder) verbindt zich om, in nauw overleg met bewoners en gemeente, optimaal te werken aan de uitvoering van alle maatregelen en activiteiten inzake het fysieke, sociaal-maatschappelijke en economische beheer.	Bosrandpark zet zich actief in, en stimuleert een dergelijke inzet ook bij de bewoners. Bewonersplatform Bosrandpark denkt mee over Ontwikkelingen en wensen over het beheer op langere termijn en adviseert hierbij ook over de effecten voor de bewoners. Het bewonersplatform zal regelmatig overleg voeren met de beheerder en in voorkomende gevallen met het Stadsdeelkantoor Almere Buiten.	
Wijkgericht werken in Westervoort Gemeente Westervoort	De wens om te komen tot een gemeente waar men luistert naar de bewoners, maar waar men ook bewoners aanspoort hun handen uit de mouwen te steken voor hun eigen wijk. Samen met bewoners, gemeentelijke afdelingen, politie, jongerenwerk, verenigingsleven, onderwijs, woningbouwvereniging, bedrijfsleven, gezondheidszorg de problemen aanpakken die zich in een wijk voordoen.	De werkgroepen maken plannen, bedenken activiteiten die te maken hebben met hun thema; alle plannen van de verschillende werkgroepen vormen samen een wijkplan.	Dit wijkplan zal in een jaar worden uitgevoerd. Een zeer duidelijke tijdsindicatie. De gemeente stelt per wijkraad een budget vast voor de dagelijkse kosten. De werkgroepen gaan in overleg met de gemeente en organisaties om bijval te krijgen voor hun wijkplan in de vorm van een financiële bijdrage, daadwerkelijke ondersteuning, materiaal enz.
WintersWijkWerk (Winterswijk West) Gemeente Winterswijk	Fysieke verbeteringen: materiële voorzieningen in de openbare ruimte op orde houden, verbeteren of aanbrengen (bijvoorbeeld verkeersveiligheid, huisvesting, groenvoorziening, speelplaatsen, wegen, parkeerplaatsen en trottoirs). Planning, uitvoering en financiering van deze projecten nadrukkelijk afstemmen op de mogelijkheden van andere gemeentelijke afdelingen. Bewoners, Stichting Welzijn Winterswijk, Politie Noord-Oost Gelderland Achterhoek, Sensire, Gemeente Winterswijk, woningcorporatie De Woonplaats en Huurders vereniging Winterswijk.	Convenant. Wijkwerk is een voortdurende en gezamenlijke aanpak van de gemeente, convenantpartners en wijkbewoners om de leefbaarheid in de wijk te verbeteren. Deze aanpak is gebaseerd op hoor en wederhoor, samenwerking en compromissen, actieve participatie, draagvlak in de buurt en niet alleen op sterke gevoelens maar ook op sterke argumenten.	Tijdens de twee wijkavonden is een lijst van prioriteiten bekend geworden. Een vervolg hierop is met de bewoners te overleggen en om een aantal zaken omtrent de klacht/probleem op rijtje te zetten. (stickeren) De prioriteiten worden niet genoemd op internet.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
Wijkraden in Leidsche Rijn en Vleuten – De Meern Gemeente Utrecht	De wijkraad is opgezet op verzoek van de gemeente Utrecht en is onafhankelijk van de gemeente. De raad is bedoeld om B&W advies te geven in het kader van beleid om bewoners meer zeggenschap te geven. Een doelstelling (of dat ooit gehaald wordt is de vraag), dat bewoners 25% van het totale budget meebepalen. Gemeente en bewoners (wijkraad)	Bewoners adviseren de gemeente over de wijk door middel van een wijkraad.	Niet iedereen wordt bereikt, veel informatie verstrekking via het internet.
Wijkraad Huiswaard met werkgroepen Stichting Wijkraad Huiswaard Gemeente Alkmaar	De dynamiek, leefbaarheid en toekomst van de wijk te waarborgen. Gemeente, wijkvereniging Huiswaard, stichting welzijnsbevordering, wijkagent.	Een wijkraad onderverdeelt in werkgroepen, met elk hun onderwerp.	De werkgroep zet zich samen met de gemeente in voor de leefbaarheid. Ongeveer een derde van het totale onderhoudsbudget kan door deze groep worden ingevuld. Maandelijks vergadering die toegankelijk is voor iedereen.
Groengroep Spijkerkwartier/ Spoorhoek Gemeente Arnhem	Leefbaarheid van de wijk vergroten d.m.v. wijkgericht werken. Bewoners, ondernemers, gemeente, politie, woningcorporaties en welzijnswerk.	Beheer en onderhoud openbaar groen door bewoners.	De Groengroep regelt, steunt en stimuleert waar dat nodig en mogelijk is. Dit gebeurt in samenwerking met de Dienst Stadsbeheer van de gemeente Arnhem, die zonodig met raad en daad terzijde staat of tijdelijk het beheer op zich neemt als vrijwilligers er onvoldoende aan toekomen.
Groengroep Bewoners Vereniging EVA-Lanxmeer Gemeente Culemborg	Leefbaarheid van de wijk vergroten d.m.v. groengroep Doelgroepen, partners nog onbekend. De groengroep is nog in de oprichtingsfase.	Beheer openbaar groen door bewoners.	De Groengroep is nog in de oprichtingsfase, maar maakt een zeer actieve indruk.
KOMBI-project Gemeente Enschede	Doelstellingen van het project: - het verbeteren van de leefbaarheid op de Pollen-, Piksen- en Sibculobrink; - de betrokkenheid van bewoners bevorderen om kansen te benutten en mogelijkheden te vergroten.	Wijkontwikkelingsproject. Via een uitgebreide analyse is de problematiek van de brinken in kaart gebracht en zijn de opgaven	Laat vakdiensten zitting nemen in een projectgroep om frictie tussen de wijk en de vakdiensten te voorkomen.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
	Voor wat betreft de acties is te denken aan het, in overleg met de buurt, opknappen van speelplekken en het plaatsen van bloembakken, die mede door bewoners worden onderhouden. Het beheer is op plaatsen door bewoners overgenomen. KOMBI staat voor Kansen Ontwikkelen Met Bewoners en Instanties. In de projectgroep hadden veel verschillende partijen zitting: stadsdeelbeheer van de gemeente Enschede, een woningcorporatie, de dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Enschede, de politie, wijkopbouwwerk, per brink één bewonerscommissie en een vertegenwoordiger van de bewonersorganisatie van de Wesselerbrink als geheel. Achtergronden van deze personen op internet niet te vinden.	voor de brinken beschreven. Dit is gebeurd in nauwe samenwerking met de bewoners.	Gelijkwaardigheid bewoners t.o.v. andere partijen. Er is succesvol samengewerkt met een grote groep allochtonen. (Bijna de helft van de bewoners van de brinken is allochtoon). Men is nooit in de valkuil getrapt de werkwijze te idealiseren en bewoners het idee te geven dat alles waarmee zij kwamen, viel uit te voeren. De rol van de opbouwwerker als intermediair is in deze van essentieel belang geweest.
De Karavaan De Karavaan, actief in Den Haag	Het project De Karavaan is opgezet om bewonersparticipatie omtrent de leefomgeving te vergroten en daarmee de sociale cohesie te vergroten. Deelnemende partijen en hun rol: Politie: veiligheid en inbraakpreventie. Verzorgen spreekuren voor volwassenen. Geven voorlichting op scholen. Dienst Stadsbeheer: coördineert grofvuilacties, opknopwerkzaamheden in de openbare ruimte, extra veegacties in de wijk, levert biobakken op verzoek, verzorgt adoptie prullenbakken op verzoek van bewoners.	De Karavaan is een samenwerkingsproject waarin diverse instellingen en gemeentelijke diensten samen met bewoners werken aan een schone, hele en veilige wijk. Onder de Karavaan kunnen vele kleine projecten vallen. Aanpak: Fase 1: inventarisatie van wensen en klachten die leven in de wijk.	Scholen bij de plannen betrekken bij een gemeenschap met veel jonge allochtonen. De Karavaan loopt in verschillende stadsdelen van Den Haag. Met name de achterstandswijken waar problematiek omtrent leefbaarheid hoog is: schilderswijk, Transvaal, Segbroek en Laak. Het project loopt al enige jaren. Jaarlijks wordt per stadsdeel of wijk bekeken in hoeverre men doorgaat met De Karavaan.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
	Milieucommunicatie: verzorgt de PR van het project De Karavaan. Levert "lesmateriaal" aan scholen en aan groepen bewoners. Verstrekt informatiefolders omtrent milieu en leefbaarheid. Welzijnsorganisatie: verzorgt kinderactiviteiten. Woningcorporaties: leveren opknopwerkzaamheden in panden in eigen beheer. Stimuleren de oprichting van bewonerscommissies. Verzorgen spreekuren voor bewoners. Handhavingsteam: heeft een signalerende functie in de wijk (monitoring van de buurt). Stichting Boog: coördineert het project De Karavaan, organiseert bewonersactiviteiten, stimuleert bewonersparticipatie, verzorgt huis- aan- huis enquêtes organiseert bewonersavonden. Bewoners: worden in staat gesteld wensen en klachten omtrent hun leefomgeving te uiten bij de desbetreffende instanties. Zij kunnen deelnemer worden aan projecten in het kader van De Karavaan. Naast deelname hebben zij ook inbreng in het plan van aanpak. Ook in de uitvoering spelen bewoners een rol. De Karavaan is een project dat loopt middels cofinanciering. De hoofdfinancier is de Gemeente: dienst Stadsbeheer. Daarnaast leveren de woningcorporaties een bijdrage. Stichting Boog wordt ingehuurd. Andere diensten en instellingen leveren een bijdrage door "tijd " in te ruimen voor deelname.	Fase 2: diensten en instellingen in de wijk onderzoeken welke knelpunten aangepakt kunnen worden. Fase 3: bewoners (scholen) worden benaderd voor deelname aan projecten. In samenwerking wordt een plan van aanpak gemaakt. Fase 4: de uitvoering.	
Zandwetering	Allochtonen betrekken bij de besluitvorming over een nieuw recreatiegebied te Deventer.	Afstudeerproject. Hoe kan de allochtone groep beter bij de besluitvorming betrokken worden?	Fotospel, een goede manier om de taalbarrière te omzeilen. Taal is voor allochtonen een extra drempel om naar een inspraakavond te gaan.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
Gemeenschappelijk Initiatief realisatie Duurzame Ontwikkeling (GIDO)	Gemeente Deventer, Gemeenschappelijk Initiatief realisatie duurzame Ontwikkeling (GIDO / www.gido.nl)		De gemeente kan beter naar hen toegaan in plaats van ze uit te nodigen.
Tips ter bevordering van de participatie van allochtonen Aedes en Instituut voor Publiek en Politiek	Tips ter bevordering van de participatie van allochtonen.	Lijst met tips.	Bewoners mede-eigenaar maken/ medeverantwoordelijkheid Persoonlijke en mondelinge benadering. Gebruik non-verbale middelen. Ga uit van capaciteiten bewoners, niet van hun problemen. Creëer laagdrempelige ontmoetingscentra.
Beleving van groen in Den Haag Gemeente Den Haag	Onderzoek naar het gebruik en de beleving van het groen in Den Haag. Doelgroep: bezoekers van het Haagse groen. Uitvoerder onderzoek: Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme (NRIT)	Onderzoek/enquête bezoekers Haagse groen.	Bij allochtonen werkt een elektronische vragenlijst (via internet) slecht. Beter is om deze schriftelijk aan te bieden. De gebruikers van het Haagse groen missen voornamelijk voorzieningen in het groen. (afvalbakken, openbare toiletten, bankjes, bewegwijzering, parkeergelegenheid, speelvoorzieningen, buitensportmogelijkheden en informatie voor het publiek) Bijna de helft van de gebruikers (+/- 70% van de Hagenaars) is in de toekomst bereid vrijwillig bij te dragen aan het groenbeheer, veelal door het doorgeven van vernielingen en misbruik of door het lidmaatschap van een natuurereniging.
Projecten participatie De Haagse Koepel	Persoonlijke visie op vijf vormen van bewonersparticipatie in en buiten Den Haag. Wijkaandeelhouders Minervaplein (Delft)	Persoonlijke visie van Axel Rosendahl Huber (vice voorzitter de Haagse Koepel)	Zorgen voor voldoende draagvlak bij bewoners en gemeentelijke instellingen. Zorgen voor een aanspreekpunt in de wijk. Beschikbare geldstromen zijn niet inzichtelijk.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
	Nachtpreventie in de Schilderswijk (Den Haag) Wijkraden Utrecht Commissie Loosduinen (Den Haag) Wijkaanpak Deventer		
Buurtschouw Amsterdam Meerdere stadsdelen	Met een checklist in de hand wordt genoteerd wat in de ogen van de deelnemers (bewoners, iedereen is welkom) niet voldoende schoon, heel en veilig is. Gemeente, woningcorporaties, bewoners, politie en welzijnsinstellingen.	Controle, praktijk onderzoek.	Niet alle stadsdelen gebruiken de buurtschouw effectief, ze worstelen nog met de juiste formule. Regelmatig trekken bewoners samen met ambtenaren, soms vergezeld door een opbouwwerker of wijkagent, door een aantal straten en houden een schouw.
Vrolijke Vrolikstraat Amsterdam	Opknappen en herprofilering Vrolikstraat. Bewonersvereniging OASE, stadsdeel en woningbouwverenigingen.	Opknappen van de straat door bewoners.	Initiatief van bewonersgroep naar aanleiding van een moord in de straat. Precieze informatie is niet te vinden op internet, hiervoor moet je een boek bestellen.
Contouren Wijkaanpak Nijmegen	Het peilen van de wensen en ideeën van de wijkbewoners en deze vertalen in een wijkprogramma. Frequent wordt met de bewonersgroep vergaderd Hierin zijn de beide bewonersgroepen, Tandem opbouwwerk, de drie corporaties (Gezonde Woning, Talis, Portaal), de politie en vanuit de gemeente DWL (stadsdeelmanagement), DGG (stadsdeelbeheer) en DSB (milieupolitie) vertegenwoordigd. Daarnaast zijn er reguliere contacten tussen met name bewoners en de stadsdeelbeheerder over het beheer van de wijk.	Een startworkshop en het opzetten van een wijkgerichte aanpak in De Voorsterkamp en De Gildenkamp.	In het wijkprogramma worden de items vermeld. Hierbij wordt aangegeven in welk jaar er tot uitvoering overgegaan kan worden.
Bijlmer bijvoorbeeld Gemeente Amsterdam	Herstructurering Bijlmer. Programma met niet alleen fysieke, maar ook sociale en economische maatregelen. Gemeente Amsterdam, stadsdeel Zuid Oost, woningcorporatie Nieuw Amsterdam.	Onderzoek/enquête, stedelijke vernieuwing in de Bijlmer.	De informatiebijeenkomsten, hoewel in drie talen uitgevoerd, leverden weinig respons op. De persoonlijke benadering bleek een succesformule. De respons bij enquêteren was groot. Dat gebeurde in verschillende talen, bij bewoners thuis,

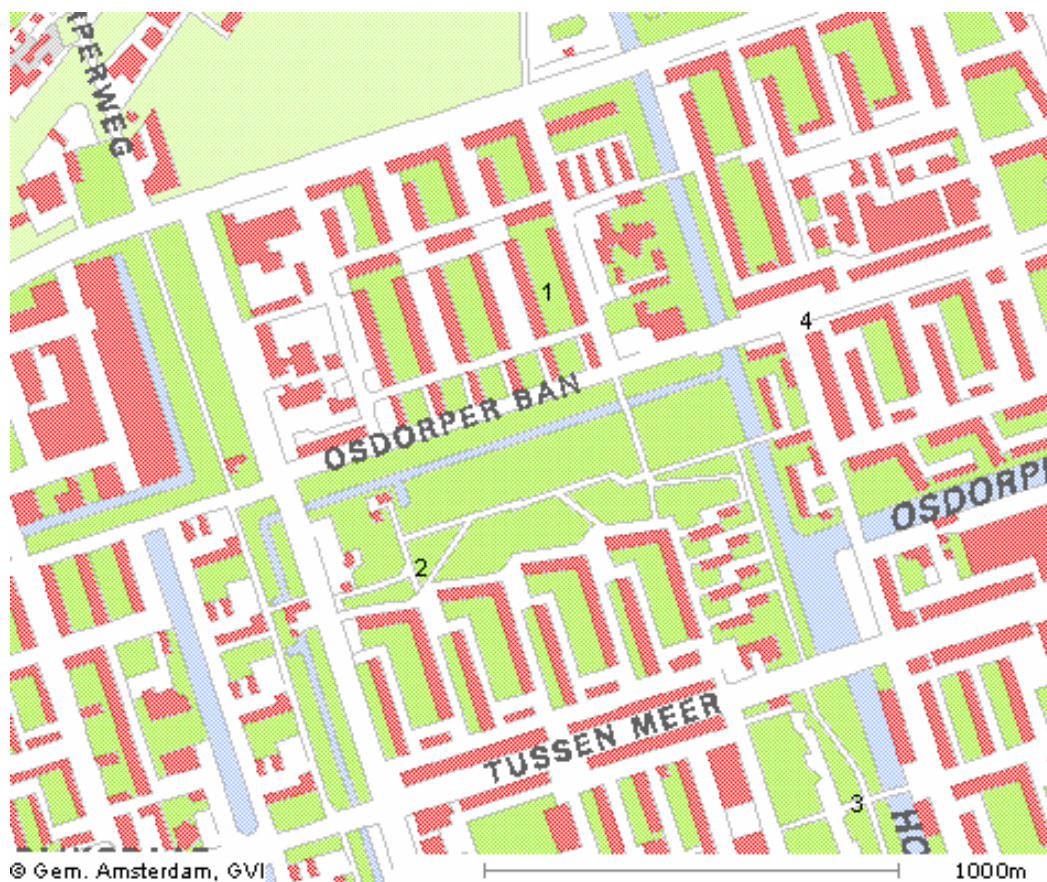
Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
			in de binnenstraten, bij de metro of op markten. Daarnaast werden informele netwerken en sleutelpersonen gebruikt in de communicatie met bewoners.
Rosariumgebied Krommenie Woningcorporaties Saenwonen en Woonmij Zaanstad	Vernieuwing Rosariumgebied inclusief herbouw zorgcentrum Rosariumhorst. Bewoners, wijkbeheer, woningcorporatie en gemeente.	Workshop/inspraakavond met alle betrokkenen.	Bij het Rosariumgebied beslissen de bewoners, wijkbeheer en de corporaties. De gemeente komt pas als laatste aan zet. De belangstelling voor de werkbijeenkomst was enorm...de actieve participatie van bewoners was dan ook zeer sterk.
Buurtplan Vogelweide Gemeente Doorn	Het bevorderen van de leefbaarheid en het maken van een blauwdruk voor volgende plannen. Gemeente Doorn, woningcorporatie Heuvelrug wonen, bewoners.	Schriftelijke enquête over de kwaliteit van de woonomgeving.	Alle bewoners worden persoonlijk per brief van de acties op de hoogte gesteld. Men wil een buurtpanel organiseren om de oorzaken van de lage waardering te achterhalen. Bij het opstellen van de vragenlijst is de hulp ingeroepen van 6 actieve buurtbewoners. Verlichting van de achterpaden en meer voorzieningen voor ouderen (categorie 51-64 jaar).
Bewonersnetwerken Amsterdam Gemeente Amsterdam	Bewoners vormen interculturele netwerken die aan de sociale kwaliteit van de wijk werken. Doel is dat de wijken veiliger en gezelliger zijn. Gemeente Amsterdam en het buurtpanel (bewoners).	Opzetten van een Buurtpanel in verscheidene Amsterdamse wijken.	Er heerst een groot “wijgevoel”. Bijzonder is het hoe de stichting er toe gekomen is om buurtbewoners persoonlijk te benaderen, dat werkt dus!
Platform GRAS Platform GRAS	Studiemiddag over: de mate waarin de verschillende culturen in Nederland in de wijkvernieuwingprocessen participeren, en de invloed die deze bevolkingsgroepen op die processen uitoefenen.	Studiemiddag. Participatie meerdere culturen in wijkvernieuwingprocessen.	Turken en Marokkanen hebben meer uitgesproken woonwensen dan bijvoorbeeld Surinamers en Antillianen.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
	Inleiders studiemiddag: woningstichting Patrimonium Amsterdam, stichting OSMOSE-Gelderland, Stichting Rijnstad Arnhem en een architectuurhistoricus.		Vergaderingen duren lang en zijn erg detaillistisch. Onder allochtone bewoners bestaat geen leescultuur. Sleutelfiguren uit de wijk zijn de duren langsgegaan om de bewoners te informeren.
De Vlietzone Haagse Milieucentrum	Ontwikkeling groene visie op de Vlietzone. Gemeente Den Haag, Haagse Milieucentrum stichting BOOG en bewoners.	Workshop (stickers met verschillende kleuren, wat is goed en wat niet).	Bewoners konden van gedachten wisselen met de planmakers en suggesties doen. Mensen vertelden wat zij van de Vlietzone vonden. Welke plekken zij als waardevol beschouwen. Welke problemen zij er zien en welke kansen er liggen.
Zelfbeheer blijft steken... Gemeente Rotterdam	Persbericht van een beleidsadviseur van een wethouder. Terugblik op twee jaar zelfbeheer. Gemeente Rotterdam, bureau Laagland en bewoners	Persbericht in Nieuw Rotterdams Tij door Hans Horsten.	De afdelingen en diensten staan niet te springen om taken en bevoegdheden over te dragen. Op zijn beurt vraagt de burger zich af waarom hij een taak moet uitvoeren die eigenlijk bij de gemeente thuishoort. Als zelfbeheer niet van onderaf ontstaat loopt het een keer spaak.
Caberg-malpertius Gemeente Maastricht	Tegengaan van de achteruitgang van de wijken Caberg en Malpertius. Gemeente, woningcorporaties Servatius en Woonpunt, buurtopbouwmedewerker, bewoners.	Buurtplatform helpt met het opzetten van buurtplannen. De mening van de buurt wordt gepeild d.m.v. een schriftelijk buurtonderzoek dat via de wijkkrant word verspreid.	Meedenken op basis van gelijkwaardigheid. Er rijdt een bus rond, hier kunnen mensen heen voor hulp bij het invullen van de vragenlijst.
Demonstration projects Green IVAM Research and Consultancy on Sustainability (UV Amsterdam)	Doel van dit onderzoek is de leefbaarheid van een straat en een huizenblok te bevorderen door de bewoners te betrekken bij de planvorming, inrichting en beheer van het groen in hun woonomgeving. Onderzoeksvragen zijn: 1. Wat vinden de bewoners en betrokken ambtenaren van de kwaliteit en kwantiteit van	Demonstratie project waarbij bewoners het groen gaan aanleggen en beheren. De resultaten van het onderzoek zijn niet vermeld op het internet.	Op basis van de geïnventariseerde gegevens gaan bewoners, ambtenaren en medewerkers van IVAM Environmental Research een inrichtings- en beheerplan voor het groen in de straat en de binnentuin opstellen. Na goedkeuring van de plannen zullen bewoners onder begeleiding van de betrokken ambtenaren het nieuwe groen aanleggen

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
1999-2000)	het kleinschalig groen en hoe zou dit volgens hen kunnen worden verbeterd? 2. Hoe kunnen de bewoners uit de betreffende straat en de omwonenden van het betreffende binnenterrein worden betrokken bij de planvorming, de inrichting en het beheer van het kleinschalige groen? 3. Hoe beïnvloeden de verbetering van het groen en de bewonersparticipatie het oordeel van de bewoners over het groen en de leefbaarheid? 4. Wat zijn de ervaringen van bewoners en betrokkenen van het stadsdeel met het demonstratieproject?		en het bestaande en nieuwe groen gaan beheren. Na een jaar zal het project worden geëvalueerd en zal bekeken worden of de leefbaarheid is veranderd en zo ja waardoor dit komt.
Wijkcentrum Jordaan Gemeente Amsterdam	Het Wijkcentrum Jordaan is een bewonersorganisatie met als principe: door en voor de Jordaan. Doel van het Wijkcentrum is het bevorderen van de leefbaarheid in de Jordaan, door het ondersteunen en stimuleren van bewonersparticipatie. Het Wijkcentrum Jordaan werkt samen met het Wijkopbouworgaan Gouden Reel.	Het ondersteunen van bewonersgroepen die zich inzetten voor de leefbaarheid van de buurt.	De wijkraadvergaderingen worden in het Wijkcentrum gehouden en zijn openbaar. Het Wijkcentrum biedt ook informatie, advies en ondersteuning tijdens dagelijkse spreekuren. De Wijkraad wordt gevormd door een twintigtal bewoners, voorgedragen door bewonersgroepen in de Jordaan.
Sonor	Stichting Onderneming Opbouwwerk Rotterdam (SONOR) is een dienstverlenende organisatie die ondersteuning biedt aan allerlei groepen bewoners in de buurten die een positieve bijdrage willen leveren aan de samenleving.	Zie linker kolom.	Verscheidene projecten, zie map. Onder andere verscheidene buurtbemiddelingsprojecten. Structureel opbouwwerk, administratieve ondersteuning; Projecten met een doelgerichte financiering: - Meidenhuiskamer voor meiden uit Noord; - Wijkmilieuwerkplaats; migrantenouderen in Noord; - moeders voor een veilige buurt; - noord aan de singel.

Initiatief - naam initiatief of initiatiefnemer - locatie	Doelstelling – doelgroep	Soort initiatief	Lessen
Wijkpark Lieven de Keylaan Eindhoven, wijk Prinsejagt 3	De inbreng van de bewoners uit de wijk Prinsejagt 3.	Waarschijnlijk een enquête met open vragen, niet geheel zeker.	Het hele rapport staat boordevol inbreng van de bewoners, onderverdeeld in kinderen, beplanting, ideeën herinrichting wijkpark, randvoorwaarden, suggesties en inbreng jongeren 6-11 en 11-16.
Zeeburgse schooljeugd ontdekt natuur in schoolomgeving. NME Centrum in opdracht van stadsdeel Zeeburg	Kinderen leren meer waardering te krijgen voor de leefomgeving en de relatie mens-natuur in de wijk. NME Centrum, Stadsdeel Zeeburg en 38 groepen uit het basisonderwijs in Zeeburg.	Het programma-aanbod voor dit jaar bestaat onder andere uit de leskisten 'het weer' en 'kijk in je wijk', veldwerk in het park, excursies en een zwerfvuilactie.	Zowel medewerkers van het Amsterdams NME Centrum als de leerkracht begeleiden de lessen. Leerlingen voeren de opdrachten uit in de schoolomgeving en op groene locaties in het stadsdeel. In de kist zitten opdrachtkaarten en alle materialen die je nodig hebt om de opdrachten te doen. Door deze opdrachten worden leerlingen uitgedaagd hun schoolomgeving beter te bekijken en te onderzoeken. De exacte herkomst van het materiaal is onbekend.

Bijlage 2 Geselecteerde plekken Amsterdam

In Osdorp lagen de buurtgroenplekken op max. 500 m. afstand van de woning van de respondenten. Tussen de woonplek en het Stadspark ligt een verkeersbarrière in de vorm van de Tussenmeer. De Osdorperban is een minder zware verkeersbarrière.

1. Binnentuin Reimerswaalbuurt

besloten - cultureel – beweging

Deze binnentuin ligt aan de twee lange zijden ingeklemd tussen flatgebouwen van vier verdiepingen. Het groen bestaat uit gras, hoge struiken (deels langs de rand en deels meer in het midden van de tuin) en grote bomen. Langs één lange zijde loopt een trottoir. Verder lopen er geen paden door het groen. Wat betreft voorzieningen staan er enkele lantaarnpalen en aan 1 kopse kant ligt een speeltuintje.

2. Botteskerkpark

besloten - natuurlijk - beweging/statisch

Het Botteskerkpark is een lang en smal park. Er staan veel grote bomen wat het park op een aantal plekken donker maakt. Verder ligt er gras en staan er verspreid hoge struiken. Met name de oever van de naastgelegen gracht wordt op veel plekken door struiken van het park afgesloten. Langs de rand van het park staan bankjes, er is een voetbalveld en een basketbalveld (beiden van beton), een hondentoilet en een kinderboerderij (De Dierenweide die gerund wordt door verstandelijk gehandicapten).

3. Stadspark Zuidwestkwadrant

open - cultureel – beweging

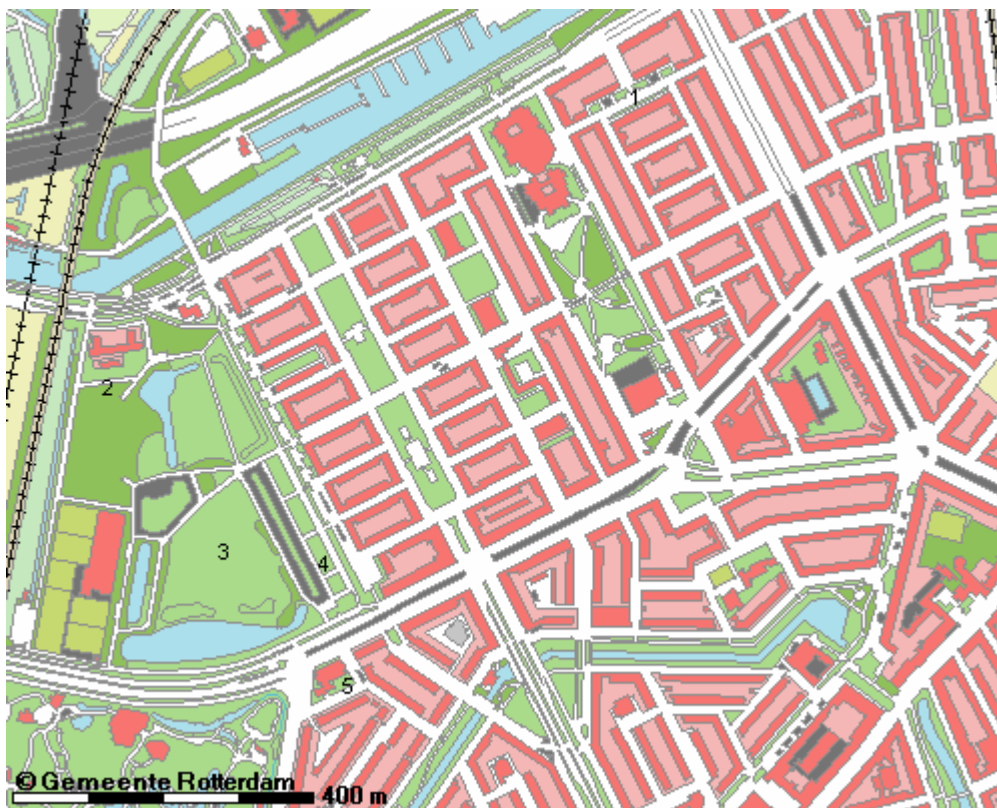
Het Stadspark is een vrij nieuw park dat strak is aangelegd. Rechte paden lopen over de lengte van het park, het groen bestaat uit gras, bomen en enkele bloemenperken. Er zijn bankjes in de vorm van lange stenen blokken, er is geen speelgelegenheid voor kleine kinderen.

4. **Plantenbak Osdorper ban** open - cultureel - statisch

Dit is een grote plantenbak met lage struiken en een kleine boom. Er zijn geen paden doorheen en het is ook niet de bedoeling om er in te lopen. Het is vooral kijkgroen voor degenen die er langs komen. Er staan geen bankjes in de buurt.

Bijlage 3 Geselecteerde plekken Rotterdam

In Deelgemeente Noord liggen de groenplekken voor veel respondenten op meer dan 500 m. afstand van hun woning. De autochtone ouderen komen vanuit de omgeving van het Vroesepark. Rondom de woonplek van een aantal van de respondenten is niet eens buurtgroen voorhanden.

1. Talmastraat

open - cultureel – statisch

Langs de Talmastraat ligt een aantal kleine groenelementen bestaande uit hagen in een vierkant met daarbinnen of bloemen, of een speeltuintje, of een paar bomen. De maten zijn ongeveer 10 bij 20 meter per plek. Niet al deze plekken zijn te betreden

2. Besloten Vroesenpark

besloten - natuurlijk – beweging

Langs de noordrand van het Vroesenpark is de begroeiing een stuk dichter. Hier loopt een fietspad doorheen. Vanaf het fietspad is de rest van het park niet te zien. De begroeiing is wild en ruig; bomen, onderbegroeiing en struiken. Halverwege langs het fietspad ligt nog een hondenuitlaatveldje. Verder zijn er geen voorzieningen.

3. Open Vroesenpark

open - cultureel – beweging

Dit is één van de grasvelden van het Vroesenpark. Paden lopen er alleen langs maar niet overheen. Langs de rand staan op sommige plekken een paar bomen en elders wat struikgewas.

4. Kerk

besloten - natuurlijk – statisch

Deze plek bestaat enkel uit kijkgroen namelijk de planten en struiken die rondom de kerk groeien. Het is niet bedoeld om in te gaan en er actief gebruik van te maken. Het is dus vooral groen waar men langs komt of als uitzicht heeft. Het heeft een natuurlijke en wilde uitstraling.

Onderstaande twee plekken zijn alleen met de jongeren bezocht (zie bijlage 6)

Arboretum

Deze plek is een aangelegde landschapstuin met allerlei soorten planten en bomen. Het geheel wordt netjes onderhouden en heeft een culturele uitstraling.

Rozenperk

Dit rozenperk is qua functie vergelijkbaar met het groen rondom de kerk: bedoeld om naar te kijken. Bij het rozenperk staan wel bankjes om ook daadwerkelijk rustig naar het groen te kijken. Aangezien de rozen strak in rijtjes in de perken staan en niet botanisch zijn, valt het in de categorie 'cultureel'.

Bijlage 4 Semantische schaal bij buurtgroenbezoek vraag 1

MOOI – LELIJK
NIET FIJN ONAANGENAAM – AANTREKKELIJK FIJN

RUSTIG – DRUK
STIL – LAWAAIIG

AVONTUURLIJK – VEILIG
GEVAARLIJK – SAAI
VERTROUWD – NIEUW

PASSIEF – ACTIEF
BEZIGHEID – BEZINNING

PASSEND - APART
VERBONDEN – GEÏSOLEERD
INTIEM – ANONIEM/MASSA

GEZELLIG - VERLATEN
ONGEREPT – INTENSIEF GEBRUIKT

NATUUR – CULTUUR
SPONTAAN - BEDACHT

VRIJGELATEN - BEHEERST
RUIG – VERZORGD

ROMMEL – SCHOON
GOED ONDERHOUDEN – VERVALLEN
NIEUW - OUD

Bijlage 5 ‘Het gaat niet over rozen...’, het contract als tool for transition op het gebied van stedelijk groenbeheer met bijzondere aandacht voor jongeren

*Afstudeervak Landgebruiksplanning, door Eva de Ruiter, 24 juni 2004
Begeleiding Carmen Aalbers (Alterra) en Marjan Hidding (WUR)*

Samenvatting

Wat is onderzocht

Het probleem dat in dit onderzoek is onderzocht is het overlastprobleem veroorzaakt door hangjongeren. De overlast bestaat onder andere uit rommel, herrie, de scooters en het bedreigende gevoel bij omwonenden door de jongeren. Een mogelijke oplossing voor dit probleem is het creëren van een Jongeren Ontmoetings Plek (verder aangeduid als JOP) zodat de jongeren een eigen plek hebben waar ze kunnen ‘hangen’. Het opzetten van een dergelijke plek *‘gaat niet altijd over rozen’*. In dit onderzoek wordt een mogelijkheid onderzocht waarmee dit wel in goede banen geleid kan worden, namelijk de beheerovereenkomst. Vanuit de vaststelling van het hier behandeld probleem en het opstellen van het theoretisch kader zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Waar zitten de succes en faalfactoren voor een beheerovereenkomst met jongeren
- Wat voor type omgeving is het contract geschikt
- In hoeverre veranderen de verhoudingen tussen gemeente en jongeren

Waarom is dit onderzocht

Door een mogelijkheid te vinden voor verminderen van het hangjongeren probleem, kan dit onderzoek een positieve bijdrage leveren aan dit maatschappelijk probleem. Daarnaast is het vinden van mogelijkheden voor het voorkomen van sociale uitsluiting een relevante reden.

Hoe is dit onderzocht

Na een literatuurstudie is door middel van interviews een quick scan gedaan naar de beindigde cases in Gorinchem, Utrecht, Leidschendam, Den Haag – De Meent, Den Haag – Segbroek en Raamsdonkveer. Daarnaast zijn diepgaandere interviews afgenomen naar lopende cases in Den Haag – Kortenbos, Giessenburg en Lage Zwaluwe.

Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de hoofdconclusies, die antwoord geven op de onderzoeksvragen onder elkaar gezet. Daarnaast worden aanbevelingen voor gemeenten die een JOP met beheerovereenkomst op willen zetten gegeven.

Waar zitten de succes- en faalfactoren voor beheerovereenkomst met jongeren

Vanuit de theoretische reflectie zijn verschillende conclusies getrokken die betrekking hebben op de succes- en faalfactoren voor een beheerovereenkomst met jongeren. Een aantal factoren zijn van vergelijkbare strekking als de aangegeven factoren uit de

literatuur bij beheersovereenkomst met volwassenen. Daarnaast zijn ook een aantal factoren naar voren gekomen die juist door de toepassing op jongeren anders zijn.

1^e Conclusie De mate waarin gebruik gemaakt wordt van de eigen taal of eigen sociale leefwereld (zoals bij skaters via een skatewinkel).

1^e Aanbeveling Gezien de resultaten in de casestudies kan bij deze conclusie als aanbeveling gegeven worden, gebruik te maken van de eigen taal of van de eigen leefwereld van de groep waardoor de jongeren bereikt kan worden.

2^e Conclusie De mate van waarin vertrouwen aanwezig is.

2^e Aanbeveling Als aanbeveling kan hierbij gegeven worden dat goed aan het vertrouwen tussen de betrokken partijen gewerkt moet worden zodat een convenant rond een JOP kan slagen. Dit kan door het tonen van persoonlijke interesse vanuit de gemeente en door het nakomen van afspraken door beide partijen.

3^e Conclusie De mate waarin draagvlak gecreerd wordt of aanwezig is.

3^e Aanbeveling Voor het creëren van draagvlak kan vanuit dit onderzoek aanbevolen worden een open procedure rondom de plaatsing van de JOP te houden. Hierdoor is inspraak van verschillende partijen mogelijk. Anderzijds kan ook voor een gesloten proces gekozen worden. In dat geval moet extra aandacht uitgaan naar de onderbouwing van de keuzes ten gunste van het draagvlak.

4^e Conclusie De termijn waarbinnen de afspraken lopen.

4^e Aanbeveling Vanuit de casestudies kan de aanbeveling gemaakt worden om korte termijn afspraken met jongeren te maken. De zijn effectiever voor de nakoming van de afspraken in vergelijking met lange termijn afspraken. Deze afspraken hoeven voor de kans van slagen niet noodzakelijkerwijs schriftelijk vastgelegd te worden.

5^e Conclusie De inzet van een jongerenwerker

5^e Aanbeveling Vanuit dit onderzoek kan het inzetten van een jongerenwerker om verschillende redenen worden aanbevolen. Ten eerste omdat deze een positieve bijdrage kan leveren aan het contact tussen jongeren en gemeente waardoor het vertrouwen in het convenant gestimuleerd kan worden. Daarnaast is dit goed voor een meer objectief oordeel bij problemen tussen jongeren, gemeente en of bewoners.

6^e Conclusie De mate waarin de band tussen bewoners en jongeren gestimuleerd wordt.

6^e Aanbeveling Uit de casestudie is gebleken dat wanneer de band tussen bewoners en jongeren goed is, de anonimiteit en het angstgevoel bij bewoners wordt verlaagd waardoor de JOP eerder wordt geaccepteerd. Vanuit dit perspectief kan daarom aan

gemeenten worden aanbevolen aan deze band te werken. Dit kan bijvoorbeeld door het organiseren van kennismakingsmiddagen. De opbouw van deze onderlinge band is in een kleine kern wel makkelijker in vergelijking met een grootte kern, maar de stadsgrootte is verder niet bepalend voor het wel of niet slagen van een JOP.

7^e Conclusie De mate waarin de dynamiek van de groep jongeren wordt bijgehouden.

8^e Conclusie De mate waarin inzet, tijd en geld worden ingezet door de gemeente en de jongerenwerker.

7^e Aanbeveling Naar aanleiding van de zevende en achtste conclusies kan vanuit dit onderzoek de volgende aanbeveling gedaan worden: om een JOP te laten slagen is het verstandig grip te houden op de groep. Dit kan door het bijhouden van de dynamiek door op de jongsten van de groep te concentreren. Daarnaast kan grip worden behouden door veel inzet en tijd in het proces en het onderhouden van het contact te steken. Een vastgesteld budget is een derde factor die het proces vergemakkelijkt waardoor daadwerkelijk tijd kan worden geïnvesteerd en grip behouden kan blijven.

9^e Conclusie De inzet van sleutelfiguren.

8^e Aanbeveling Op grond van dit onderzoek kan bij deze conclusie de aanbeveling gedaan worden gebruik te maken van sleutelfiguren. Dit is met name in grote steden een goede techniek om de link tussen gebiedsgericht beleid en praktijk te realiseren.

9^e Aanbeveling Een eventueel alternatief voor een JOP is een sport en spel wagen of breedtesport project waarbij aan jongeren sportmaterialen uitgeleend kunnen worden waardoor de verveling wordt tegengegaan.

Voor wat voor type omgeving is het contract geschikt

De hier gemaakte conclusie is in tegenstelling tot de conclusies op de vorige onderzoeksvraag gericht op de fysieke omgeving en niet op de sociale omgeving van de JOP.

Conclusie De kans van slagen van het contract is niet afhankelijk van de omgeving van de JOP of de schaalgrootte van het groen. Bij de JOP gaat het jongeren met name om het hebben van een eigen plek en de ontmoeting op zich. Deze onverschilligheid kan ten dele gewijd worden aan het imago hoog houden die in de jongerencultuur een grote rol speelt.

Aanbeveling Vanuit deze conclusie kan worden aanbevolen dat bij plaatsing van een JOP gericht wordt op de bereikbaarheid zodat ontmoetingen tussen jongeren mogelijk zijn.

In hoeverre veranderen de verhoudingen tussen gemeente en jongeren

In het voorgaande zijn al verschillende conclusies getrokken die raakvlak hebben met deze onderzoeksvraag. Gezien het belang van dit aspect is het goed de conclusies duidelijk bijeen te verwoorden.

Conclusie Voor deze onderzoeksvraag kan als conclusie getrokken worden dat door toepassing van een convenant, verandering op treedt in de verhoudingen tussen de gemeente en de jongeren. Dit is met name te wijten aan het continue contact tussen beide partijen.

Het aantal voorstellen verandert niet drastisch, maar het is voor jongeren wel makkelijker suggesties te doen bij de gemeente vanwege dit contact.

Aanbeveling Voor verandering in de verhoudingen is vertrouwen een essentiële schakel. Dit kan beïnvloed worden door inzet van een jongerenwerker. Zie ook de vijfde aanbeveling bij de eerste onderzoeksvraag. Tevens kan dit beïnvloed worden door het tonen van interesse (2^e aanbeveling), inzet en tijd (7^e aanbeveling).

Daarnaast is het aan te bevelen een convenant te gebruiken omdat dit een opening vormt voor de communicatie tussen de jongeren en gemeente.

Aanbeveling voor vervolgonderzoek

Vanuit die onderzoek kunnen verschillende aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek.

Allereerst kan worden aanbevolen dit onderzoek onder een meer representatieve groep gemeenten uit te voeren. Op deze manier kunnen meerdere cases worden vergeleken waardoor het mogelijk is dat daar andere conclusies uitkomen dan uit dit onderzoek.

Ten tweede is het aan te bevelen gericht onderzoek te doen naar de stedelijke groenbeleving van jongeren. Hier is in de literatuur nog weinig over bekend. Ook dit onderzoek heeft geen resultaten kunnen opleveren voor de stedelijk groenbeleving. Dit zou namelijk een te grootte uitbreiding van dit onderzoek geweest zijn. Door het ontbreken van deze kennis is het juist interessant dit missende onderdeel in te vullen.

Bijlage 6 Resultaten interviews Deelgemeente Noord inclusief Arboretum en Rozenperken

Inleiding

De rozenperken en het Arboretum zijn alleen met de jongeren bezocht en daarom niet in de analyse verwerkt. Voor de Gemeente Rotterdam zijn de resultaten van deze twee plekken in deze bijlage opgenomen.

Tabel 6.1 Frequentie gebruik groengebieden

	Talma- straat 1)	Besloten Vroesen- park 2)	Open Vroesen- park 2)	Kerk 3)	Rozen- perken 4)	Arboretum 5)
1x per week of vaker	2	2	8	0	1	0
1-3 x per maand	6	7	12	2	1	0
paar keer per jaar	1	5	0	2	3	0
in zomer zeker 1 x per maand	0	1	2	0	0	0
(vrijwel) nooit	8	10	4	8	2	6
vroeger regelmatig/nu nooit	3	2	0	1	0	0

1 Antwoorden van Ouderen, Moeders en de Jongens van 13-18 jaar

2 Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongeren van 13-18 jaar

3 Antwoorden van Ouderen en Moeders

4 Antwoorden van Jongens van 13-18 jaar

5 Antwoorden van meisjes van 13-18 jaar.

Bron: Interviews, 2004

Gebruik

De rozenperken worden door het beperkte deel van de respondenten die er over ondervraagd is, de jongens, een paar keer per jaar of vaker gebruikt. Dit gebeurt echter meestal in combinatie met een bezoek aan het open gedeelte van het Vroesepark aangezien de rozenperken hier tegenaan liggen. De meisjes die over het Arboretum werden ondervraagd, bleken er nog nooit te zijn geweest.

Tabel 6.2 Soort gebruik groengebieden *

	Talma- straat 1)	Besloten Vroesen- park 2)	Open Vroesen- park 2)	Kerk 3)	Rozen- perken 4)	Arboretum 5)	Totaal
kom er doorheen/langs, op weg naar...	10	0	0	3	0	0	13
wandelen/fietsen	0	14	8	1	0	0	23
zitten op bankje kinderen laten spelen/spelen, sporten	2	0	8	0	3	0	15
picknicken/ barbecuen	0	4	14	0	0	0	18
kom er nooit	0	0	11	0	0	0	11
	8	8	2	9	2	6	35

* per respondent kunnen meerdere antwoorden gegeven worden.

1 Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongens van 13-18 jaar

2 Antwoorden van Ouderen, Moeders en Kinderen van 13-18 jaar

3 Antwoorden van Ouderen en Moeders

4 Antwoorden van Jongens van 13-18 jaar

5 Antwoorden van Meisjes van 13-18 jaar

Bron: Interviews, 2004

De jongens die wel eens in de bij de rozenperken komen doen dit vooral om er even te zitten. Het Arboretum is nog nooit eerder bezocht door de meisjes die er over ondervraagd werden.

Tabel 6.3 Waardering groengebieden uitgedrukt in aantal scores per antwoordcategorie *

	Talma- straat 1)	Besloten Vroesen- park 2)	Open Vroesen- park 2)	Kerk 3)	Rozen- perken 4)	Arbore- tum 5)	Totaal
mooi	5	13	18	4	6	6	52
fijn, prettig, gezellig	0	0	7	1	0	2	10
rustig/stil	2	0	3	1	1	4	11
schoon, netjes, verzorgd	1	0	6	0	0	0	7
overzichtelijk/veilig	0	0	2	0	0	0	2
<i>totaal positief per plek</i>	<i>8</i>	<i>13</i>	<i>36</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>12</i>	<i>82</i>
lelijk, saai	10	9	5	4	2	0	30
verlaten/stil	0	0	0	0	0	0	0
druk lawaaiig	1	0	0	1	0	0	2
gevaarlijk, onveilig	0	14	0	1	0	0	15
vies	0	5	2	0	0	0	7
rommelig, onverzorgd en onoverzichtelijk	8	11	0	12	0	0	31
gebrek voorzieningen	1	0	0	0	0	0	1
<i>totaal negatief per plek</i>	<i>20</i>	<i>39</i>	<i>7</i>	<i>18</i>	<i>2</i>	<i>0</i>	<i>86</i>

* per respondent kunnen meerdere antwoorden gegeven worden.

1 Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongens van 13-18 jaar

2 Antwoorden van Ouderen, Moeders en Kinderen van 13-18 jaar

3 Antwoorden van Ouderen en Moeders

4 Antwoorden van Jongens van 13-18 jaar

5 Antwoorden van Meisjes van 13-18 jaar

Bron: Interviews, 2004

Beleving en waardering, wat men mist, wenst

De beperkte groepen jongeren die de rozenperken en het Arboretum hebben bezocht waarderen de gebieden over het algemeen positief, hoewel enkele jongens de rozenperken wat saai vonden omdat er alleen rozen stonden en er volgens hen nog wel wat meer afwisseling in beplanting mocht komen.

Voor de rozenperken worden i.t.t. voor de andere bezochte plekken in Deelgemeente-Noord geen suggesties voor verbetering van verzorging of onderhoud gedaan!

Tabel 6.4 Suggesties voor verbetering van de groengebieden *

	Talma- straat 1)	Besloten Vroesen park 2)	Open Vroesen park 2)	Kerk 3)	Rozen- perken 4)	Arbore- tum 5)	Totaal
(meer, verbeterde) zitplekken, en/of picknickplekken	5	3	3	3	4	0	18
Opener, meer ruimtelijk maken	1	7	0	3	0	0	11
Ruimtelijke scheiding voorzieningen en/of overzichtelijker maken	0	0	2	0	0	0	2
Betere speelvoorzieningen	0	1	4	2	0	0	7
Sportvoorzieningen creëren	0	0	4	0	0	0	4
Meer bloemen, planten en/of kleur	9	4	6	2	0	0	21
Beplanting anders (meer gras, meer bomen)	7	5	1	2	1	2	18
Beter verzorgen/onderhouden, schoonhouden	8	12	11	9	0	4	44
Veiligheid verbeteren	0	5	1	1	0	0	7
Meer voorzieningen als (drink)water, WCs	0	6	6	1	0	0	13
Anders	5	9	6	0	0	0	20
Geen verbetering nodig, goed zo	2	2	3	0	2	0	9

* per respondent kunnen meerdere antwoorden gegeven worden.

1 Antwoorden van Ouderen, Moeders en Jongens van 13-18 jaar

2 Antwoorden van Ouderen, Moeders en Kinderen van 13-18 jaar

3 Antwoorden van Ouderen en Moeders

4 Antwoorden van Jongens van 13-18 jaar

5 Antwoorden van Meisjes van 13-18 jaar

Bron: Interviews, 2004

Voor de rozenperken worden de minste veranderingen voorgesteld omdat het minder frequent en actief gebruikt wordt. Suggesties hebben vooral betrekking op een verbetering van de bestaande banken, het plaatsen van nieuwe banken en het creëren van wat meer variatie in de beplanting; ‘alleen rozen is wat saai’.

Voor het Arboretum worden vooral suggesties gedaan voor verbetering van het onderhoud; de sloot is vies, veel kroos en de paden kunnen schoner. Ook zou er wat meer kleur in de beplanting mogen. Een meisje suggereert er een doolhofje te maken.

